

מפתח ענינים

הוראות לשימוש:

נח,יא פירושו סימן נח אות יא

כו [ג] פירושו סימן כו הערה ג

סימן נח פירושו כל סימן נח

המפתחות מחולקים לכמה חלקים: מפתח כללי לפי נושאים. מפתח להכרעות בין חכמים שהוזכרו בספר. מפתחות לדברי הרמב"ם, השו"ע, הרמ"א, המשנ"ב, והחזו"א. מפתחות על סדר הש"ס.

א

אביי ורבא, ראה "רבא ואביי"

אורח דארץ ישראל מחכים

- בזמן הזה..... **כו** [ג]
- ביאור הענין..... **כו,ב-ג**
- אוכלין ומשקין תחת המיטה, לתת למיקל..... **נז** [ד]
- אונן, אם רשאי להחמיר על עצמו לקרוא ק"ש..... **נד** [ט]
- אוסר ומתיר כיצד ינהגו זה עם זה, ראה "דבר השנוי במחלוקת", "כלי אכילה ובישול", "לפני עור", "מומר", "ערבות", "שבת, אמירה לישראל", "שבת, קידוש", "תוכחה"
- אורח
  - גניבת דעת במארח הנותן לאורח דברים שיודע שמחמיר בהם..... **נח,יא**
  - המחמיר באיזה דבר, אם רשאי לסמוך שהמארח יודיענו..... **סימן נח**
  - המחמיר באיזה דבר, ובעה"ב אומר שיעבור על חומרתו..... **ס** [יח]
  - המחמיר באיזה דבר, ומיקל בו כשמתארח, אם צריך לעשות התרה..... **ס** [יח]
  - המחמיר באיזה דבר, לאכול אצל המקילים..... **נח,א-ג נח,י-יא**
  - המחמיר באיזה דבר, לאכול מכלי המקילים..... **סימן ס**
  - המחמיר באיזה דבר, להקל בו כשמתארח..... **נח** [לב]
  - המחמיר באיזה דבר, לסמוך על נאמנות המארח המיקל..... **ס** [א]
  - המחמיר בפת עכו"ם ומתארח אצל המיקל..... **נח** [לב]
  - המתארח אצל חבירו הוי כאומר בשל לי בכליך..... **ס,ז**
  - השתמשות בכלים כשהמארח מבשל גם בשביל עצמו..... **ס,ז**
  - טוב שלא להתארח מאשר להגעיל את כלי המארח..... **ס,ח**
  - לאכול בכלים שבשלו בהם בהכשרים שאינו סומך עליהם..... **ס** [ו] **ס,ט**
  - להתארח אצל מי שאינו שומר תורה ומצוות..... **ס** [א]
  - איזהו חכם הלומד מכל אדם, ביאור הענין..... **יד,ו**
  - אחרי רבים להטות, ראה "יחיד ורבים הלכה כרבים"
  - אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בהם..... **סח** [ה]
  - אין דבריו של אחד במקום שנים..... **לח,ב-ד**
  - אין הולכים בממון אחר הרוב..... **עה**
  - אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב
  - ביאור הענין..... **יג,ה,ע,א-ה**
  - כשהרוב אומר את דבריו בודאות..... **עה**
  - כשהרוב אומר שבכלל אין סכנה..... **עה**
  - כשהרוב סותר את סברת המיעוט..... **עה**
  - אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים
  - אם דוקא כשהצדיק עצמו אוכל את האיסור..... **סח,ד**
  - בדורות האחרונים..... **סח** [ז]
  - בהוראת טעות..... **סג,א סח,ה-ה**
  - ללמוד נפק"מ לדינא מכלל זה..... **סח** [ו]

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתפר

- אין לדיין אלא מה שענינו רואות. .... ב,ג, סז,א
- אין לך אלא שופט שבימיך
- אם נקבע על פי ריבוי התלמידים. .... טז,ג
- בבני המקום הנוהגים כרבם. .... ב,ה
- לגבי ויכוח בין רופאים. .... ע [יד]
- אין למדים הלכה מפי מעשה
- ראה "מעשה רב"
- ביאור הענין. .... כג,א
- כשבעל המעשה אמר שכך היא ההלכה. .... טז [ג] כג,ג
- כשהחכם עשה כמה פעמים. .... כג,ה
- אין למדים הלכה מפי משנה. .... כג [ב] כג [ז] כה,ה
- אין מבטלין איסור לכתחילה. .... ס,ב
- איסורים דרבנן
- ראה "בשל סופרים הלך אחר המיקל", "דאורייתא ודרבנן", "ספק דרבנן"
- אם יש חילוק בין איסור עצמי לאיסור שנעשה לסייג. .... נד [ד]
- בדברי הנתה"מ שהעובר בשוגג אינו צריך כפרה. .... נב [יג]
- כשיש אסמכתא מהתורה. .... נו,א סקט"ז
- לאו דלא תסור באיסורים אלה. .... נב,א
- להאכילם למי שמסופק בו. .... נב,ד
- איתמר הלכתא, ראה "שעת הדחק, לסמוך על היחיד"
- אכילה קודם בהמתו. .... כה,ג כהו, נו,א סק"כ
- אלו ואלו דברי אלוקים חיים
- אם נאמר דוקא בפלוגתא דב"ה וב"ש. .... ה [ט]
- ביאור הענין. .... מח [יג] מח [כג] סז [ז]
- ביאור דברי הריטב"א בענין זה. .... ה,ב
- במחלוקת במציאות. .... מח [כג] מח [לח]
- במחלוקת מה היתה דעת הרב. .... מח [כג] נה,א
- עד מתי נאמר ענין זה. .... ו,ו יג,ו לד,ו מד,ג מח [יג] מט,ג נג,ב סז [ז]
- אמירה לישראל, ראה "שבת, אמירה לישראל"
- אמירה לעכו"ם
- ראה "שבת, אמירה לעכו"ם"
- באיסורים דרבנן שאינם איסורי שבת. .... נז,יג
- לבשל ירקות בקדירתו. .... ס,ב
- אסמכתא, אם יש להחמיר בספיקות בדרבנן. .... נו,א סקט"ז
- ארבעת המינים, ראה "סוכות"
- ארץ ישראל
- איורא מחכים בזמן הזה. .... כו [ג]
- אין תורה כתורת ארץ ישראל. .... כו,ב
- האם חכמי ירושלים עדיפים. .... כו [ב]
- טעם שאוירה מחכים. .... כו [ג] כו,ו
- מעלותיה כשאינן בית המקדש קיים. .... כו [ט]
- מעלת חכמיה. .... כו,א כו,ד-ה
- מעלתה לענין אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. .... כו,ג
- ספיקות בגבולות הארץ. .... נו [טז]
- אשכנזים וספרדים
- איסור אמירה למחמירים לבקש מהמקילים. .... נז,טו
- אם לספרדים יש טעם גדול יותר להכריע כהרשב"א. .... כט,ה
- אם נחשבים שני בתי דין בעיר אחת. .... סד,ג
- דיני גיטין כשיש הבדלים בין הדיינים למתדיינים. .... סד [יב]
- דיני ממונות כשיש הבדלים בין הדיינים למתדיינים. .... סד,ה
- הכרעת הדין בתובע ונתבע מעדות שונות. .... סד [יא]
- חכם בן עדה אחת שנשאל מכן עדה אחרת. .... סד,א-ה
- יבום בזה"ז, אם מותר לאשכנזי לסייע לספרדי. .... נז [כד]
- כשנמצאים במקום אחד ורוצים לנהוג במנהגיהם. .... לה [ב] סד,ב

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתפה

- לפני עור בשני בני אשכנז המתייחדים עם בת ספרד ..... נח [כה]
 - לפסוק לספרדי דלא כהשו"ע ולאשכנזי דלא כרמ"א ..... סד,א-ה
 - לקחת טלית מספרדי שלא יחזור ויברך עליה ..... נח [ח]
 - מוקצה בדבר השנוי במחלוקת בני אשכנז וספרד ..... סא,ה
 - מוקצה בכדור משחק ..... סא,ה
 - מוקצה בקטניות ..... סא,ח
 - משנ"ב, הכרעתו היא גם כלפי הספרדים ..... מא [ז]
 - ספיה לקטן ספרדי כהשו"ע מחמיר והרמ"א מיקל ..... סג,ח
 - קים לי בתובע ונתבע מעדות שונות ..... סד [יא]
 אשם תלוי
 - אשה שבריו לה שמת בעלה ונשאת לאחד מעדיה ..... סז,ג
 - בפלותא דרבוותא ..... מח,ד
 - טעם שצריך להביאו, לשיטת הרמב"ם בספיקא דאורייתא ..... נב [א]

ב

בבל, איסור היציאה ממנה לשאר ארצות ..... כז,ז
 בה"ג, דבריו דברי קבלה ..... כט [ו]
 ביטול ברוב
 - בבית דין ..... לד [לב] לו,ו
 - בחתיכה הראויה להתכבד שאינה מבושלת ..... כה [טו]
 - ביטול בריה בקרוב לאלף ..... מא,ד
 בין השמשות- ראה "ספק בין השמשות"
 בישולי עכו"ם, ראה "מאכלי עכו"ם"
 בית דין
 ראה "דיני ממונות"
 - אימתי צריך לילך לברר הדין במקום הועד ..... לג,יב
 - אם דנים על ההוראה שלפניהם או על עיקר הנידון ..... לו,ה עד,
 - אם היחיד צריך להורות כהרוב ..... לד,ה עב סק"ג עז,
 - אם הכרעתם מחייבת לדורות ..... לג,יב
 - אם המיעוט רשאי לנהוג כדעתו ..... לד,ב לד,ה
 - אם יש מניין קבוע של דיינים ..... ע [ד]
 - אם מה שהולכים אחר הרוב הוא גזיה"כ או סברא ..... לד,ה-ה
 - אשה הבאה ממדינת הים אם צריכה היתר ב"ד להנשא ..... סה [ז]
 - ביאור החיוב לשמוע לבית דין של המקום ..... בה,ג גב,
 - בעלי הדין צריכים לעיין ולראות שהדיינים לא טעו ..... סז,א
 - גדר הוראתם בדיני ממונות ..... סד,ה
 - דיין האומר איני יודע, אימתי נחשב להכרעה ..... כז,טו
 - דיין האומר איני יודע, אימתי מותר לו לעשות כן ..... לג [יא]
 - דיין האומר איני יודע, להוסיף דיינים ..... כז,טו
 - דיין שטעה, אימתי הדין חוזר ..... יב [א]
 - דיינים שנתנו טעם שונה לדבריהם, לצרף לרוב ..... לו,א-ה
 - הכרעה בין הדיינים, על פי החכמה ..... לג,א-ג עז,
 - הכרעה בין הדיינים, על פי הרוב כשדנים בעניני איסור והיתר ..... לג,יב
 - הכרעת הדין צריכה לצאת מכל הדיינים ..... לד,ט עז,
 - טעו בהוראתם, אם נחשב שבאה על ידם תקלה ..... סח,ה
 - טעם שאינם צריכים לכתוב טעמי הוראתם שמא יבוא ב"ד אחר ויחלוק ..... סח,ב
 - כשסוגיא דעלמא אינה כמותם, ואינם חוזרים בהם ..... ט [ח]
 - לבטל דברי ב"ד אחר ..... יב,א-ג יג,ט
 - להורות כדעתם במקומם כשברוב המקומות חולקים עליהם ..... לד,ב
 - לחלוק על בית דין קדמון ..... לד,י
 - לחלוק על המופלא שבבית דין ..... לג,ט
 - מופלא שבבית דין, אם הוא ממנין הדיינים ..... לד,י
 - שני דיני רוב בבית דין ..... לד,ט עב סק"ד עז,

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתפ

בית דין הגדול

- אם אפשר להושיב בו חכמים שלא הגיעו להוראה ..... לג [כ]
- אם מותר להחמיר שלא כמותם ..... לה [יד]
- אם עליהם להתייעץ עם חכם גדול מהם הנמצא בעיר ..... יח [כט]
- אם שייך שיהיו שני בי"ד הגדול באותה שעה ..... ה [י]
- בזמנו לא היו מחלוקות ..... א,א
- ביאור החילוק בדרכי ההכרעה בינו לבין ויכוח שבין רופאים ..... ע,ב
- בי"ד הגדול שביבנה, גדרו ..... ה [י]
- בי"ד שבלשכת הגזית ובי"ד של ע"א ..... ה [י]
- האיסור לחלוק עליו אפילו לחכם שהגיע להוראה ..... סז,ט
- החיוב לנהוג כהכרעתם ..... ג,ב, סז,ט
- הכרעתם קובעת לבני דורם גם אם בי"ד אחרון יחלוק עליהם ..... סח,ב
- הסכמת רוב חכמי ישראל, אם נחשבת כבי"ד הגדול ..... לד,ב, לה,ד-ה, סז,ט
- חייבים לנהוג כהכרעתם גם כשלא נתנו טעם לדבריהם ..... סז,ט
- טעם שאין מושיבין בו זקן ..... יח,יא
- טעם שהולכים אחר הרוב ..... לג,ז, לג,י-יב
- כולם היו חכמים גדולים ..... לג,ו, לג [כ]
- כיצד שייך מנין שוה בסנהדרין ..... ע [טו]
- לא תסור, אם נאמר רק על דבריהם ..... נב [ג]
- ללכת אחר הרוב, כשנחלקו באומדנא בדיני נפשות ..... ע [ב]
- ללכת אחר הרוב, כשנעזרים באומדנא של מומחים ..... ע [ב]
- מאה שישבו להורות ..... ע [ד]
- מי הם הראויים לשבת בבית דין הגדול ..... לג [כ]
- נידונים השייכים לכלל ישראל מסורים רק להם ..... יח,יב
- סדר ישיבתם ..... יח,ו
- רק על דבריהם יש איסור לחלוק ..... ד [כ]

בית כנסת

- אכילה ושתייה בו שלא מדוחק ..... יו
- מכירתו כדי לבנות מקוה ..... מד,א
- בית שמאי ובית הלל
- אלו ואלו דברי אלוים חיים, אם נאמר רק במחלוקתם ..... ה [ט]
- אם היה לשתי הכתות דין בית דין שביבנה ..... ה [י]
- אם מותר לפסוק כב"ש ..... לג,כג
- ב"ה, הלכה כדבריהם אף כשמסתבר טעמיה דב"ש ..... יד,ד, לב,א
- ב"ה, טעם ההכרעה כדבריהם ..... ה [א] יד [י] כז [כז] כט,א, לג,ד, לג,ט,ט,ד
- ב"ה, טעם ההכרעה כדבריהם, אם מדין רוב ..... לג,יט
- ב"ה, מעלתם שהיו נוחין ועלובין ..... יג [יא] יד [י] כט,ב
- ב"ה, ריבוי תלמידיהם ..... טז,ג
- ב"ש, אין להם עוון שייבמו צרת ערוה אף שלבסוף נפסק כב"ה ..... סח,א, סח,ה
- ב"ש, אם הורו כדבריהם גם לכאלה שאינם תלמידיהם ..... ו,א, סח,ב
- ב"ש, במקום ב"ה אינה משנה ..... ה [ג] כז,טז, לג [כט]
- הורו לשואלים אותם כשיטתם, ולא חששו לחולקים ..... ו,א, סח,א-ב
- הכרעת ההלכה ביניהם קודם שיצאה הבת קול ..... ה,א, יג,ה
- הלל ושמאי, אם היו באותו בית דין ..... ה [י]
- הרוצה לעשות כב"ה או כב"ש עושה, ביאור הענין ..... ג,ב, ה,א-ד, ו,א-ד, לג,ד, מח,א, מח,ה, סימן סט
- חילוק בין מחלוקתם לבין שאר המחלוקות ..... ה,ג-ד
- יסוד מחלוקתם נובע מסיבה אחת ע"פ כוחות נפשם ..... ט [ט]
- כל ישראל נחשבים כתלמידיהם ..... ה,ג-ד ו [ד] סט,א
- לעתיד לבוא תהיה הלכה כב"ש ..... ה [ט]
- נהגו להודיע זה לזה משום אהבה ושלום ..... נח,ג
- נחלקו בדין רוב חכמה כנגד רוב מנין ..... ה,ג, סט,ד
- עשו כדבריהם או לא עשו ..... יב,א, לג,יט-כא, לד,א-ג, מח,א, סז,ג, סז [ח]
- רבי אליעזר, אם היה מתלמידי ב"ה או ב"ש ..... ד,יא, לד [טו-טז]
- רבי עקיבא, אם היה מתלמידי ב"ה או ב"ש ..... ד,ט

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתפו

- ריב"ז, אם היה מתלמידי ב"ה או ב"ש ..... ד,יא לד [טו]
- תלמידי ב"ש שנהגו כב"ה ולהיפך ..... ד,ט
- בכור בהמה, להתיירו ביו"ט נחשב תיקון ..... ו,ג
- בני יונה [הספר], הלכה כמותו בהלכות סת"ם ..... יד,ד
- בעיא דלא איפשטא, אם יש לנו רשות לפשוט ..... כזו
- בעל האגודה, מעלתו שהיה בעל הוראות ..... כט,ד
- בעל הוראה ובעל מעשים, ביאור מעלה זו בתור סיבה להכרעה ..... כט,ד
- בעלי תשובה, אם ינהגו כמנהג אבותיהם או רבותיהם ..... ד [כז]
- בקבוק שתייה, ראה "שבת, פתיחת פקק של בקבוק"
- בר קפרא, רב גובריה ועביד כשמעתיה ..... לד,ו
- ברייתות, ביאור החילוק בין סמכותן לסמכות המשניות ..... מד [ט]
- ברכות
- אורז המעורב ברוב תבשיל אחר ..... לו [יא]
- ברכה אחרונה, כשמסופק אם אכל בכא"פ ..... מא [ג]
- ברכה אחרונה, על שבעת המינים ..... לד,ח
- ברכה אחרונה, על שתיית קפה ..... יד
- ברכה לבטלה, דאורייתא או דרבנן ..... לט [ח]
- ברכה לבטלה, אם אפשר לסמוך על דעת יחיד בשעה"ד ..... לט [ח] מא,ד מד,ד
- ברכה על מצוה שמקיים מספק ..... לט [ח] נב,ב נב,ד
- ברכת המזון, דין הברכה הרביעית ..... נו,א סק"ט
- ברכת המזון, המסופק אם בירך ודעתו שנוטה שכן ..... נ [יא]
- ברכת המזון, על כוס ..... יד
- ברכת ברוך שפטרני, אם נאמרת עם שם ומלכות ..... ד [יג]
- "לחמניות מזונות", הברכה עליהן ..... נו [כ]
- עניית אמן אחר הסובר שאוכל איסור וטועה ..... נח [כג]
- בשל סופרים הלך אחר המיקל, ביאור הענין וגדריו
- ראה "ספק דרבנן"
- אם גם המחמיר מחויב להורות לקולא ..... נב,ה
- אם דוקא במחלוקות שנאמר בהן אלו ואלו דברי אלוקים חיים ..... יג,ו
- אם שייך בזה "ומקלו יגיד לו" ..... ד [ד]
- ביאור מה שהפוסקים כמעט ולא הכריעו להקל מחמת כלל זה ..... יג,א נו,א-ב
- ביאור וטעם הדין ..... מח,ב נב,ו נג,ב נד,א נה,ג נו,א
- בספק במציאות ..... נד,א
- בספיקא דדינא ..... נד,א
- בתיקו דהגמרא ..... נה,ב
- גדר הדין לשיטת רעק"א ..... נב,ה
- הכרעה בתורת ודאי או ספק ..... מח,ב נב,א נב,ה-ז נו,א סק"ו נו,א סק"ז נו,ו סה [טו] סט [ג]
- הנהגה שנאמרה רק כלפי מי שאינו יודע להכריע ..... א,ג סק"א סז,א
- בשל סופרים הלך אחר המיקל, אופנים שמצאנו שמחמירים בדרבנן
- ראה "גדול בחכמה ובמנין"
- אם אפשר להקל לכתחילה ..... נב,ג נד,א נד,ד נו,א סקי"ב
- בדבר שיש לו מתירין ..... נב,ג נד,א נד,ד נו,א סקי"ד נז,יב
- בדברים בהם הרוב המחמירים ..... נו,א סק"ג
- בדברים הנוהגים תדיר ..... נו,א סקי"א
- בדברים הנשארים לדורות ..... נו,א סקי"א
- בדברים שיש להם אסמכתא מהתורה ..... נו,א סקט"ז
- בדברים שיש להם שורש מן התורה ..... מח,י נו,א סקי"י
- בדברים שעיקרם דאורייתא ..... מח,י נו,א סקי"י
- בהוראה קבועה ..... נו,א סקי"א
- יוצאים מן הכלל בהם לא מקילים ..... נו,א סקכ"ב
- כשאין הפסד או טירחה ..... ד [ד] נב,ג נד,א-ב נד,ד נו,א סקי"ג
- כשהחכם הנשאל סובר כהשיטה המחמירה ..... נ [ד] נו,א סק"א
- כשהיה ודאי חייב וספק קיום ..... נו,א סקכ"א
- כשהמחמיר גדול מן המיקל ..... נו,א סק"ב

תתפח

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- כשהמיקל מסופק והמחמיר אינו מסופק ..... נו, א סקי"ז
- כשהנידון קרוב לאיסור תורה ..... נו, א סקט"ו
- כשהצטרפו יחד ספק דרבנן ודאורייתא ..... נו, א סק"ט
- כשיש חומרא וקולא בכל צד ..... מח [א] מח [כה] נד, ד מח, ח נה [ד] נו, א סק"ו
- כשיש חזקת איסור ..... נו, א סק"ח
- כשיש מנהג להחמיר ..... נו, א סק"ד
- כשיש נטייה לצד החומרא ..... נ [ד]
- כשיש ספק מה אמרו הקדמונים ..... נה, א-ה נו, א סקי"ח
- כשיש שני צדדים לחומרא ..... נו, א סקי"ז
- כשנחלקו מה היתה דעת הקדמונים ..... נה, א-ה נו, א סקי"ח
- כשנחלקו בגירסאות ..... נה, א נה, ג נו, א סק"כ
- כשסוגיין דעלמא כהמחמיר ..... נו, א סק"ה
- כשצד הפטור הוא משום שאפשר שעבר זמן הקיום ..... נו, א סקכ"א
- להכניס עצמו למצב של ספק דרבנן ..... נב, ג נד, א נד, נו, א סקי"ב
- ראוי לצאת ידי כל השיטות מדין הידור מצוה ..... נד, ה
- בשל תורה הלך אחר המחמיר, ביאור הענין וגדריו
- ראה "גדול בחכמה ובמנין", "הוראה", "ספק דאורייתא לחומרא"
- אין להקל אלא על פי הוכחות וראיות ..... מט, ב נא, ב נא, ב
- אין להקל אף אם מקבל על עצמו את המיקל לגבי אותו ענין ..... ד, ב
- אין להקל רק מחמת שיודעים שיש שיטה של חכם המיקל ..... מט, א מט, ד נא, ב נד, סט [יב]
- אם הוא משום "ומקלו יגיד לו" ..... ד [ד] ד, ב
- באותה חתיכה שהורה בה חכם להקל ..... ו, א-י מח, א סק"ב מח, ה סק"ב
- במחלוקות שאחר הגמרא ..... מט, א-ד
- בספק מצוה ..... מח, ו
- גדר הדין להחמיר ..... ב, ה ז, ד י, א, ג יג, ב יג, ו לא, ד לג [כז] לה, א-ב לט, ד מ, ג, ה מד, ח מח, ב-ו מט, ג נא, ב נב, ה נג, ב סב, ג סג, ו סה, ד סט, א
- גדר הדין להחמיר, שיטת הזקן אהרן ..... מט, ג
- גדר הדין להחמיר, שיטת הראב"ה ר"ת והא"ז ..... מח [כז]
- גדר הדין להחמיר, שיטת בעל ספר המנהיג ..... מט, ב
- גדר הדין להחמיר, שיטת הרי"ף ..... מח, ח
- דוגמא לכלל זה ..... נא, א-ג
- דרך הפוסקים לנקוט ככלל זה ..... מט, ד נא, ב נט, א
- הכרעה שנאמרה רק כלפי מי שאינו יודע להכריע ..... סז, א
- חכם שטעה והורה להקל, אם מחזירים הדין ..... מח, ו
- חכם שטעה והורה להקל, אם נחשב כטעות בדבר משנה ..... ט, ה
- לשאול חכם שאינו רבו ולהקל על פיו ..... ו, א-י ז, ב ז, ח מח, א-ב מח, ה סה, ב סו, א סט, ב
- לשאול חכם שאינו רבו ולהקל על פיו, דעת האג"מ ..... ו, ו סה, ב
- לשאול חכם שאינו רבו ולהקל על פיו, דעת הגריש"א ..... ו, ד
- לשאול חכם שאינו רבו ולהקל על פיו, דעת החזו"א ..... ו, ד
- בשל תורה הלך אחר המחמיר, כשיש שיקולים אחרים להקל
- הרואה חכם שמתיר, אם רשאי להקל על פיו כשאינו רבו ..... ז, י
- השומע על חכם שהיקל, האם רשאי לסמוך על הוראה זו ..... ח, א ז, י סט [יב]
- כנגד הכרעות אחרות שמחמתן יש להקל ..... מט, ד נא, ב
- כנגד כוח רבים ..... לה, א מח, ו
- כנגד קבלה מרבתיז ..... לה, א
- כשדעת המורה נוטה להקל ..... מט, ב נא, ב נא, ב נז [יא]
- כשדעת המחמירים היא דעת יחיד ..... סימן ל מט, ד נא [ה]
- כשדעת המחמירים מסופקת ודעת המקילים ברורה ..... כז, יז נא, ב
- כשיש חומרא וקולא בכל צד ..... ו, א-ג מח, א סק"א מח, ה סק"א מח, ז סט, א
- כשיש מנהג להקל ..... י, ו
- בשר בחלב ותערובות
- ראה "דיני איסור והיתר", "מאכלות אסורות"
- ביטול בריה בקרוב לאלף ..... מא, ד
- בספיקות דרבנן בבשר בחלב, אם הולכים לקולא ..... נו, א סקכ"ב

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתפט

- חומרת דבר גוש ..... ס [ו]
- חלב שזב תחת קדירה עוף ובשלו בה בשר ..... נו [יד]
- חתיכה הראויה להתכבד שאינה מבושלת ..... כה [טו]
- טעם שלא סומכים בשעה"ד על המקילים בבשר עוף בחלב ..... מז, מד, א-ב
- ספק כבוש ..... נגו
- כלי עצם, אם צריכים הגעלה ..... נו [ד]
- כלי שאינו בן יומו, באיסורים דרבנן ..... סז
- כלי שאינו בן יומו, לאכול ממה שנתבשל עבורו ..... סב, סב
- בת קול
- ראה "לא בשמים היא"
- אימתי מכריעים על פיה ..... לב [יד]
- אם הלכה כב"ה כנגד ב"ש משום בת קול ..... לג, יט-כג מחו,
- באיזה אופן לא שומעים לה ..... מח, א סק"ה מח, ה סק"ה
- דעת הסוברים שמשגיחים בבת קול ..... לד [ב]
- דרבי אליעזר, מדוע לא עשו כמותה ..... יג [יא] לג, כ מח, א סק"ה מח, ה סק"ה

ג

- גאונים, דבריהם כמו שנכתבו בתלמוד ..... כב [א]
- גבולות הארץ, אם יש להקל בספקותיהם מדין ספד"ר ..... נו [טז]
- גדול בחכמה
- ראה "גדול בחכמה ובמנין", "קטן כנגד גדול בחכמה", "רב ותלמיד", "רוב חכמה"
- בזמנינו, אם אפשר להכריע על פי מעלה זו ..... יג [כ]
- כשהאחד מופלג בחכמה מן השני ..... יא, ד, עי
- ללכת בכל ענין אל המומחה בו ..... ד, יב יד, א
- מעלתו כשגדול במקצוע אחד בלבד ..... יד, א-ג
- פעמים קשה לדעת מי הוא הגדול ..... יג, ג, יג, ט, לג, טז עי
- גדול בחכמה ובמנין
- ראה "רוב חכמה כנגד רוב מנין"
- אם דבריו נחשבים לידיעה להיכן הדין נוטה ..... יא, ב, יא, יג, א-ד
- אם דעת הקטן כמי שאינה ..... עי
- אם הולכים אחריו להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים ..... יא, א-ה יג, א-יא יז, א כב, ד כד [ג] כדו, לא, ב
- לא, ד, לאו, לג, טו לג [כג] מב, א, מז, מח, י, מט, ב
- אם הכרעה זו מועילה מדאורייתא ..... יא [כה] יג [טו] מח, י
- אם יש לחוש לדברי הקטן ממידת חסידות ..... יב [ב]
- כשהאחד גדול בחכמה ורעהו גדול במנין ..... יב, א
- כשהגדול הוא או בחכמה או במנין ..... יב, א-ד
- כשהפרש בחכמה ובמנין הוא גדול ..... יא, ד, יג, ג, יג, ז
- כשהקטן מונח יותר בסוגיא ..... יג [ב]
- להקדימו לעלות לתורה ..... יב, ג
- להכריע על פי מעלה זו בין פוסקי זמנינו ..... יא, ה
- מעלתו כשהחולקים לא דנו זה עם זה ..... יג, ב יג, ו-ז סז, ט
- מעלתו כשהמחלוקת היא מפי השמועה ..... יג [א] יג, ו
- עדיף להכריע על פי הסוגיות מאשר לסמוך על החכם הגדול ..... יג, ב יג, ט
- על הקטן לומר את דעתו ..... יג, ז
- פעמים שמותר לקטן לנהוג כדעתו ..... סז, ו
- פעמים שמכריעים כהקטן ..... יג, ב יג, ו, מב, א, מז [י] מח, ג
- שעת הדחק, אם אפשר לסמוך על הקטן ..... לט, ה מב, א-ד מג, ה
- גדול במנין
- ראה "גדול בחכמה ובמנין", "יחיד ורבים הלכה כרבים"
- כשרוב תלמידים אומרים כמותו, האם לכו"ע הולכים אחריו ..... יז, א-ג לא, ו
- מנין פירושו חכמה ..... טז [ח]
- מנין פירושו ריבוי תלמידים ..... יב [ג] טז, ג לה [ג]
- מנין פירושו שהוא מבוגר יותר ..... טז, א
- מנין פירושו שיותר תלמידים הסכימו עמו ..... טז, ד לא, ב

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתצ

- מגין פירושו שעשה יותר שימוש תלמידי חכמים ..... טז,ב
- מגין שנים או מגין תלמידים ..... טז,ג
- גדול הדור
- אין להתיר בפניו את מה שאסר ..... ז,ב
- אם נחשב רבו מובהק ..... ב,ט
- כשנחלקו גדולי הדור, כיצד להכריע ביניהם ..... ב,ט
- לענין מה נחשב רבו מובהק ..... ב,ט
- גזירות דרבנן
- אמירה לעכו"ם בדברים האסורים משום גזירה ..... סג [יג]
- ספיה לקטן בדברים האסורים משום גזירה ..... סג [יג]
- גט
- אם להכשיר בחתם סופר ועד ..... ב,י ג,ד
- כשיש הבדלים בין הדיינים למתדיינים ..... סד [יב]
- גילוי
- לתת לאחרים משקין שנתגלו ..... נט [ג]
- מצה שנילושה במים מגולים ..... נט [ג]
- גירסאות
- גדר מחלוקת התלויה בחילופי גירסאות ..... לו,ד מח [כג] נה,ג נו,א סק"כ
- לצרף דעות פוסקים הנסמכים על גירסאות סותרות ..... לו,ד
- מחלוקת התלויה בגירסאות, אם להכריע על פי גדלות בחכמה ..... יג,י
- גניבת דעת, אורח שמחמיר בדברים שהמארח מיקל בהם ..... נח [לב]

ד

- דאורייתא ודרבנן
- דרבנן שיש לו אסמכתא מהתורה ..... נו,א סקט"ז
- דרבנן שעיקרו דאורייתא ..... מח,י נו,א סק"ט סג,ו
- חילוק ביניהם לענין לסמוך על דעת נוטה ..... נב
- חילוק ביניהם לענין לסמוך על סברא בלי ראיות ..... נ [ו]
- בדאורייתא חוששים יותר לדעת המיעוט ..... יז,ב כד,ג לח, ליד לג,ז
- דבר שבערוה
- אם מועילה בו קבלת פוסק ..... ג,ד ד,ג
- בספיקות בדרבנן, אם הולכים לקולא ..... נו,א סק"ב
- טעם שמחמירים בו יותר ..... ג [יא]
- דבר שיש לו מתירים
- בדבר שמה לא יעשה היום לא יהיה אפשר לעשותו מחר ..... נד [ז]
- בספיקא דדינא ..... נד,א נד [ו]
- בספק במציאות ..... נד,א
- בספק פלוגתא ..... נד,א נד,ד
- טעם שמחמירים בו ..... נד [ד]
- דברי אגדה
- אם יש בהם מחלוקת ..... סח [יא]
- אם שייכת בהם הכרעה ..... סח [יב]
- דברי סופרים, ראה "איסורים דרבנן"
- דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור ..... נז [ו]
- דין אמת לאמיתו, רק כשפוסקים לפי האמת [ולא לפי הכללים] ..... סז [א]
- דיין האומר איני יודע, ראה "בית דין"
- דיני איסור והיתר
- ראה "בשר בחלב ותערובות", "מאכלות אסורות"
- אם חכמי ארץ ישראל עדיפים על חכמי בבל ..... כו,א-ב כו,ו
- חכם בן עדה אחת שנשאל מכן עדה אחרת ..... סד,א-ד
- מינוי חכם לדינים אלו בלבד ..... יד,ו
- דיני ממונות
- ראה "בית דין"
- אם חכמי בבל עדיפים על חכמי ארץ ישראל ..... כו [ה]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תמצא

- ביאור החילוק בינם לבין דיני איסור והיתר	סד,ה
- חכם בן עדה אחת שנשאל מכן עדה אחרת	סד,ה
- חכם שהגיע להוראה ואינו מורה בדינים אלו	סד,ה
- חלות דין או בירור	סד,ה
- מינוי חכם לדינים אלו בלבד	יד,ו
- מעלה לפסוק בהם כמי שהוא דיין ונחית לעומקא דדינא	יד,ד
- נהגו לפסוק כהרמב"ם גם במקומות שבשאר דברים נהגו כהרא"ש	יד [ט]
- צריכים ציור ודמיון לדמות ולחלק	טו,ט
- קבלת פוסק בדיני ממונות	ג,א
- רב נחמן, מעלה לפסוק כמותו בדינים אלו	יד,כט,ד
- רבי אבא, מעלה לפסוק כמותו בדינים אלו	יד [ט]
- רבי נתן, מעלה לפסוק כמותו בדינים אלו	יד [ט]
- שמואל, טעם ההכרעה כמותו בממונות	יד,ד
דיני נפשות	
- ראה, "אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב"	
- הולכים אחר הרוב אף שיש מיעוט חכמים הפוטרים	ג [ג]
- לסמוך בהם על היחיד בשעת הדחק	לט,ה
דם בביצים	
- אם צריך להשליך את כל הביצה	ס [יב]
- דין כלים שבישלו בהם ביצה עם דם	ס [יב]
- דעת נוטה, אימתי אפשר לסמוך עליה	ט,ג, יג,א-ד נא-ג נז [יא]
דרכי הלימוד	
- ראה, "תלמוד תורה"	
- בזמנינו נתמעט ענין החזרה ונתרבה ענין העיון	טו [י]
- חשיבות הבקיאות כלפי הפלפול	טו,ז
- כשהחולקים נחלקו בדרכי הלימוד אין להכריע כבתראי	כא,ג
- לגמור איניש והדר ליסבר בזמנינו	טו,ד
- לימוד בעיון ובבקיאות	טו,ד
- ללמוד כל ענין מהרב המומחה לו	ד,יב יד,ו
- ללמוד מחכם מדור קרוב אליו	כה
- מעלה להכריע לפי הסוגיות ולא לפי כללים	א,ג כג [א] סז,א
- מעלה להכריע לפי הסוגיות ולא לפי ליקוטי שמועות	ח [יד]
- סידור הדברים כמעלה בלימוד התורה	טו [ב]
- עיקר היגיעה והעמל בתורה להישיר השכל	טו,טז
- עיקר הידיעה היא סברת והבנת הדברים	טו [י]

ה

הגיע להוראה	
- גדרו	סז,ב
- מי שהוא צעיר לימים	יח [כג]
- הגס לבו בהוראה, במי שלא למד ענין מסוים ומורה בו	יד,ב
הגר"א	
- אם אפשר להחליט שעושים כמותו בכל הענינים	ד,ד
- אם יש להכריע כמותו מדין בתראה	כ [כ] כא [יט]
- ביאור שיטתו לענין אוכלין ומשקין שהיו תחת המטה	נז [ד]
- ביאור שיטתו לענין אם מותר למחמיר לתת למיקל	נז [ד]
- ביאור שיטתו לענין חדש בחו"ל בזה"ז	נז [ד]
- המשנ"ב הכריע פעמים רבות כשיטתו	יג [כג]
- הנהגות הגר"א, הלימוד מהן	כג [יד] כג [לד]
- הקפיד על העושים בפניו היפך דעתו	ז [ד]
- טעם שלא פוסקים כמותו בכל הענינים	יג [כב]
- תוקף השמועות שנאמרו משמו	ח,ג סק"ב
- הואיל ונפיק מפומיה דרב, ביאור הענין	ז [ה]
הוראה, גדרה וביאור ענינה	

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תמצב

- אם היא על הנידון המעשי או על השאלה העקרונית ..... ו, ח-ה, ו
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת האג"מ ..... ו, ז [ג] סה, ב
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת החזו"א ..... ו, ד
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת הריטב"א ..... ו, א-י, ז, מח, א-ב, מח, סה, ב, סו, א, סט, ב
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת הריטב"א, בחתיכה הדומה לראשונה ..... ו, ז, ח
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת הריטב"א, בנידון עקרוני ..... ו, ח
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת הריטב"א, כשהמורה לא עיין בעצמו בסוגיא ..... ו, ט
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת הריטב"א, כשהשואל יודע מראש מהמחלוקת ..... ו, ה-ט, סה, ז
- אם מחילה דין בחתיכה, שיטת שאר הראשונים ..... ו, ג, ז, ב
- הוראת היתר ביו"ט, אם נחשב תיקון ..... ו, ג
- חוב לאהורות, עיקר החיוב ..... ו, נה, נו, א, סקי"ט
- חוב לאהורות, כשהדברים אינם ברורים די הצורך ..... ו, סה, ד, סו, א-ב
- חוב לאהורות, כשלא עיין בסוגיא בעצמו ..... ו, סה [ח]
- חוב לעסוק בתורה כדי להוציא ההוראה כתיקנה ..... ו, סה, א
- חילוק בין לשעתה או לדורות ..... ו, ח, ג, לב, ו, לה [א] לט [כג]
- חלות דין או גילוי מילתא ..... ו, א-ח, לו, לז, ח, נז, א, נז, ג, סא, ו, סד, ב, סה, ג-ד, סו, א
- מעלתה הגמורה היא רק כשמורה מעומק הסוגיות ..... א [ה]
- הוראה, דיני החכם הנשאל
- ראה "הגיע להוראה", חכם שהגיע להוראה
- הגס לבו בהוראה, במי שלא למד ענין מסוים ומורה בו ..... יד, ב
- הוראה לספרדי כאשכנזי או להיפך, אם נחשבת כטעות בדבר משנה ..... סד, ג
- הוראה לרבים, יש להחמיר בה יותר ..... מו, ז
- חכם האוסר, אם רשאי לשלוח את השואל לשאול את המתיר ..... סו, א
- חכם האוסר מספק, אם רשאי לשלוח את השואל לשאול את המתיר ..... סו, ב
- להורות היתר למקום שנוהגים להקל, כשבשאר העולם מחמירים ..... סד, ד
- להשיב דבר ברור ולא לומר שיש מחלוקת ..... סה, ה, סו, ב
- להשיב לשואל כפי מנהגו של השואל ..... סד, א-ה
- להשיב לשואל כשיודע שדעתו היא דעת יחיד ..... סה, ו
- להשיב לשואל כשיודע שיש החולקים עליו ..... ו, א ו [יד] ז, ח נ [ד] נב, סה, א-ז
- להשיב לשואל כשיודע שיש החולקים עליו, והשואל יודע מהמחלוקת ..... סה, ז
- להשיב לשואל כשיודע שיש החולקים עליו, ונשאו ונתנו יחד ..... סה, ז
- להשיב לשואל כשיודע שיש החולקים עליו, ושניהם נשאלו בבת אחת ..... סה, ז
- להשיב לשואל כשיודע שיש חכם גדול ממנו החולק עליו ..... סה [ז]
- להשיב על סמך על בירור מסוים כשאפשר להעמיק ולברר יותר ..... כה [ז] לה [ג] נ [יב]
- לשלוח את השואל לחכם אחר, כשההוראה אינה ברורה לנשאל ..... סו, ב
- לשלוח את השואל לחכם אחר, כשהנשאל ירא להורות ..... סו, ב
- לשלוח את השואל לחכם אחר, מעשים שמצאנו שכך עשו ..... סו [ד]
- הוראה, דיני השואל
- להזהר שלא לדמות מילתא למילתא מעצמו ..... ו [ז] ח, ג, סק"ו ח, ד
- לסמוך על הוראה שמוצא בספר בדבר שלא ידוע שיש בו מחלוקת ..... ח, ב
- לשאול חכם שאינו רבו בדבר שלא ידוע שיש בו מחלוקת ..... ו, י
- הוראה, חכם שטעה
- ראה "טעות בדבר משנה", "טעות בשיקול הדעת"
- הוראת היתר שנתבררה כטעות, אם נחשב עבירה למפרע ..... נז, ב-ג
- הוראה המבוססת על טעות במציאות, נחשבת לטעות בדבר משנה ..... סה [ז]
- חכם שחזר בו, אם יש תוקף להוראתו הראשונה ..... נו, א, סקי"ט
- חכם שחזר בו, כיצד יש להתייחס למי שנהג קולא ע"פ הוראתו הראשונה ..... ו, ג, נז, א-ג, סח, ב-ה
- טעות בדבר משנה, אין לה שם הוראה ..... סח, ב
- טעות במציאות, אין לה שם הוראה ..... סה [ז]
- טעות בשיקול הדעת, יש לה שם הוראה ..... ו, סח, ב
- הידור מצוה
- אם יש ענין להדר בדברים שפשט המנהג להקל ..... נד, ה
- אמירה לעכו"ם לצורך הידור מצוה ..... נד [טז]

תתצג

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

- דאורייתא או דרבנן ..... נא, סק"כ
- הידורים שונים זה כנגד זה ..... נד [יב]
- להדר עד שליש כדי לצאת ידי כל השיטות ..... נדה, נו [לז]
- היתר עיסקא, ראה "ריבית"
- הכסיל בחושך הולך ..... ה, ב ו [ז] מח, א סק"י מח, ה סק"י נו [לב] סט, א-ה
- הכשר שאינו סומך עליו
- אכילה מכלי המיקל ..... ס, ט
- דינו לענין מוקצה ..... סא, ח
- להאכיל את המיקל בו ..... נח, יא
- לסמוך על המיקל שלא יאכילנו ..... נח, יא
- הלוואה בלי שטר, כשמוחל ללווה אם לא יפרענו, האם צריך להודיעו ..... נח [כה]
- הלך אחר הרוב, ראה "יחיד ורבים הלכה כרבים"
- הלכה, ראה "הוראה", "כללי ההכרעות"
- הלכה כדברי המיקל באבל
- ביאור הענין ..... נג, ה נג, ז
- אם נאמר גם בדיני תורה ..... מח, א סק"ז מח, ה סק"ז
- אם נאמר גם בספק במציאות ..... מח, ה סק"ז
- כנגד רבים ..... כב [ז] מח, ה סק"ז
- הלכה כדברי המיקל בדרבנן, ראה "בשל סופרים הלך אחר המיקל"
- הלכה כדברי המיקל בעירוב, ראה "עירובין"
- הלכה כמאן דפשיטא ליה לגבי מאן דמספקא ליה
- ראה "רב ושמואל", "רבא ואבוי"
- אופנים שלא נאמר כלל זה
- אם הוא טעם להכריע לענין חיבור עיר לכרך ע"י עירוב ..... כז [כח]
- אם הוא טעם להכריע לענין פתיחת בקבוקים בשבת ..... כז, יז נא, ב
- אם יש מקור בגמרא לכלל זה ..... כז [א]
- אפילו לחומרא בדרבנן ..... נא, סק"ז
- בזמן הזה
- ביאור הענין ..... סימן כז
- במחלוקת הפוסקים ..... כז, ב
- הסוברים שלדינא אין להכריע על פי זה ..... כז [כד]
- טעם המעלה ..... כז, ד
- כנגד המעלה של פוסק מפורסם ..... כז [ז]
- כנגד מעלות אחרות ..... כז, ג כז, יא
- כשהבטרא מסופק והקמא פשיטא ליה ..... כז, יא-יד
- כשהמסופק שמע את דברי חבירו ונשאר בספק ..... כז, ד כז, ט כז, יא-טז
- כשנחלקו בביאור דברי המשנה ..... כז, י
- כשנחלקו כמה ראיות צריך כדי להכריע ..... כז, ד כז, יב כז, ז
- ספק בבבלי ופשיטות בירושלמי ..... כז, יד
- הלכה כסתם משנה
- אם עדיף מהלכה כרבים ..... מג [ב]
- כנגד מעשה רב ..... כג, ח
- כנגד תנא שרגיל במשנה וכנגד רבים ..... כט, ב
- כשהסברא נוטה שאין הלכה כהסתם ..... כז [יא] נ [ב]
- הלכה כר"ע מחבירו
- ראה "רבי עקיבא"
- אם לחבירו מותר להורות כדעתו ..... לד [ב]
- אם נחשב כאתמר הלכתא ..... מג, א-ז
- בהלכתא למשיחא ..... מג, ג
- בשעת הדחק, אם אפשר לסמוך על חבירו ..... מג, א-ז
- הטועה בדבר, אם נחשב לטועה בדבר משנה ..... מג [יב]
- כשמסתבר טעמו של ר"ע כנגד חביריו ..... לב [א]
- מאימתי נאמר כלל זה ..... לב [ב]
- הלכה כרבים, ראה "יחיד ורבים הלכה כרבים"

הלכות אישות, מסורות רק לזקני הדור.....	יח"ב
הלכות גירות, מסורות רק לזקני הדור.....	יח"ב
הלכות היתר עגונה, מסורות רק לזקני הדור.....	יח"ב
הלכתא כבתראי, ביאור הענין	
- אינו סותר לירידת הדורות.....	כב
- טעם ההכרעה כבתראי.....	כב, כה, מח, ג
- טעם הסוברים שגם קודם אביי ורבא.....	כ [1]
- טעם הסוברים שרק מאביי ורבא ואילך.....	כא, ג
- רק כשאי אפשר להכריע מהסוגיות.....	א [ג] כ [א] כא, ז
הלכתא כבתראי, כלפי מי נאמר	
- אחרונים כנגד ראשונים.....	ג, ה, כיג
- בין האחרונים.....	כיד
- בין האחרונים, שיטת החיד"א.....	כ [ה]
- בין האחרונים, שיטת הזקן אהרן.....	יא, ה
- חכמי דורינו כנגד גדולי האחרונים.....	כ, יג
- חכמים שאחר חתימת הש"ס.....	כו-יד
- כשיש מרחק גדול בין האחרון לראשון.....	ג, ה, כ-יב יג [ב] כג, כה
- מאיזו תקופה הוא בגדר בתראי.....	כג-ד
הלכתא כבתראי, כנגד כללים אחרים	
- יחיד כנגד רבים.....	כא, ו
- כנגד ג' עמודי הוראה.....	כא, ט
- כנגד מי שהוא מאריה דתלמודא.....	כד, ג, כד, ז
- כנגד מעשה רב.....	כג, ח
- כשמסתבר טעמיה דקמאי.....	כ [ב] כא, ז, כא, לב [א]
- קמאי פשיטא להו ובתראי מספקא להו.....	כו, יא-יד
הלכתא כבתראי, למי יש מעלה של בתרא	
- בתרא הוא מי שראה דברי האחר.....	כא, ח
- חכמי הש"ס, כשהאחרון לא הביא ראיות.....	כא, ב
- חכמים שהיו באותו הדור והאחד האריך ימים יותר.....	כא, ח כז [יד] כז, יג
- כשהאחרון לא הביא ראיות לדבריו.....	ג, ה, כא, א
- כשהאחרון לא ראה את דברי הראשון.....	כא, ה
- כשהאחרון מכריע בין הראשונים על פי שיקול דעתו.....	כא, ד
- כשהראשון שמע את דברי האחרון ולא הודה לו.....	כא, א
- מחלוקת התלויה בדרכי הלימוד.....	כא, ג, כא, ט
- מחלוקת משנה ברורה וחזון איש.....	כא, ט
- מסכת סופרים כנגד הגמרא.....	כ [ב]
- תלמוד בבלי כנגד תלמוד ירושלמי.....	כב, כז, יד
- תלמוד ירושלמי כנגד תוספתא.....	כ [ב]
הנח להן לישראל אם אין נביאים הם וכו', ראה "מנהג"	
הסתברות, באיזה אופן אפשר לסמוך להקל.....	ג, נז [יא]
הפסד מרובה	
- ראה "שעת הדחק, לסמוך על היחיד, מה נחשב לדחק"	
- אם בזמנינו אפשר להקל בו.....	לט [יא]
- במקום שיש עוד ספק, יש להקל לכתחילה.....	לט [לג]
- גדרו.....	מה, ב
- להקל בו רק בדבר שמותר מן הדין.....	לט, ט
- להקל בו שתי קולות.....	מו, י
- ערב שבת, אם נחשב כהפסד מרובה.....	מה, ב
הרהור כדיבור, אם בשעת הדחק אפשר להקל.....	מד [ג]
הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה.....	ג, ב, ה, א-ד, ו, א-ד, לג, ד, מח, א, מח, ה, סימן סט

והיו עיניך רואות את מוריק, ביאור הענין.....	ז, ו
ומקלו יגיד לו	
- אין ראוי לחפש דוקא קולא.....	ד, א, מח, ד, מח, ז

נתיבות מפתח ענינים הוראה תתצה

- אם זהו הדין דבשל תורה הלך אחר המחמיר ..... ד [ד]
- בדרבנן ..... ד [ד] ו [יז]
- ההולך לשאול בכל דבר את המיקל ..... ד [ד] ו [יז]

וודאות בענין, סיבה להכרעה, ראה "הלכה כמאן דפשיטא ליה"

ז

זמני היום

- אין להכנס לספק ק"ש קודם זמנה ..... נו [לז]
- אם יש הידור מצוה לחוש לשיטת ר"ת בזמן צאה"כ. .... נה,ה
- החושש לשיטת היראים בזמן כניסת שבת, אם מותר לבקש מהמיקל שיעשה מלאכה עבורו. .... נז,כ
- החושש לשיטת ר"ת ביציאת השבת, אם מותר לבקש מהמיקל שיעשה מלאכה עבורו. .... נז [כב] נז,יח
- הכרעת ההלכה בזמן צאת הכוכבים ..... ד [יב] י [י] לג [ד] מא [ח] נז,יח
- שיעור מיל, לסמוך על השיטות המאריכות את השיעור לענין אמירה לעכו"ם. .... סב [יא]

זקנה

- ביאור הכתוב בישישים חכמה. .... יח,א יח [י]
- הבדלי התכונות בין צעיר לזקן. .... יח,א
- זקנה מופלגת. .... יח,ט-י
- זקנה מופלגת בסנהדרין. .... יח,יא
- כנגד גדלות בחכמה. .... יח,א יט,ב
- כנגד גדלות בחכמה לענין קריאת התורה. .... יב,ג
- לפעמים החכמה מתמעטת לעת הזיקנה. .... יח,ח
- מעלתה לענין בית דין הבא לבטל דברי בי"ד הקודם לו. .... יח,ב
- מעלתה לענין הכרעת ההלכה. .... טז,א יח,א יח,ד יח,ח
- מעלתה לענין הכרעת ההלכה, דעת הש"ך. .... יח,ג
- תלמידי חכמים שנמנעו מלהורות בזקנותם. .... יח,י
- זקני הדור, עניינים המסורים רק להם. .... יח,יב

זקן ממרא

- בי"ד אינם רשאים למחול לו. .... לד [כד]
- העובר על דברי בית דין הגדול. .... טז,ט
- כשאומר דבריו מפי השמועה. .... לה,ד לה [ט]
- כשאומר לאחרים שצריכים לנהוג כבי"ד הגדול. .... לה,ד-ה
- כשאינו מורה הלכה למעשה. .... לה,ד-ה
- כשב"ד הגדול אינם בלשכת הגזית. .... לה [ו]
- כשבבי"ד הגדול יש כאלה שאינם ראויים להוראה. .... לג [כ]
- מדוע עקביא לא היה בכלל זה. .... לה,ד
- מדוע רבי אליעזר לא היה בכלל זה. .... לד [יח]

ח

חדש בחו"ל

- גדר החומרא לדעת המשנה ברורה. .... ס,ח
- להחמיר בבליעות בכלים. .... ס,ח
- להחמיר בחששות דאורייתא ולהקל בחששות דרבנן. .... נ [ו]
- לסמוך בשעת הדחק על המקילים. .... לט,ב מד,א מד [יא] מו,א
- לפני עור כשנותן למקילים. .... נז [ד]
- לצאת בו ידי עירוב או הבדלה למי שמחמיר. .... נט,ב
- קידוש על שכר של חדש. .... נז [ד]
- שיטת הגר"א. .... נז [ד]
- שיטת הגר"ח מוואלאז'ין. .... נז [ד] נט [א] ס [ח]

חול המועד

- הנחת תפילין בו. .... יט
- להחמיר בספיקותיו. .... נו [כה]
- סופר הנוהג שלא להניח בו תפילין, אם רשאי לכתוב עבור המניח. .... נו [כד]

חומרות

- אמירה לעכו"ם, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא בעלמא. .... סב,ח
- בדבר העלול להביא לידי קולא. .... נד [ט]

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תצו

- בדבר שכל הקדמונים הקלו בו..... מח [ט] מח [כט]
- ביאור הענין שיש חכמים הרגילים יותר להחמיר..... ד [ה]
- ההבדל בין חומרות בעלמא לחומרות מן הדין..... נז,יח נטה
- הידור מצוה להחמיר כשיטות שלא נפסקו להלכה..... נדה,ה נו [לז]
- המחמיר בעיקר הדבר, אם צריך להחמיר גם בתערוכות ובבליעות בכלים..... ס,ח
- חכם רשאי להחמיר לעצמו ולא לחוש שאחרים ילמדו ממנו..... כג,יא
- כשיגרום לזלזול בכיבוד אב ואם..... ס [יח]
- כשיגרום למחלוקת..... ס,ח
- כשקשה להזהר בכל החומרות, אין להקל לגמרי..... ס,ח
- לאכול מכלי המיקל, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא בעלמא..... ס,ח
- לאכול מכלי המיקל, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא מחמת מנהג אבותיו..... ס,א-י
- לאכול מכלי המיקל, חתן בבית חמיו..... ס [יח]
- לא שייך להחמיר בכל הדברים השנויים במחלוקת..... א [ב]
- מוקצה, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא בעלמא..... סא,ג סא,ז
- ספיה לקטן, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא בעלמא..... סג,ז
- חזקת איסור
- במחלוקת הפוסקים..... נו,א סק"ח
- בספיקא דדינא..... נו,א סק"ח
- בספק במציאות..... נו,א סק"ח
- חינוך
- עם פרטי המצוה כמו בגדול..... סג [ד]
- ספיקות בקטנים שחיונם מדין חינוך, דינם כדאורייתא או כדרבנן..... סג [ד]
- חכם בן א"י
- ראה "אורא דארץ ישראל מחכים", "ארץ ישראל"
- אם עדיף על חכם מבבל בדיני איסור והיתר..... כו,א-ב כו,ו
- כשהחכם מבבל גדול בחכמה..... כו,ג
- חכם בן א"י, אמוראים שמצאנו שהכריעו כמותם מטעם זה
- רב..... כו [ה]
- רבינא..... כו,ד כו,ז
- רבי זירא..... כו,ה
- רבי יוחנן..... כו,ד
- חכם בעל הוראה ובעל מעשים, מעלה להכרעה כמותו..... כט,ד
- חכם הרגיל לשמוע את דברי חבריו, מעלה להכרעה כמותו..... כט,א
- חכם שיותר קהילות קבלוהו עליהם, מעלה להכרעה כמותו..... כט,ה
- חכם המתעסק יותר בהוראת ההלכה למעשה, מעלה להכרעה כמותו..... כט,ה
- חכם עניו ומרבה לבדוק את עצמו, מעלה להכרעה כמותו..... כט,ב
- חכם שאינו בעל חידושים מופלגים, מעלה להכרעה כמותו..... כט,ג
- חכם שאינו עומד על דעתו ולפעמים חוזר בו, מעלה להכרעה כמותו..... כט,א
- חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר
- אם הוראת הראשון חלה מכוחו או מכח השואל..... ו,ג
- במחלוקת שאחר התלמוד..... ג,ד
- טעם האיסור..... מח,א סק"ד מח,ה סק"ד
- כשהוראת הראשון לא היתה על חתיכה מסוימת..... ו,ז
- כשהראשון התיר והשני רוצה לאסור..... ו [1] ז,ד מח,א סק"ד מח,ה סק"ד
- כשהראשון טעה בדבר משנה..... סד,ג
- כשהראשון טעה במציאות..... סד,ג
- כשיחיד אסר ורבים רוצים להתיר..... לח,ז
- להורות דלא כהראשון כדי שלא יגררו אחריו..... מח,א סק"ה מח,ה סק"ה
- חכם שהגיע להוראה
- ראה "הגיע להוראה"
- אינו מחויב לפסוק ע"פ הכללים אלא ע"פ הסוגיות..... סז,א סז,ג
- חיובו להורות..... סה,ד סו,א-ב
- חיובו להורות, כשהדברים אינם ברורים לו..... סו,ב
- כנגד בית דין הגדול..... סז,ט

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתצו

- כנגד רוב חכמי הדור ..... סז,ט
- לכל חכם נפסק כשיטתו ..... ב,ג מט,ג נז,א-ג נח,ו סה,ד סז,ח סימן סח
- לנהוג בפניו היפך מדעתו ..... ז,ב
- לפסוק לעצמו, כשהחולק עליו גדול בחכמה ..... סז,ו
- לפסוק לעצמו, כשהחולק עליו הוא מגדולי הדור ..... סז,ז סז,ט
- לפסוק לעצמו, כשהכריע בעבר ועתה אינו זוכר הטעם ..... סז,ד
- לפסוק לעצמו, כשהתווכחו עמו ולא הסכימו לדבריו ..... נא,א סז,ט
- לפסוק לעצמו, כשחכמי דורו אינם סוברים כדבריו ..... סז,ז
- לפסוק לעצמו, כשרבים חולקים עליו ..... סז,ה
- לפסוק לעצמו, כשלא הכריע בוודאות ..... סז,ח
- לפסוק לעצמו, כשעלה בידו להחמיר כנגד המנהג ..... י,ט
- מצוה לומר דעתו ולהורות ..... סז [ד]
- סוגיין דעלמא אינה כוותיה, והוא אינו חוזר בו ..... ט [ח] לד,ב
- פעמים ראוי שיחוש לדעת החולקים עליו ..... סז,ז סז,ט
- ראוי שיפסוק מהסוגיות ולא יסתמך על כללי ההוראה ..... סז,א-ג
- ראוי להחמיר לעצמו ולא לחוש שאחרים ילמדו ממנו ..... כג,א
- ראוי לפרסם את דעתו גם אם חלקו עליו חביריו ..... סה [י]
- חלב
- הדבוק לכרס, לאכול מכלי המתירים ..... ס,ב
- הדבוק לכרס, להורות היתר למקומות המקילים ..... סד,ד
- הנמצא קרוש בעור הקיבה, ביאור טעותו של רש"י ..... סח,ג
- שבכפיפת הקיבה [דאיתרא], עיקר דינו ..... ז,א
- שבכפיפת הקיבה [דאיתרא], אם לדעת המחמירים איסורו מהתורה ..... ז,ד
- שהקילו בו בני ריינוס ..... ס,א סד,ד
- שעל הקיבה, אם סותם נקב לדעת המחמירים בו ..... ס,ח
- חלב עכו"ם, ראה מאכלי עכו"ם
- חלה
- ספק בזה"ז, אם נחשב לספד"ר ..... נו,א סק"י
- עיסה שנילושה בלא מים ..... נו,א סק"א
- עצת המהרי"ל דיסקין כששכחו להפריש חלה קודם שבת ..... סה,ה
- חמאת עכו"ם, ראה "מאכלי עכו"ם"
- חנוכה
- המחמירים בשאר שבתות השנה לחוש לזמן ר"ת פרט לשבת חנוכה ..... נז,יח
- ספיקות בזמן ההדלקה ..... נו,א סק"ב
- קטן ספרדי הרוצה להדליק בעצמו ולברך ..... סג,ח
- חסרון ידיעה, ראה "ספק חסרון ידיעה"
- חתן בבית חמיו, אם ראוי להקל בדברים שמנהגו להחמיר בהם ..... ס [יח]

ט

- ט' באב, תשה"מ בל"ט כשחל בשבת ..... מה,א
- טבילת כלים
- אמירה לעכו"ם להטביל כלי בשבת ..... סא,ב
- מעשה שבת בכלי שהטבילוהו בשבת ..... נז [יז]
- טומאה וטהרה
- ראה "רבי אליעזר, תנורו של עכנאי"
- טומאת בית הפרס ..... נו,א סק"א
- טומאת כהנים, אשת כהן מעוברת להכנס לאהל המת ..... סג [יד]
- טומטום שתקע ונמצא זכר ..... נב,ד
- טור
- אם קבע הלכה לפי מה ששמע מהרא"ש בעל פה ..... ח [ד]
- הטור והרא"ש, אם נחשבים כשתי דעות ..... לז,ג-ד
- מטרת חיבורו ..... לז [ד]
- מעלתו לענין הכרעת ההלכה משום שהיה פוסק מפורסם ..... כד,ג
- פעמים שחולק על דעת הרא"ש ..... לז,ג-ד

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתצח

טלית

- לקחת טלית מספרדי שלא יחזור ויברך עליה..... [ח] נח
- ניפוח לשמה..... [ל] כג
- תעשה ולא מן העשוי..... [יא] לז
- טעות בדבר משנה
- ראה "סוגיין דעלמא"
- הטועה בכללי הש"ס בהלכה, אם הוא בכלל זה..... מגו
- הטועה כנגד הכלל דבשל תורה הלך אחר המחמיר, אם הוא בכלל זה..... טה
- הטועה כנגד הכרעת המרא דאתרא, אם הוא בכלל זה..... טה
- המורה בלי לדעת את דברי האחרונים שהובאו בפ"ת ובשע"ת, אם הוא בכלל זה..... מא [י]
- המורה בלי לדעת את דברי המשנ"ב, אם הוא בכלל זה..... מא [י]
- המורה לשואל כנגד מנהגו, אם הוא בכלל זה..... טה, סדג
- טעות במציאות, אם היא בכלל זה..... נז, סה [ח] סח, ד-ה
- כשהדיין נשאר בדעתו וסובר שלא טעה..... ט [ח] לדב
- להאכיל את חבריו כשסבור שטועה בדבר משנה..... נח, י-יא
- טעות במציאות, דינה כטעות בדבר משנה..... נז, סה, ד, סח, ד, סח [ח]
- טעות בשיקול הדעת
- ראה "הוראה, חכם שטעה", "סוגיין דעלמא"
- הוראה כיחיד נחשבת שיקול הדעת..... מד
- הטועה בה, אם צריך לעשות תשובה על טעותו..... נא, סח, ב
- חילוק בין אם החכם חוזר בו לגמרי או שעדיין רואה שני צדדים..... סח [ד]
- יש לה שם הוראה..... ו, יג, ז, סח, ב-ה
- כשמתבררת הטעות, נחשבת לטעות רק מכאן ולהבא..... ו, סח, ב-ה

י

יבום

- ביאור הענין שאין עוון לב"ש בצרת ערוה אף שנפסק אח"כ כב"ה..... סח, א, סח, ה
- ספרדי הרוצה לייבם בזה"ז, אם מותר לאשכנזי לסייע לו..... נז [כד]
- ידיעת התורה, מחזקת את כח הסברא..... יד, ב, טו, יג
- יום טוב
- איגוד הלולב ביו"ט..... יו
- המחמירים בעישון, אם רשאים לטלטל מקטרת או סיגריות..... סא [ב] סא, ג, סא, ו-ח
- אמירה לעכו"ם לבנות סוכה שנפלה ביו"ט..... סב [י]
- הוראת היתר ביו"ט, אם נחשבת תיקון..... ו, ג
- טלטול דבר שמחמירים בו משום נולד..... סא, ד
- לפני עור בנותן למיקל לעשן..... נז, ב
- מליחת חלבים..... ט [ג]
- מתוך במלאכת בונה..... סב [י]
- יום טוב שני
- באופן שנחלקו הפוסקים אם צריך לנהוג יו"ט שני, אם מותר לבקש מהמיקל לעשות לו מלאכה..... נז [לו]
- בן חו"ל, להאכיל בן א"י חמץ באחרון של פסח..... סא [ח]
- בן חו"ל, לומר לבן א"י שיעשה עבורו מלאכה..... נד [ז] נז [לו]
- בן חו"ל, לטלטל דבר השייך לבן א"י..... סא [ח] סא [יד]
- ספיקות ביו"ט שני של גליות..... נו [יג]
- שליח שקנה אתרוג ספק כשר עבור יו"ט שני..... נד, ד
- יום הכיפורים
- הידור מצוה ללכת בלי נעליים..... נד, ה
- הכרעה בין רופאים אם חולה צריך לאכול, ראה "רופאים"
- הנוהג יום אחד בחו"ל, לבשל עבור הנוהג להחמיר יומיים..... נז, ט-יד נז, ט, נח, ב
- להחמיר לנהוג יומיים בחו"ל..... נז, ט-יד נט, ה
- נגיעה באוכלין ומשקין..... סא, א
- ספיקות בשאר עינויים, כדאורייתא או כדרבנן..... נו [כה]
- יחוד
- לפני עור בשני כשרים מבני אשכנז המתייחדים עם אשה מבנות ספרד..... נח [כה]

- נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה באיסור זה ..... נח [כה]
- ספיקות באיסור יחוד כדאורייתא או כדרבנן ..... נח, סקט"ז נח, סק"ב
- יחיד ורבים הלכה כרבים, ראה "גדול במנין", "רופאים"
- יחיד ורבים הלכה כרבים, גדר ההכרעה וכוחה
- אם היא הכרעה חזקה יותר מאשר הלכה כגדול ..... לא, ג-ד מג, ב-ה עי
- אם היא הכרעה חזקה יותר מאשר הלכה כסתם משנה ..... מג [ד]
- אם היא הכרעה חזקה יותר מאשר כללי הש"ס בהלכה ..... מג, ב-ט לא, ג-ד לח, ז, מב, א
- אם נחשב כאיתמור הלכתא ..... מ, א-ח מג, ד
- בהכרעה לדורות, אם זו הכרעה דאורייתא ..... לב, ו, לט [כד]
- בהלכתא למשיחא ..... מג, ג
- במחלוקת הפוסקים בזמנינו ..... ל, יג-יד
- הלכה כהרבים גם להחמיר בדרבנן ..... סימן לא מח, א סק"ח מח, ה נג [ד-ה] נח, א סק"ג
- חילוק בין "יחיד ורבים הלכה כרבים" לבין "אחרי רבים להטות" ..... ל [יב]
- כוחה מדאורייתא או מדרבנן ..... יא, ג ל [כב] לט, ד-ה מג, ג מח, ג מח, י
- כוחו של היחיד כשקיבל מרבים ..... לה, א מח, ו
- כנגד מנהג ..... יז
- כנגד מעשה רב ..... כג, ח
- לומר קים לי כמיעוט ..... לג, לז, לח
- לחוש שמא היו עוד פוסקים שדבריהם אינם בידינו ..... לי, ע, ד
- מעלת ההכרעה כשההוראה פשוטה כהרבים ..... ט, ד
- שני דינים וסברות בהכרעה מכח רוב ..... ל, ד, לח
- יחיד ורבים הלכה כרבים, דינו של היחיד
- אימתי עליו לחוש לדעת הרבים ..... לד, ו-י מח, א סק"י סז, ז
- אם הרבים צריכים לכופו לנהוג כהרוב ..... לד [יג]
- אם רשאי להשאר בדעתו בסברא שלא למעשה ..... לה, ה
- אם רשאי לנהוג כדעתו כשלא דנו יחדיו ..... בי, ט [ח] לג, ב, ד, א-ב לה, ג, ס, ה סז [יב]
- אם רשאי לנהוג כהרבים המקילים ..... לד [יב]
- יחיד ורבים הלכה כרבים, מתי נאמרה מעלת הרבים
- כשהחולקים דנו זה עם זה אך לא בתורת בי"ד ..... לי, ג, לט, ה ע [ט]
- כשהחולקים לא דנו זה עם זה ..... ט, ג י [ד] ל, א-ט לז, ג, לט, ה, מה, מד, ז מח, ג
- כשהחולקים לא דנו זה עם זה, אך פשט המנהג כהרבים ..... י [ג]
- כשיש הפרש קטן בין הרוב למיעוט ..... ל, ה
- מה נחשב למושב בי"ד ..... לי, ג, לט, ה ע [ט]
- רק מי שהוא בר הכי מצטרף לרוב ..... לג, יד
- שיטת הרשב"א בענין זה ..... ל, יא
- יחיד ורבים הלכה כרבים, מקרים בהם יש צד לנהוג כהיחיד
- כשהמועטים גדולים בחכמה, ראה "רוב חכמה כנגד רוב מנין"
- כשהמועטים גדולים בחכמה ..... לה, סימן לג
- כשהמועטים גדולים בחכמה, אך רק מעט יותר ..... לג, ז
- כשהמועטים גדולים בחכמה, בבית דין ..... לה, א-ג לג, ו-יג לד, ד, לה, א
- כשהסברא כהמועטים ..... לב, ב
- כשהרבים אינם אומרים דבריהם בצורה מוחלטת ..... ט, ג
- כשהרבים חלוקים ביניהם בטעם ההוראה ..... לו, א-ה לג, לא [ט]
- כשהרבים חלוקים ביניהם בטעם ההוראה, והטעמים סותרים זה לזה ..... לו, ד
- כשטעם היחיד מסתבר, אך בית דין קדמון פסק כרבים ..... לב, ו
- כשטעם היחיד מסתבר, אם גם אחר הגמרא אפשר לפסוק כמותו ..... לב, ד
- כשטעם היחיד מסתבר, אם יש להקל כמותו בדאורייתא ..... לב, א, לט, א, לט, ז
- כשטעם היחיד מסתבר, אך רק מעט יותר ..... ל [כא] לב, א, לב, ג
- פעמים רבות חוששים בדאורייתא לדעת המיעוט ..... יז, ב, כד, ג, לח, ליד, לג, ז
- יחיד ורבים הלכה כרבים, מרא דאתרא ורב ותלמיד
- בני המקום, אם נוהגים כרבים אף כשהרבים חולקים ..... ב, ב ב [ט] ב, י-יא דט, זי, לד, ב סז [יב]
- המקבל עליו פוסק, אם נוהג כמותו אף כשהרבים חולקים ..... ד, ט ה [ג]
- תלמידי הרב, אם נוהגים כמותו כשהרבים חולקים ..... ב, א, דט, סימן לד
- יחיד כנגד יחיד, אם צריך לחוש לדעת חברו ..... לד, ו, סז, סט, ה

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתק

יחיד כנגד רבים ומעטים כנגד רבים, ביאור החילוק בין הדברים... לגא-ב לגו, לד [יז] להב, לו, לחא-ז לט [כ מגג] מד [יג]
עג-ה עיד
יין נסך, פלוגתא הפוסקים אם ניצוק הוי חיבור..... נהא, נהא
יראת שמים
- אם בדינו לשער מידתה..... כחב
- מעלתה כדי להשיג חכמה..... כחא
- מעלתה לענין הכרעת ההלכה..... כחא
ירושלים
- איורא דירושלים מחכים..... כו [ב] כו [ט]
- חכמי ירושלים, אם עדיפים על חכמי שאר א"י..... כו [ב] כו [ט]
- מעלתה כשבית המקדש חרב..... כו [ב]
- רופא המתגורר בירושלים, אם יש לו מעלה..... כו [ב]
ירידת הדורות..... כב-ד כז, כי כגי, כז [כא]

כ

כבוד אב ואם
- אין להחמיר בחומרות בעלמא כשיגרם זלזול בכבודם..... ס [יח]
- בן הרוצה לחלוק על אביו בדבר הלכה..... דח
- טוב ליראי השם למחול על כבודם שהבנים לא יכשלו..... נח [ז]
- כבוד זקנו..... ד [ב]
- פוסקים שטרחו ליישב דעת זקנם..... ד [ב]
- כבוד הבריות..... סט
כבוד ספר תורה, אם בספיקות דרבנן הולכים לקולא..... נו, א סקכ"ב
כבוד רבו וכבוד תלמיד חכם
- ראה "רב ותלמיד, כבוד רבו"
- אין לנהוג בפני ת"ח היפך משיטתו..... ז, ב-ד לדה, לד, ט
- אם הוא דוחה את כללי ההכרעות..... ז, ד
- אם הוא טעם להקל במחלוקות..... ז, ד מחא, סק"ד מחא, סק"ד מחו
- אם הוא טעם לכך שבני המקום נוהגים כמותו..... ב, ו, ז, ד
- בני ביתו של התלמיד נוהגים כאביהם משום כבוד רבו..... ז, ט
- הרואה או שומע ת"ח נוהג באופן מסוים, אם רשאי לנהוג אחרת..... ז, ג, ז, ט
- הרואה ת"ח עובר על איסור דרבנן, אם צריך למחות בו..... ז, ד
- הרואה ת"ח עובר על איסור השנוי במחלוקת, אם צריך למחות בו..... ז, ד
- סיני ועוקר הרים, מי עדיף לענין כבוד..... ט, ד
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד, במקום כבוד תלמיד חכם..... ז, ד, מהא, מוא, מח [ג]
כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב..... מחא, סק"ה
כלאים
- כל המיקל בא"י הלכה כמותו בחו"ל..... סה [א]
- כרם הנטוע בעירובוביא..... יד [יג]
- לסמוך על דעת הרמב"ם בכלאי הכרם בזרעים..... ל [כד]
כלי אכילה ובישול
- ראה "אורח", "מאכלות אסורות"
- השתמשות בכלים כשהמארח מבשל גם בשביל עצמו..... סז
- כלי שאינו בן יומו באיסור דרבנן..... סז
- לאכול מכלי המיקל..... סימן ס
- לאכול מכלי המיקל, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא בעלמא..... סח
- לאכול מכלי המיקל, בדבר שהמחמיר נוהג בו חומרא מחמת מנהג אבותיו..... סח-י
- לאכול מכלי המיקל, בהכשרים שהוא מחמיר בהם..... ס [ז] סט
- לאכול מכלי המיקל, חתן בבית חמיו..... ס [יח]
כללים בגמרא ובפוסקים
- ראה "תלמוד בבלי"
אחד מהראשונים שכתב חידוש ושאר הראשונים לא הזכירוהו..... וט
- אין דרך פוסקי פוסקים לפרש שמועות דלא הלכתא נינהו..... ט [ד]
- אין לדייק מכך שהגמ' כתבה תירוץ אחד ולא תירוץ אחר..... מד

נתיבות מפתח ענינים הוראה תתקא

- ב' לישנות בגמ', כאילו מהן קיי"ל..... ט [ג]
- בכל מקום שיש לברר כחד מהחולקים משיטת התלמוד, בתריה אזלינן..... יגו
- דרך הגמרא לכתוב תירוץ אחד שמיישב כמה שאלות..... מד
- דרך הש"ס והפוסקים לקרוא רבו לכל מי שגדול וקדמון ממנו..... ג [ז]
- הבדלים בין משניות לברייתות..... מד [ט]
- "חסיד אחד", מי הוא החסיד..... סחו
- כ"ף הדמיון אינה השוואה גמורה..... מח [ז]
- כשהגמרא כותבת דעת תנא או אמורא קדמון באחרונה, חשיב ליה עיקר..... יג [ח]
- לא מצאנו סוגיא בלשון סתמא דגמ' וכו' שתהא דלא כהלכתא..... ט [ד]
- ללמוד ממעשה הכתוב במשנה..... כג [ב] כג [ז]
- מחכמת התלמוד להודיע ענינים גדולים ע"י סידור הדברים..... מ [ח] מד,ג
- מצאנו שנוהגים באופן שנוי במחלוקת להראות שכך היא ההלכה..... ז [ה]
- פעמים הגמ' מקשה מדעה שאין הלכה כמותה..... ט [ד]
- קולא שנכתבה ונוספה עליה לשון "בפרט"..... סבו

כללי ההכרעות במחלוקות

ראה "בשל סופרים הלך אחר המיקל", "בשל תורה הלך אחר המחמיר", "גדול בחכמה", "גדול בחכמה ובמנין", "גדול במנין", "הלכה כמאן דפשיטא ליה", "הלכתא כבתראי", "הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה", "יחיד ורבים הלכה כרבים", "מאריה דתלמודא", "מנהג", "מעלות בהכרעת ההלכה", "מעשה רב", "מרא דאתרא", "סוגיא בדוכתא עדיפה", "סוגיין דעלמא", "סיני ועוקר הרים", "פוסק מפורסם", "קבלת פוסק", "קטן כנגד גדול בחכמה", "רב ותלמיד, אין הלכה כתלמיד כנגד הרב", "רוב חכמה", "רוב חכמה כנגד רוב מנין", "שעת הדחק, לסמוך על היחיד", "תרתי דסתרי"

- אינם כללים מוחלטים ותמיד יש עוד שיקולים..... אג, יגי
- דרך הכסילים ללכת אחרי המקילים..... סזא
- החיוב להכריע על פיהם..... אב
- הכרעות שלא הוזכרו בגמ' בין שאר הכללים..... טב, יא
- הלכה כמיקל בעירוב, כנגד כללי ההכרעות..... מג [ז]
- כבוד ת"ח, אם דוחה את כללי ההכרעות..... ז, ד
- לא נאמרו לגבי מי שאינו מסופק..... אג, ד, ח, דיב, סה, ז, סזא-ג
- לפני עור, כשהשני נוהג היתר על פי כללי ההכרעות..... נוז
- מנהג, אם דוחה את כללי ההכרעות..... יז
- סוגיין דעלמא, אם דוחה את כללי ההכרעות..... טה
- רק כשאי אפשר להכריע מהסוגיות..... א [ג] כ [א] כא, סזא

כללי הש"ס בהלכה

- ראה "הלכה כדברי המיקל באבל", "הלכה כסתם משנה", "הלכה כר"ע מחבירו", "יחיד ורבים הלכה כרבים", "עירובין"
- אם התחשבו בהם בגוף הסוגיות..... מגב-ה, מגז
- אם נחשבים כאתמר הלכתא..... מגא-ט
- אם נחשבים כדבר שהגמרא פסקה כך להדיא..... יגו
- אם עדיפים מהלכה כרבים..... לא, ג-ד לב [א] לחז, מבא, מגב-ט
- ביאור ענינם..... יגו, מגה, מגז, מחג
- דיין שטעה בהם..... מגו
- לנהוג כנגדם בשעת הדחק..... מגא-ט
- לנהוג כנגדם, כשסתבר טעם החולק..... לב [א] מג [א]
- כתבי יד חדשים, אם להכריע על פיהם..... לי

ל

לא בשמים היא

- ראה "בת קול"

- בבת קול..... לגכא
- בבת קול שאינה נגד הלכה ידועה..... לגכא
- בבת קול שמגלה את המציאות..... לגכא
- בהכרעה על פי מנהג..... יד
- לא תסור
- באיסורים דרבנן..... נבא, נבו
- בדברים שאינם בדרך מרידה..... נבא
- בדברים שלא נאמרו בב"ד הגדול..... נב [ג]

תקב

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- בדברים שלא נעשו לסייג. .... נד [ד]
- בהוראות בית דין של המקום. .... בה
- בהוראות חכמי הדורות. .... ב [ז]
- בספק פלוגתא בדרבנן. .... נבו
- העובר על הכרעת בית דין הגדול. .... סזט
- לא תשנא, כלפי המיקל בדבר שהוא עצמו מחמיר בו. .... נט [ז]
- לא תתגודדו
- אם לכן ב"ש לא עשו כדבריהם. .... להג
- בשני בתי דינים בעיר אחת. .... לב [א]
- חכם המורה לשואל שהוא בן עדה אחרת. .... סדא
- חכם שעלה בידו דלא כמנהג המקום. .... יט
- יחיד החולק על הרבים אם עליו להקל כדבריהם. .... לג [יב]
- פעמים שעל החכם לנהוג כהחולקים עליו מטעם זה. .... דט סזט
- לאפרושי מאיסורא כשהנכשל שוגג. .... מחא סק"ד
- להקל בדבר שכל אחד מהקדמונים היקל בו. .... מחא סק"ט מחא סק"ט
- לוי [האמורא]
- כלפי מי היה כופף עצמו. .... יחה
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא. .... כדב
- לפני עור, גרדי האיסור וטעמו
- בגוי, בדבר שאין הישראל מזהר עליו. .... נחו
- בדבר שהמכשיל אינו מזהר עליו. .... נחו
- בספק איסור דרבנן שהמכשיל יודע שהוא אסור. .... נבד
- גר האיסור, שני דינים שנאמרו בו. .... נזא, נח-ו-ז
- טעם האיסור. .... נחו
- כשהמכשיל משתתף בפועל עם הנוהג היתר. .... נזז
- כשהמכשיל שוגג בהכשלה. .... נח [יא]
- כשהנכשל אנוס. .... נז [ב] נח [טו]
- כשהנכשל מוחזק להיות צדיק. .... נח [ו]
- כשהנכשל מזיד. .... נחז
- כשהנכשל שווא אנפשיה חתיכא דאיסורא. .... נחג, נח [ה]
- לפני עור, דבר השנוי במחלוקת
- אם נקבע לפי המכשיל או לפי הנכשל. .... נזא-ג נחו
- דעת הסוברים שאסור למחמיר להכשיל את המיקל. .... נזב-ג, נזג, סהג, סא
- כשהשני אינו סומך על חכם אך יש חכם שהיה מתיר לו. .... נז [ז] סא [ט]
- כשהשני נוהג איסור. .... נחא-יא נטג, נטז, סהד
- כשהשני נוהג איסור, אך האיסור ניכר. .... נחה נחז
- כשהשני נוהג היתר. .... נזא-ח נח [יג] סאב, סאז, סו [ו]
- כשהשני נוהג היתר, מדין ספד"ר לקולא. .... נזו
- כשהשני נוהג היתר, על פי הוראת חכם. .... נזא-ח
- כשהשני נוהג היתר, על פי כללי ההכרעות. .... נזו
- כשהשני נוהג היתר, על פי נטיית הדעת. .... נז [יא]
- כשהשני נוהג היתר, שלא כדין. .... נזד, נא [ו]
- כשלדעת המכשיל הנכשל האוסר טועה בדבר משנה. .... נחי
- כשלדעת המכשיל הנכשל טועה טעות גמורה. .... נזה
- כשלדעת המכשיל הנכשל נוהג היתר על פי טעות במציאות. .... נזה
- כשלדעת המכשיל הנכשל עובר רק מידת חסידות. .... נז [ד]
- להורות היתר לשואל כשדינו ללכת אחר המחמיר. .... סהד
- לשלוח את השואל לחכם אחר כשלדעתו הוא טועה. .... סוא
- לפני עור, דינו בכמה ענינים
- באיסור לשון הרע כששואל לתועלת. .... נח [ז]
- בביטול מצות עשה. .... נחז
- בירקות של היתר מכירה. .... נז [ז]
- בנתכין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה. .... נח [ז] נחח
- בסוכה פסולה לפי דעתו. .... נחא, נחז

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקן

- בקניית פירות שביעית ..... נז,א נז,ד
- להעמד להתפלל בד' אמות של היושב ..... נז [ז]
- לקחת טלית מספרדי שלא יחזור ויברך עליה ..... נח [ח]
- לשון הרע, להודיע למספר שהשאלה היא לתועלת ..... נח [ז]

מ

מאכלות אסורות

- ראה "אורח", "בשר בחלב ותערובות", "דם בביצים", "הכשר שאינו סומך עליו", "חדש בחו"ל", "חלב", "יין נסך", "כלי אכילה ובישול", "מאכלי עכו"ם", "שחיטה וטריפות"
- המחמיר באיזה דבר, להתארח אצל המקילים בו ..... סימן נח
- דברים שמחמירים בגוף הדבר ולא במה שהתבשל עמו ..... ס,ח
- המבשל לחבירו בכלי שבלוע בו איסור, אם נחשב ביטול איסור לכתחילה ..... ס,ב
- הוראה חבירו אוכל במקום שהיה צריך לבדוק הכשרות ולא בדק ..... נח [כה]
- טמטום הלב כשאוכל על פי הוראה בטעות ..... סח [ט]
- להזהר מחומרות בעלמא הגורמות למחלוקת ..... ס,ח
- להזהר מחומרות בעלמא כשגורם לזלזול בכיבוד אב ואם ..... ס [יח]
- ללמוד היתר מאכילת צדיק ..... סח,ג

מאכלי עכו"ם

- ראה "פת עכו"ם"
  - בישול עכו"ם, מכירה לספרדים בדברים שהשו"ע מחמיר והרמ"א מיקל ..... נח [ח]
  - גבינה שהיא ספק של עכו"ם ..... נו,א סקט"ו
  - חמאת עכו"ם, דין הכלים והתערובות ..... ס,ח
  - כלים שהשתמשו בהם בחלב עכו"ם ..... ס [יב]
- מאריה דתלמודא
- ראה "פוסק מפורסם"
  - גדרו ..... כד,ב כד,ד
  - טעם להכריע כמותו ..... כד,א
  - לסמוך עליו כשהחולקים עליו מחמירים בשל תורה ..... כד,ו
  - מעלתו כנגד כללי פסיקה אחרים ..... כד,ז כז,א כז [יז]

מאריה דתלמודא, תנאים ואמוראים שנאמרה לגביהם מעלה זו

- לוי ..... כד,ב
- רב ..... כד,ב
- רב אשי ..... כד,א כז [יז]
- רב חסדא ..... כד [ב]
- רב נחמן ..... כד,ב
- רבא ..... כד,א
- רבי זירא ..... כד,ב
- רבי יהודה ..... כד,א כד,ז
- רבי יוחנן ..... כד,ב
- רבי יוסי בר בון ..... כד [ב] כד,ז
- רבי עקיבא ..... כד,א כד,ז
- רבי שמעון בר יוחאי ..... כד [ב]
- ריש לקיש ..... כד,א-ב
- שמואל

מגיד משנה

- אם נחשב דעה נוספת פרט לרמב"ם ..... לז,ג
- מעלתו כשנחלקו בביאור דעת הרמב"ם ..... כה [יג]
- מהר"ם רוטנבורג
- החמיר לעצמו והיקל לאחרים ..... סה,ה
- מעלה לפסוק כמותו משום שדבריו דברי קבלה ..... כב [ז]
- מעלה לפסוק כמותו משום שפסק על מעשים שבאו לפניו ..... כט [ז]
- מהר"ט, מעלה לפסוק כמותו משום יראת חטאו ..... כח,א
- מומחה לענין הלכות מסוימות, מעלה להכריע כמותו ..... ד,יב יד,א
- מומר, המיקל אינו נחשב למומר לדעת המחמירים ..... נט,ז

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תקד

מופלא שבבית דין, ראה "בית דין"

מורה הוראה

- ראה "הגיע להוראה", "הוראה, דיני החכם הנשאל", "חכם שהגיע להוראה"

- אם עדיף למנות סיני או עוקר הרים ..... טו,ג

מורה הלכה במקום רבו, במקום גדול הדור שאינו רבו בפועל ..... ב [טו]

מזוזה

- חדר שיש בו ד' אמות כדי לרבע ..... לו,ד

- לצרף כסניף את דעת הרמב"ם שבית האוצר פטור ממזוזה ..... מא,ג

מחלוקת

- ראה "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", "גירסאות", "הוראה", "הכסיל בחושך הולך", "חומרות", "כללי ההכרעות", "עשה לך רב"

- אין להקל רק משום שידעו שיש חכם המיקל ..... מט,א נא,ב נז,ד סט [יב]

- אם נחשבת לחסרון ידיעה ..... מח [לט] מח,ט נו,א סקכ"ב מט [נא,ב] נג,ב-ז סג,ה

- אם נחשבת לחסרון ידיעה, שיטת המהרי"ק ..... נג,ה

- אם נחשבת לחסרון ידיעה, שיטת הפמ"ג ..... נג,ו

- אם נחשבת לחסרון ידיעה, שיטת הרדב"ז ..... נג,ג-ד נו [לב]

- ביאור החילוק בינה לבין ספיקא דדינא ..... נד [ו]

- ביאור הענין שיש חכמים הרגילים להחמיר ויש הרגילים להקל ..... ד [ה]

- גדר דעה הראויה להעמיד מחלוקת ..... א,ג נג,ז

- גדרה כשנחלקו בגירסא ..... לו,ד מח [כג] נה,ג נו,א סק"כ

- גדרה כשנחלקו בדבד התלוי במציאות ..... מח [כג] מח [לט]

- העושה כהמיקל שלא כדין, אם מביא אשם תלוי ..... מח,ד

- טעם היווצרות המחלוקות ..... ח [יג]

- כדי לחלוק צריך להיות בר פלוגתא ..... יג,ג

- כלפי כל חכם ההלכה כשיטתו ..... ב,ג מט,ג נז,א-ג נח,ו סה,ד סז,ח סימן סח

- כשאין הכרעה יש להחמיר כתרווייהו אף בתרתי דסתרי ..... סט,ה

- להכריע במחלוקות על פי שיקולים צדדיים ..... יג,ו

- להקל במחלוקות הפוסקים מדין ספד"ר לקולא ..... מח [כד] נב,ז נג,א

- מ"ט פנים לכל צד ..... סח [א]

- סוגי המחלוקות והחילוק ביניהן ..... מח,ב מח,ד נב,ה נד,ד

- פעמים שחוששים לדעת המחמירים אפילו בדרבנן ..... נג,ז סימן נו

- פעמים שמקילים במקום חשש איבה ומחלוקת ..... ס [יח]

- פעמים שעל החכם לחוש לדעת החולקים עליו ..... לד,ו סה,ז סז,ו סט,ה

מילה

- ראה "רבי אליעזר"

- מוהל שאמר לדחות אם רשאי למול כשהכריעו כנגדו ..... סה,ז

מליחה, ריכוך הבשר בחשמל ..... נו,א סק"א

מלקות, יסוד חיובן מחמת המרידה ..... נח [כב]

מנהג, כוחו וענינו

- במידי דאכילה, אם כוחו חזק יותר ..... י [ז]

- דבר שפשט המנהג להקל, אם יש הידור מצוה להחמיר בו ..... נד,ה

- טעם כוחו להכריע מחלוקות ..... י,ד מח,ג

- טעם שלא הוזכר בגמרא בין שאר כללי ההכרעות ..... י,א

- כוחו דוקא כשהונהג על פי חכמים ..... י,ו

- כוחו להכריע מחלוקות ..... סימן י מח,י

- כוחו להכריע מחלוקות, שיטת הפר"ח ..... י,ב-ג

- כוחו להכריע רק בדברים שאין בהם הכרעה ברורה ..... י,ג

- כשאנו נפוצ' במקומות רבים ..... י,ד

- כשמכריע את ההלכה, אין לו התרה ..... י [ה]

- כשהנהגו בו רק במקום אחד ..... י,ה

- כשפשט אצל בעלי ההוראה יש לו יותר תוקף ..... ט,ד

- להכריע כמותו כשאנו ברור כל כך ..... י [ד]

- מנהג כלל ישראל ומנהג במקומות מסוימים ..... י,ט

- סתם מנהג, אם יש לתלות שהונהג כדין ..... י,ו

- ראוי לחכם להחזיק במנהג העיר ולא לערער עליו ..... לד,ז

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תהקה

- ראייה מהתפשטותו שהרבה חכמים הסכימו עמו ..... י,ד
- ראייה מהתפשטותו שמשמים הסכימו עמו ..... י,ד
- מנהג, כנגד הכרעות אחרות
- כוחו להכריע אפילו להחמיר בדרבנן ..... נו,א סק"ד
- כוחו להכריע אפילו להקל בשל תורה ..... י,א
- כנגד המעלה של רבים ..... י,ז
- כנגד מעשה רב ..... כג,ח
- כנגד שאר כללי ההכרעות ..... י,ז
- מנהג, להכריע דלא כהמנהג
- המורה כנגד המנהג, אם נחשב לטועה בדבר משנה ..... ט,ה סד,ג
- חכם שנראה לו שאין הלכה כהמנהג ..... ז [יב] י,ט לד [כז]
- להקל על פי הוראת רבו במקום שהמנהג להחמיר ..... ז,ה ז,ט
- להקל על פי ראיית רבו במקום שהמנהג להחמיר ..... ז,ה ז,ט
- מרא דאתרא, אם יש לו כח לשנות את המנהג ..... י [יב]
- שעת הדחק, אם אפשר להקל כנגד המנהג ..... מ,ו-ח
- מנהג, מקרים בהם אין בכוחו להכריע
- אין בכוחו לבטל דין מוסכם ..... י,ג
- הנהגת דלת העם אינה קובעת מנהג ..... י,ו
- כשהונהג שלא כשורה ..... ג,ו י,ו
- כשהונהג שלא כשורה בדברים דרבנן ..... י [טו]
- כשיש קושיות על המנהג ..... י,ט
- פעמים שלא סומכים על המנהג ..... י,ח
- מסורת בעופות, היו מחזיקים בטהורה והתברר שטעו ..... סח,ד
- מסירת התורה
- ראה מפתחות לדברי הרמב"ם, "סדר מקבלי התורה"
- אחיה השילוני היה ממוסרי התורה ..... יח,ד
- החלשותה אחר חתימת התלמוד ..... כ,ד
- טעם הירידה בחכמה מדור לדור ..... כ [ח]
- טעם הרמב"ם שכתב את הסדר רק עד רבינא ורב אשי ..... טו,ז
- על ידי קבלה ועל ידי פלפול ..... טו,ז
- סיני או עוקר הרים, מי עדיף לענין זה ..... טו,ג טו,ז
- ענינה אחר חתימת התלמוד ..... טו,ז
- מסכת סופרים
- טעם שסומכים עליה כנגד התלמוד ..... כ [ב]
- מתי נכתבה ..... כ [ב]
- מעלות בהכרעת ההלכה
- ראה "בעל הוראה ובעל מעשים", "גדול בחכמה", "גדול ובמנין", "גדול במנין", "הלכה כמאן דפשיטא ליה", "זקנה", "חכם בן א"י", "חכם בן א"י", "חכם בעל הוראה ובעל מעשים", "חכם הרגיל לשמוע את דברי חביריו", "חכם שיותר קהילות קבלוהו עליהם", "חכם המתעסק יותר בהוראת ההלכה למעשה", "חכם עניו ומרבה לבדוק את עצמו", "חכם שאינו בעל חידושים מופלגים", "חכם שאינו עומד על דעתו ולפעמים חוזר בו", "יחיד ורבים הלכה כרבים", "יראת שמים", "ירושלים", "מאריה דתלמודא", "מומחה לענין הלכות מסוימות", "מנהג", "מרא דאתרא", "סוגיא בדוכתא עדיפה", "סוגיין דעלמא", "סיני ועוקר הרים", "פוסק מפורסם", "רב ותלמיד, אין הלכה כתלמיד", "שימוש תלמידי חכמים", "תלמוד תורה"
- חכם בן ארץ ישראל ..... כו,א-ב כו,ו
- חכם בן ירושלים ..... כו [ב]
- חכם בעל הוראה ובעל מעשים ..... כט,ד
- חכם הלומד בעיון ..... טז [ג]
- חכם המתעסק יותר בהוראה למעשה ..... כט,ד-ה
- חכם הרגיל לשמוע את דברי חביריו ..... כט,א
- חכם ירא שמים יותר ..... כח,א
- חכם מבוגר יותר ..... טז,א
- חכם מומחה בענין מסוים ..... ד,יב יד,א
- חכם עניו המרבה לבדוק את עצמו ..... כט,ב
- חכם שאינו בעל חידושים מופלגים ..... כט,ג
- חכם שאינו מתבייש לומר שטעה גם אחר שכבר הורה ..... כט [ג]

תתקן

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- חכם שאינו עומד על דעתו ולפעמים חוזר בו ..... כט,א
- חכם שאנו יותר שייכים להוראותיו ולומדים את תורתו ..... ב,ח יג,י יד,ב כ [ב] כד,ג-ה כט,ה ל [יא]
- חכם שהוא בגדר רב מובהק ..... כט,ה
- חכם שהרבה מתורתו הגיעה לידינו ..... כט,ה
- חכם שיש יותר קהילות שקבלוהו עליהם ..... כט,ה
- חכם שיש לו יותר תלמידים ..... טז,א
- חכם שמסכימים עמו רוב התלמידים ..... טז,ד לא,ב
- חכם שפשוט לו ואינו מסתפק ..... סימן כז
- חכם ששימש תלמידי חכמים שנים רבות ..... טז,א
- להכריע כשיטה דשמעתא כוותיה רהיטא ..... ט [ד]
- להכריע כראשונים שכתבו את דבריהם להלכה ולא בחידושי הסוגיות ..... כ [יג]
- להכריע כראשונים שכתבו את דבריהם בתשובות לשואלים ..... כט [יג]
- להכריע כראשונים שכתבו את דבריהם בספרי פסקים ..... כט [יג]
- להכריע כשיטה שאנו מבינים טוב יותר ..... ד,ט לב [ד] טז [ג]
- להכריע כתנא או אמורא שהוזכרו באחרונה ..... יג [ח]
- להכריע לפי העיון השכלי ..... סז,א
- מעשה רב, כח ההכרעה וענינה
- ביאור המקומות בש"ס שמצינו שלמדו הלכה מפי מעשה ..... כג,ב כג,ד
- בחכמים שאחר הש"ס ..... כג,י
- בספק בעלמא שאינו תלוי במחלוקת הפוסקים ..... כג,ג
- גורי כוחו בהכרעת ההלכה ..... כג,ו
- כסיוע למה שנראה לחכם ..... כג,ו כג [לד]
- חכמים שהחמירו על עצמם ולא חששו שילמדו ממעשיהם דהוי חיוב ..... כג,יא
- קביעת ההלכה על פי ספרי הנהגות ..... כג [יד] כג,יג
- מעשה רב, כנגד הכרעות אחרות
- כנגד בתראי ..... כג,ח
- כנגד מאריה דתלמודא ..... כג [כב]
- כנגד מנהג ..... כג,ח
- כנגד סתם משנה ..... כג,ח
- כנגד רבים ..... ז,ב-ג כג,ח
- כנגד שאר כללי ההכרעות ..... כג,ח
- כנגד ת"ק ..... כג,ח
- מעשה רב, על אלו מעשים אפשר לסמוך
- אין לסמוך על סתם עדויות בשם חכמים ..... ז [א]
- גברא רבה הרוצה ללמוד ממעשה ..... כג,ג כג,ה
- כשהחולק עצמו הוא בעל המעשה ..... כג,ט
- כשהמעשה היה לחומרא ..... כג,ה כג,ז כג,יא
- כשהמעשה היה לכבודו של החכם ..... כג,ה
- כשיקולי המעשה שנעשה ברורים לגמרי ..... כג,ג
- ללמוד רק מתלמיד חכם גדול ..... כג [יב]
- מעלה ללמוד כשנמצא תדיר אצל החכם ..... כג,ה
- תנאים הנצרכים כדי שיהיה אפשר ללמוד ממעשה ..... כג,ה
- מצוה, נאנס על קיומה אם נחשב כאילו עשה ..... סח [ג]
- מצוות צריכות כוונה, ההכרעה במחלוקת ..... כו,ה
- מקואות
- בספיקות בדרבנן, אם הולכים לקולא ..... נו,א סקכ"א
- דין טבילה בנהרות ..... יא,ח
- שעת הדחק, אם אפשר לסמוך על המקילים ..... מז,ז
- מקח טעות, הלוקח פירות על פי הוראת חכם שטעה ..... סח,ב
- מקלו יגיד לו, ראה "ומקלו יגיד לו"
- מרא דאתרא
- ראה, "קבלת פוסק"
- אם נוהג בזמנינו ..... ביב
- אם קובע את ההלכה רק כשפשט כך המנהג ..... ב [ב]

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

תתקו

- אסור להורות במקומו שלא כדעתו ..... ב,ב ז [ג] מח,א סק"ד מח,ה סק"ד נח [ב]
- במקום שיש כמה קהילות ..... ב,יב
- בני המקום חייבים לנהוג כרובם [ואין זו רק רשות] ..... ב,ז
- בני המקום נוהגים כדעת רובם ..... ב,ב-ו ב,ט ז,ד מח,ג נח [ב]
- בני המקום נוהגים כרובם, טעם הדבר ..... ב,ג ז,ד מח [ג] מח,ג
- הסובר שטועה, אם צריך לנהוג איסור לעצמו ..... מח [ג] מח,ה סק"ד
- כוחו לקבוע מנהג ..... י,ה-ו
- כוחו לשנות ממנהג המקום ..... י [יב-יג]
- כשאינו מכריע בעצמו אלא מורה על פי רבותיו ..... ב,יב
- כשאינו מלמד תורה בפועל ..... ב,יב
- כשאינו ממונה בפועל על הציבור ..... ב,יב
- כשבני המקום יודעים את דעת החולקים על רובם ..... ב,ד
- כשלא נבחר על פי ההלכה ..... ב,יא
- כשקבלוהו עליהם רק לעניני הכלל ..... ב,יב
- כשפשטה ההוראה דלא כמותו ..... ב,י
- כשרבים חולקים עליו ..... ב,ב ב [ט] ב,י-יא ד,ט ז,י לד,ב סז [יב]
- קובע את ההלכה גם לאותם שלא למדו ממנו בפועל ..... ב,ב ב [ח] ב [יב] ב,יב
- מרדכי [החיבור], מעלה לפסוק כמותו משום שהיה פוסק מפורסם ..... כ,ג
- מתנות כהונה, לתת לכהן המחמיר דהוי טריפה ..... נט [ח]

נ

- נאמנות, אם המחמיר רשאי לסמוך שהמיקל לא יאכילנו מה שסבור לאיסור ..... ס [א] ס,ט
- נבואה, אם זקן יכול להתנבא ..... יח [כא]
- נדה וטבילה
- דרך הבדיקה בשבעה נקיים ..... מח [ט]
- חפיפה בע"ש וטבילה בשבת ..... מז [ט]
- כתם שלא יודעים לבדוק אם הוא דם או צבע ..... נג [ב]
- להחמיר במחלוקת בזמן עונה בינונית ..... נז,א
- לומר לגוי להדליק נר כדי שנשים יוכלו לטבול ..... סג,ז
- לסמוך בשעת הדחק על המיקל ..... מז,ב
- ספיקות בקביעת וסת ..... נג [ה]
- פתיחת הקבר מבחוץ ..... נג [ה]
- נדרים
- המתארח אצל המקילים, אם צריך לעשות התרה למנהגו ..... ס [יח]
- הנודר מן הכיכר אסור ברוטב ..... ס [יג]
- התנה שיתבטלו נדריו ושכח מהתנאי ועבר על הנדר ..... נח [כד]
- התרת נדרים למנהג המכריע את ההלכה ..... י [ה]
- נטילת ידים
- להקל בספיקות כשאין טורח בדבר ..... נד,ד
- ההכרעה בספיקות ..... נב,ב נג,א נד,ד
- מים שספק נעשתה בהם מלאכה ..... נב,ב
- נטילת רשות להורות, אם צריך ליטול מגדול הדור שאינו רבו ..... ב [טו]
- נתכין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה
- אם העובר נפסל לעדות ..... נח [כג]
- באיסור יחוד ..... נח [כה]
- באיסור לשון הרע כששואל לתועלת ..... נח [ז]
- באיסור נדר ..... נח [כד]
- בדינים שיש בהם תולעים ..... נח [כד]
- בהלואה בלי שטר ..... נח [כה]
- במאכלות אסורות ..... נח [כד-כה]
- בנותן צדקה לרמאי ..... נח [כה]
- בסימני דגים ..... נח [כד]
- ברואה חבירו אוכל במקום שאין לסמוך על הכשרות ..... נח [כה]
- בשוגג ..... נח,ח נח,י

תתקח

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- בתרומות ומעשרות ..... נח [כה]
- גדר האיסור ..... נח,ח
- לענות אמן אחר הסבור שאוכל איסור ובאמת זה היתר ..... נח [כג]
- לפני עור באיסור זה ..... נח [יז]

ס

סברא, אימתי אפשר לסמוך עליה

- אימתי יש לחוש לסברת החולקים ..... לד,ה-ט מח,א מח,ה סק"י
- אם יש ענין להתאמץ להבין את סברת הרוב ..... לה,ה
- אם צריך ללכת אחר הרוב כנגד סברת עצמו [כשאנו מורה למעשה] ..... לה,ה
- כשמסתבר כצד מסוים אך אין ודאות, אם נחשב הדבר כרוב ..... סימן נ
- להשתמש בסברא בהכרעת ההלכה ..... סז,א
- לסמוך על סברא בלי ראיות, בדאורייתא ובדרבנן ..... נ [י]
- לסמוך על סברא בלי ראיות, כנגד הרוב ..... לד,ה-ט
- סברות מוכרחות לגמרי וסברות שאינן מוכרחות לגמרי ..... נגד, סג [י] סז,ה
- סברא, כוחה וביאור מעלתה
- ביאור מעלתה, אם זו המעלה של עוקר הרים ..... טו,ט
- בעל סברא, עדיפותו על הבקי ..... טז,ז
- דבר שיש בו סברא, אם צריך גם פסוק ..... ל [כב]
- הטועה במילתא דסברא ..... טז,ב
- טוב ללמוד סברות מכמה חכמים שונים ..... ד [לב]
- כח הסברא, אם חזק יותר כשהחולקים שמעו ולא קבלו או כשלא שמעו ..... לד [ג] סז,ז
- כל הישר בסברא גדול מחבירו ..... טז,ד
- ליגמור איניש והדר ליסבר ..... טז,ד
- מעלת הסברא הבאה מכח ריבוי הידיעות ..... טז,ג
- מעלת הסברא הישרה ..... טז,ז
- חכם המשוכנע כדעתו, יתכן שמבין שחכם אחר סובר אחרת ..... נ [ג]
- סוגיא בדוכתא עדיפא
- אין להעדיפה כשאפשר ליישב סתירת הסוגיות ..... כה,ו
- אין להעדיפה כשהבדל בין הסוגיות הוא בלשון בלבד ..... כה,ו
- אין להעדיפה כשהסוגיא שלא בדוכתא ממעטת המחלוקת ..... כה,ו
- ביאור המעלה ..... סימן כה
- הראשונים בדוכתייהו מכרעי טפי ..... כה,ז
- ירושלמי בדוכתא כנגד בבלי שלא בדוכתא ..... כה,ח
- כשיש סתירה בדברי הפוסקים ..... כה,ב
- לפסוק על פי סוגיא שלא בדוכתא כשאין לזה סתירה ..... כה,ג
- מחלוקת הפוסקים כשאחד מהם איירי בדוכתא ..... כה,ז
- סוגיין דעלמא
- אם גורסים סוגיין דעלמא או סוגיין דשמעתא ..... ט [א]
- ביאור הענין ..... סימן ט
- דעת הסוברים שכך פשט המעשה בכל העולם ..... ט,א סק"א
- דעת הסוברים שלרוב הדיינים נראה כשיטה זו ..... ט,א סק"ג מה
- דעת הסוברים שסוגית הגמרא הולכת לפי שיטה זו ..... ט,א סק"ב
- הכרעה כמותה אינה נחשבת לדין אמת לאמיתו ..... סז [א]
- הכרעה כמותה לחומרא בדרבנן ..... נא, סק"ה
- המורה דלא כמותה אינו נחשב לטועה בדבר משנה ..... ט,ג
- חכם שהוא בר הכי רשאי לחלוק על הכרעה זו ..... ט [ח]
- טעם שהכרעה זו לא נזכרה בש"ס בין כללי ההכרעות ..... ט,ב
- כשנודע למורה שסוגיין דעלמא אינה כוונתה ואעפ"כ אינו חוזר בו ..... ט [ח]
- כשפשט המעשה במדינה אחת ..... ט [ב]
- מעלתה בדברי הפוסקים ..... ט [י]
- מעלתה כנגד מנהג ..... ט,ד
- מעלתה כנגד רוב ..... ט,ד
- מעלה כנגד שאר כללי ההכרעות ..... ט,ה

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקט

סוכות, ד' מינים	
- איגוד הלולב ביו"ט	י,ו
- אמירה לעכו"ם לתלוש אתרוג בפיו	נז [כח]
- אתרוג, אם עדיף מובחר אך שניטלה ממנו השושנתא	נד [יב]
- אתרוגי ארץ ישראל שהובאו לחו"ל	נז [כא]
- הדס שוטה	לט [י]
- הדס שעלה אחד אינו עולה בשווה	ז [ה]
- כשקונים עבור קטן יהיו כשרים כמו של גדול	סג,א
- לברך על נטילתם כשהם יבשים	לט [ז]
- להדר בהם כדי לצאת את כל השיטות	נדה
- לולב שגידולו נאה אך נחלק משהו	נד [יב]
- ליטול יבשים בשעת הדחק	לט,ב מד,ב מו,א
- ערבות שנתלשו ביום הראשון של חוה"מ אם הן מוקצה לבני חו"ל	סא [יד]
- שליח שקנה אתרוג ספק כשר ביו"ט שני	נד,ד
סוכות, ישיבת סוכה	
- אבל המצטער על מתו	ו [יג]
- אמירה לעכו"ם לבנות סוכה שנפלה ביו"ט	סב [י]
- להכשיל את חבירו בסוכה פסולה לפי דעתו	נח,א נח,ז
- לסכך בכיתנא דדייק ולא נפיץ	נה [ד]
- מעמיד דמעמיד, אם צריך להודיע למי שמקפיד שכאן לא הקפידו	נח [לא]
- נויי סוכה המופלגים ממנה ד' טפחים	כג,ט נח,ב נח [כח]
- סוכה שיש מחלוקת בכשרותה	נד,ד
- סומא, אם אפשר לסמוך על שמועותיו	ז,ו ח [ו]
- סידור הדברים, מעלתו בלימוד התורה	ט,ב
סיני ועוקר הרים, ביאור ענינים וגדריהם	
- ראה "רבה ורב יוסף"	
- אם אפשר שיהיו לחכם אחד את שתי המעלות	טו [א]
- ביאור ענינים של הסיני והעוקר הרים	סימן טו
- טעם הדבר שמצאנו שהשתבחו במעלת העוקר הרים	טו,ד
- מעלת הסיני בסוגיא מסוימת	טו,יד
- מעלת הסיני, משום שיכול לפשוט ממשניות, או משום שסברתו עדיפה	טו,יג
- מעלת העוקר הרים, אם זו המעלה של בעל סברא ישרה	טו,ט
- סיני צריך לדעת לדמות מילתא למילתא	טו,ב
- עוקר הרים צריך להיות בקי	טו,ב
סיני ועוקר הרים, ההכרעה ביניהם	
- בויכוח בין רופאים	טו [יא] ע [כה]
- בזמן הזה	טו,טז-יח
- בנידונים המצריכים ראיות או סברות	טו,ט-טו
- ההכרעה בין אביי ורבא	טו,ד טו,ח
- ההכרעה בין רב ושמואל	טו,ט
- ההכרעה בין רב חסדא ורב ששת	טו,ה טו,י
- ההכרעה בין רבה ורב יוסף	טו,ג-ד טו,ו טו,ט טו,יג טו [ל]
- ההכרעה בין רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן ערך	טו,יב
- ההכרעה בין רבי יוחנן וריש לקיש	טו,ח
- יש להתחשב גם בשאר מעלותיהם	טו,ו סק"ב טו,ח טו,יח
- כשהסיני יושב אצל העוקר הרים	טו,ו סק"ב טו,יג-יד טו,יח
- כשהעוקר הרים שמע את ראיות הסיני ונשאר בדעתו	טו,ו סק"ב טו,יג
- כשנחלקו מפי השמועה	טו,ג טו,ט
- לענין כבוד	טו [ט]
- לענין מינוי לראשות הישיבה	טו,ג-ד טו,ח טו,י טו,יב
- לענין מסירת התורה	טו,יז
- לענין קדימה להחיות	טו [ט]
- עוקר הרים בדרגה שיכול להחזיר הלכות בפלפול עדיף מסיני	טו,טו

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתקי

סיני ועוקר הרים, תנאים ואמוראים שהשתבחו במעלות אלה

- אביי, מעלתו כסיני	טו, ד טו, ח
- רב, מעלתו כסיני	טו, י
- רב חסדא, מעלתו כעוקר הרים	טו, ה טו, י
- רב יוסף, מעלתו כסיני	טו, א טו, ג-ד
- רב ששת, מעלתו כעוקר הרים וסיני	טו [א] טו, ד-ה טו, י טו [כז]
- רבא, מעלתו כעוקר הרים	טו, ד טו, ח
- רבה, מעלתו כעוקר הרים	טו, א טו, ג-ד
- רבי אמי, מעלתו כעוקר הרים וסיני	טו [א]
- רבי אליעזר בן הורקנוס, מעלתו כסיני	טו, יב
- רבי אלעזר בן ערך, מעלתו כעוקר הרים	טו, יב
- רבי חנינא, מעלתו כעוקר הרים	טו, טו
- רבי מאיר, מעלתו כעוקר הרים	טו, ד
- רבי עקיבא, מעלתו כעוקר הרים	טו, ד טו, ח
- ריש לקיש, מעלתו כעוקר הרים	טו, ד טו, ח
- שמואל, מעלתו כעוקר הרים	טו, י

סנהדרין גדולה, ראה "בית דין הגדול"

ספיה לקטן

- ראה "שבת, ספיה לקטן"

- גבינת גויים בשנות בצורת	סג [ה]
- לשמוע כלי שיר בזמן הזה	סג, ח
- פירות יבשים בפסח	סג, ז
- תינוק שגמלוהו לאחר כ"ד חודש ורוצים להחזירו לינק	סג [ה]

ספיקא דדינא

- בדבר שיש לו מתירים בדרבנן	נד [ו]
- חילוק בינו לבין ספק במציאות	נד [ו]
- כשיש חזקת איסור בדרבנן	נו, א סק"ח
- להחמיר בדרבנן שלא להכנס לזה	נד, א

ספירת העומר

- המסופק ודעתו נוטה שספר, אם ימשיך לספור בברכה	נג, ג
- השוכח לספור יום אחד, אם ימשיך לספור בברכה	ד [ג]
- שינוי המנהגים בניהוג ימי האבלות	מח [י]

ספק בין השמשות

- ראה "זמני היום"

- אמירה לישראל המיקל כהגאונים במוצאי שבת	נז [ל]
- אמירה לעכו"ם במוצאי שבת	נז [ל]
- אמירה לעכו"ם בערב שבת	סב [יא]
- גדרו	מח [מ] נב [יט] נז [יז]
- טעם שמחמירים בו	נו, א סק"א
- מעשה שבת במלאכה שנעשתה בו	נז [יז]

ספק דאורייתא לחומרא

- ראה "בשל תורה הלך אחר המחמיר"

- כשצד הקולא מסתבר יותר	נג, ג
- כשהתגלגל לדרבנן	נו, א סק"י סב [ב]
- מדאורייתא או מדרבנן	מח [ב] מח [כז] מח, א סק"א מח [מט] נז [לו]
- מדאורייתא או מדרבנן, הכרעת ההלכה	מח [ב] נז [לו]
- קטן שחייבו מדין חינוך, אם יש להקל בו כדין ספק דרבנן	סג, א
- שיטת הרמב"ם, באיכא לברורי	מח, ב מח, ח
- שיטת הרמב"ם, באיקבע איסורא	מח, ב נב [יט]
- שיטת הרמב"ם, בספיקא דדינא	מח [טז] נב [יט]
- שיטת הרמב"ם, בספק מצוה	מח [לד] מח, ח
- שיטת הרמב"ם, בפלוגתא דרבוותא	מח, ב מח, ח
- שיטת הרמב"ם, חמור יותר משאר ספיקא דרבנן	מח, י
- שיטת הרמב"ם, טעם שרק מדרבנן צריך להחמיר	נב [א]

ספק דרבנן לקולא, גדרו ודיניו

- ראה "בשל סופרים הלך אחר המיקל", "ספק חסרון ידיעה"

- אין לחדש מעצמנו ..... נב,ב
- אם יש מחלוקת תנאים האם הולכים בו לקולא ..... מח,א סק"ז מח,ה סק"ו
- גדר הקולא בו ..... נב,א-ד נד,א-ב סה [טו]
- דין הברכה בספק מצוה ..... נב,ב נב,ד
- להקל במחלוקת הפוסקים מדין ספד"ר ..... נב,ז
- חזקה להכריע את הספק ..... נב,ד
- טעם שחכמים לא אמרו להחמיר במקום ספק ..... נב,א
- לא תסור, פלוגת הרמב"ם והרמב"ן ..... נב,א
- לפני עור בדבר שחבירו מסופק והוא יודע שאסור ..... נב,ד
- מי שחיובו מסופק, אם יכול להוציא את המחויב ודאי ..... נב,ד
- מי שחיובו מסופק, וקיים מצוה, ואח"כ נתחייב ודאי ..... נב,ד
- ספק דאורייתא שהתגלגל לרבנן ..... נו,א סק"י סב [ב]

ספק דרבנן, אופנים שדנו להחמיר בהם

- בדבר שיש לו מתירים ..... נד,א
- בתרתי דסתרי ..... נב,ג
- כשאין טורח להחמיר ..... נד,א
- כשבכל צד יש חומרא וקולא ..... נב,ג נב,ז
- כשהחכם עצמו מסתפק בין שני צדדים ..... נב,ה נו,א סק"י ט
- כשצד האיסור מסתבר יותר ..... נג,ג
- להחמיר בו לכתחילה ..... נד,א

ספק חסרון ידיעה

- גדרו ..... נג,ב
- חסרון ידיעה לכל העולם ..... נג,ב
- כשהחכם עצמו מסופק מה הדין ..... נב [יז]
- מה שאינו נחשב ספק, אם הוא מדרבנן ..... נג,ג
- מחלוקת בין חכמי הזמן, אימתי נחשבות לחסרון ידיעה ..... א,ג מח [לט] מח,ט מט [ט] נג,ב-ז נו,א סק"ב סה,ה
- שני סוגי ספק, אחד חסרון ידיעה ואחד שנקבע כספק ..... כז,ד-ז
- ספק טומאה ברה"ר, לגבי בית הפרס ..... נו,א סק"א
- ספק מי רגלים ..... נב,ב נו [יא]
- ספק ממזר, בפלוגתא דרבוותא ..... מח [מג]
- ספק מעשר בהמה, בפלוגתא דרבוותא ..... מח [מג] נג [ד]
- ספק נגעים, בפלוגתא דרבוותא ..... נג [ד]

ספק ספיקא, גדרו ודיניו

- אם אפשר לחדש מעצמנו ..... נו,ב
- אשת כהן מעוברת להכנס לאהל המת ..... סג [יד]
- ב' מחלוקות בפוסקים ..... נו [ט]
- ב' ספיקות בפלוגתא דרבוותא ..... מח,ט נג,ו
- בין השמשות, המסופק אם הגיע זמנו ..... נה,ג
- דבר שהותר משום הפסד מרובה, אם יש עוד ספק יש להתיר לכתחילה ..... לט [לג]
- טעם שמקילים בו ..... נו [ח]
- כשצד האיסור מסתבר יותר ..... נג,ג
- כשצד האיסור שכיח יותר ..... נג,ג
- להחמיר כשאין טורח בדבר ..... נד,א

ספק ספיקא, דברים שיש לדון אם מצטרפים

- דעה שלא הובאה בשו"ע ..... מא [ג]
- דעה שרוב הפוסקים חולקים עליה ..... לא [יב]
- חסרון ידיעה ..... נה,ג
- ספק שאינו שקול ..... נג,ג
- ספק ערלה בחו"ל, ראה "ערלה"
- ספק פצוע דכא, דינו ..... מח,ח
- ספר תורה
- ראה "סת"ם"
- בספיקות דרבנן, אם הולכים אחר המיקל ..... נו,א סק"ב

תקיב

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- כתיבה על המטלית..... י, ז, יט
- נמצאה בו טעות, אם אפשר לתקן..... נד [יא]
- נקדע בתוך ד' שיטות..... נו, א סק"כ
- קלף שאינו מעובד לשמה..... מו, א
- ספרדים ואשכנזים, ראה "אשכנזים וספרדים"
- ספרים
- אין להחשיב יתר על המידה את הכתוב בהם..... ח, ג סק"ז
- בזה"ז שיש ספרים, האם יש מעלה לסיני..... טו, טז
- חסרונות שיש כשרוצה לסמוך על שמועה הנמצאת בספר..... ח, ג
- לדקדק היטב קודם שמפרסמים הוראה בספר..... ח, ג
- להדפיס תשובה בלי לבקש רשות מהכותב..... ח, ג
- להזהר מלהאמין בכל הכתוב בהם..... ח, ג סק"ז
- להזהר ממחברים שאינם ברי סמכא..... ח, ג סק"ז
- להזהר מקריאתם באופן שטחי..... ח, ד סק"ב
- לסמוך על הוראה שמוצא בספר כשאינ פנאי לעיין בסוגיא..... ח, ב-ה
- לסמוך על הוראה שמוצא בספר כשאינו יודע שנחלקו בדבר..... ח, ב-ה
- לסמוך על הוראה שמוצא בספר כשיועיד שנחלקו בדבר..... ח, א
- לסמוך על שמועות מחכמים המופיעות בספרים..... ח, ג
- ספרי הנהגות, כוחם בקביעת ההלכה..... כג [יד] כג, יג
- שמחבריהם כתבו שלא לסמוך עליהם..... ח, ה
- שנכתבו כפירוש, ולא כספר הלכה..... ח, ד סק"ד
- תנאים הנצרכים למי שכותב ספר הלכה..... ח, ג סק"ז
- סת"ם
- ראה "מזוזה" "ספר תורה" "תפילין"
- אם הלכה כרבי מאיר כנגד רבי יוסי בעניני סת"ם..... יד, ה
- בני יונה [הספר], הלכה כמותו בהלכות סת"ם..... יד, ד
- גרירת אותיות הדבוקות זו לזו..... ה [ד]
- דעת החזו"א לענין צ' הפוכה לנוהגים על פי קבלתם..... סח, ב
- טעם ההכרעה בפרשיות פתוחות וסתומות..... י [ח]

ע

- עבירה בשוגג, טעם שצריך כפרה..... נח, ח
- עגונה
- אם בעניני עיגון הולכים אחר המיקל..... לט, ב-ג מא [ד] מו, ג מח [כד] מח, ה סק"ג
- אשה הבאה ממדינת הים, אם צריכה לבוא בוכיה וכו'..... סה [ז]
- עדים
- האוכל חתיכה שסברו שהיא חלב ונתברר שהיתה שומן, אם נפסל לעדות..... נח [כג]
- היודע על חתיכה שמוותרת, אם מותר לאכלה כשיש עדים האוסרים..... נח [כז] סז [ו]
- היודע על חתיכה שמוותרת, אם מותר לאכילה לאחרים שאינם יודעים שעדים אסרוה..... סז [ו]
- העובר ומיקל בפלוגתא בדאורייתא, אם נפסל לעדות..... מח, ד
- טעם שצריך שני עדים..... לח, ד
- לסמוך על עדויות בשם חכמים..... ז [א] ח, ג
- עד אחד שנגמרה ההוראה על פיו..... ע, ב
- פסולי עדות, אם נאמר בהם דין תרי כמאה..... לח [ג]
- עוקר הרים, ראה "סיני ועוקר הרים"
- עירובין
- אם צריך לחוש לדעת הרמב"ם בגדר רה"ר..... לט [יט]
- בדיון תיקון בעקמימות המבוי..... מא, ד
- הלכה כמיקל בעירוב, ביחיד כנגד רבים..... מג, ב-ד נג, א
- הלכה כמיקל בעירוב, בספק שאינו מחלוקת..... מח, ה סק"ז
- הלכה כמיקל בעירוב, בקטן כנגד הגדול..... לא, ב מג, ג
- הלכה כמיקל בעירוב, האם מפני שהוא דרבנן..... מח, א סק"ז
- הלכה כמיקל בעירוב, היכא דאתמר הלכתא..... מג, ג
- הלכה כמיקל בעירוב, יותר משאר מילי דרבנן..... לא, ב-ד נג, א

נתיבות מפתח ענינים הוראה תתקיג

- הלכה כמיקל בעירוב, כנגד כללי ההכרעות ..... מג [ו]
- עירובי תחומין, ההכרעה בספיקות ..... נו, א, סקט"ז
- עקביא בן מהללאל, ביאור המעשה שאמר לבנו בשעת מיתתו ..... ד, ט, לה, א-ה
- ערבות, דינה כלפי המיקל בדבר שהוא מחמיר בו ..... נט [ז]
- ערלה
- המחמיר בחצילים ורוצה לאכול אצל המקילים ..... ס, ח
- לפני עור בערלת חו"ל ..... נז, א
- ספק ערלה בחו"ל ..... כז, טז מג [ג], נג, נב, ה-ו נג, ו
- ספק ערלה בחו"ל, גדרו ..... נב, ה-ו
- ספק ערלה בחו"ל, כשהמחמיר פשוט לו והמיקל מסופק ..... כז, טז
- ספק ערלה בחו"ל, כשיש רבים המחמירים ..... כז, טז מג [ג]
- עשה לך רב
- ביאור הענין ..... ד, א, דיב, כז, ד
- ללמוד כל ענין מהרב המומחה בו ..... יד, ו
- עתניאל בן קנז, מעלתו כעוקר הרים ..... טו, טו

פ

פדיון הבן

- ההכרעה בספיקות, כדיני ממונות או כדיני איסור והיתר ..... יד, ד
- ישראל הנשוי לבת כהן ..... ח, ג, סק"ה
- פולין, מעלתה שהישיבות קבועות בה והחפץ חיים שוכן בה ..... כו [ח]
- פוסק מפורסם
- ראה "מאריה דתלמודא"
- אם רק בו נאמר הדין של קבלת פוסק ..... ג, ז
- גדרו ..... כד, ב
- טעם המעלה להכריע כמותו ..... כא, ט, כד, ג
- כנגד בתראי ..... כד, ג, כד, ז
- כנגד שאר כללי ההכרעות ..... כד, ז
- כנגד מאן דפשיטא ליה ..... כז [יד]
- כנגד מעשה רב ..... כג [כב]
- להקל כמותו בשל תורה ..... כד, ו
- להכריע כמותו בין האחרונים ..... כד, ג
- להכריע כמותו בין הראשונים ..... כד, ג
- לחשוש לדבריו כשדעתו דעת יחיד ..... ליד, לג, ז
- פוק חזי מאי עמא דבר, ראה "מנהג"
- פורים

- היוצא בשיירא, אם יקרא קודם י"ד ..... לט [ח], מד, ד
- הסובר שצריך לקרוא מגילה בזמן אחד ובמקומו נוהגים בזמן אחר ..... יט
- זמן קריאת המגילה בשכונות ירושלים המרוחקות מיל ..... סה [י]
- להלביש קטן ספרדי בבגד של אשה ..... סג, ח
- מגילה שפרשיותיה פתוחות, לקרוא בה בשעת הדחק ..... מא, ד
- מחלוקת בזמן הפורים, לצאת יד"ח מבעל קורא אחרת ממנו ..... נט [ח]
- מחלוקת בזמן הפורים, לתת משל"מ ומתל"א למי שסבור אחרת ממנו ..... נט [ח]
- צירוף עיר לכרך ע"י עירוב, אם יש להכריע שמועיל מדין הלכה כמאן דפשיטא ליה ..... כז [כח]
- פטר חמור, כשיש ספק ספיקא לפטור ..... נד, א
- פסולי עדות, ראה "עדים"

פסח, אכילת מצה וד' כוסות

- אכילת מצות שנאפו שלא לשמה בערב פסח ..... מו [ז]
- ד' כוסות, באלו מהן צריך להסב ..... נד, א, נה, א-ב נו [יח]
- מצה שנאפתה קודם ל' יום לשם מצת מצוה ..... נד, ה
- מצה שנילושה במים מגולים ..... נט [ג]
- פסח, איסורי חמץ
- בן חו"ל, להאכיל בן א"י חמץ באחרון של פסח ..... סא [ח]
- חמץ אחר הפסח, מדוע לא סומכים בשעת הדחק על ריה"ג ..... מ, ז, מד, א-ב מו, ג

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תתקיד

- להקל בספק ספיקא בביטול חמץ..... נד,א
- להשתמש אחר פסח בכלים שבישלו בהם חמץ בפסח..... ס [כב]
- לתיתת שעורים בפסח..... מח,ח סק"א
- מוקצה בחמץ הנמצא בפסח..... סא,א
- מורה הוראה, לייחד מקום להשליך לשם דבר שיורה שהוא חמץ..... סא,ד
- מצה מחיטים ברורים מאכילת עכבר, לאכול מכלי המקילים..... סו
- נותן טעם לפגם בפסח, ההכרעה בדינו..... סה,ה
- ספיקות בבדיקת חמץ, אם מקילים בהם כדין ספד"ר..... נו,א סקכ"א
- פסח, קטניות שרויה ושאר חומרות
- לבשל פירות יבשים בשביעי של פסח שחל בע"ש..... סג,ז
- מצה שמוורה, לאכול מכלי המקילים..... סו
- מצה שרויה, אם היא מוקצה למחמירים..... סא,ב סא,ח
- מצה שרויה, גדר החומרא..... סא,ח
- מצה שרויה, לאכול מכלי המקילים..... סט
- מצות מכונה, אם הן מוקצה למחמירים..... סא,ג סא,ח
- ערב פסח שחל בשבת, דין מוקצה..... סא [ז]
- קטניות, אם הן מוקצה למחמירים..... סא,ח
- קטניות, השתמשות בכלים שבשלו בהם קטניות..... ס [טז]
- קטניות, לאכול מכלי המקילים..... סט
- קטניות, תבשיל שנפלו לתוכו קטניות..... ס [טז]
- פשיטות בענין, ראה "הלכה כמאן דפשיטא ליה"
- פת עכו"ם
- גזרו עליה עצמה ולא על תערובתה..... ס,ח
- המחמיר ומתארח אצל המקילים..... נח [לב]

צ

צאצאי החכם

- אם יש להם לנהוג כדעת זקנם..... ד,א
- יש להם ליישב את דעת זקנם..... ד [ב]
- צדקה, הנותן צדקה לפושט יד ויודע שהוא רמאי..... נח [כה]
- צורך גדול, אם נחשב הפסד מרובה..... מה,א
- צורך מצוה, אם נחשב הפסד מרובה..... מה,א
- ציצית, ראה "טלית"

ק

קבלת פוסק, אופן בחירת הפוסק

- אם צריך לבחור דוקא את הפוסק הגדול ביותר..... ד,א
- הרוצה לקבל על עצמו לנהוג בהכל כהגר"א..... ד,ד
- לבחור פוסק בין חכמי זמנינו..... ג [ט]
- לבחור פוסק על פי שיקולים צדדיים..... ד,א
- לבחור פוסק שהוא זקנו..... ד,א
- לבחור פוסק שידוע שדרכו להקל..... ד,א
- לבחור פוסק שיש נטיה לדרך לימודו..... ג [ט]
- קבלת פוסק, ביאור ענינה
- אם מועילה דוקא בדיני ממונות..... ג,א
- אם מועילה כדי להקל בשל תורה..... ג,א-יב סט,ג-ד
- אם מועילה רק כשכבר נהגו כמותו..... ג,א-יב ד [ח]
- אם מועילה רק כשנעשה תלמיד שלו ולומד את תורתו..... ג [ח] ג,י ג [כב]
- בני המקום, אם רשאים לקבל על עצמם פוסק..... ג,א-ח לד,ה
- הכרעת ההלכה אם מועילה..... ג,יא-יב
- המורה לבני המקום דלא כהפוסק שקבלוהו עליהם..... סד,ד
- המקבל על עצמו שני פוסקים..... ד,יא
- טעם שמועילה מדין רב ותלמיד..... ג,ב ד,ט
- כשהפוסק כבר נפטר..... ב,ח ג,ב ג [יב] ג,ח ג,י
- כשיש טעם לקבל דוקא אותו, אם כו"ע מודים שמועילה..... ג [ט]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקטז

- לשנות את הפוסק שקבלו עליו ..... ד,יא
- מי שאינו יודע שהפוסקים נחלקו בשאלתו ..... ג,יב
- מי שהוא בר הכי להכריע בעצמו, עדיף שיעשה כך ..... ד,יב
- פעמים שאין זו עצה טובה לקבל פוסק ..... ד,יב
- רק כשנוהג כמותו בכל הדברים ..... ד,ב יד [ט]
- קבלת פוסק, ביאור שיטות הפוסקים
- שיטת הבית יוסף ..... ג,ב ה,א-ד ד,ט סט,ג
- שיטת החזון איש ..... ג,י-יב ה,א-ד ד,ט סט,ג
- שיטת החקרי לב ..... ג,ו ד [ח]
- שיטת הכנסת הגדולה ..... ג,ז
- שיטת המהר"י בן לב ..... ג,ב-ג ג,י
- שיטת הפרי חדש ..... ג,ד-ה
- שיטת הרא"ש ..... ג,ח-ט
- שיטת הר"י בן הרא"ש ..... ג,ח ג,י
- שיטת הריטב"א ..... ה,ג-ד
- שיטת הרמב"ן והר"ן ..... ה,ג-ד
- שיטת הרשב"א ..... ג,א-ו ג,יא-יב ה,ג-ד
- שיטת התשב"ץ ..... ד,ג
- קבלת פוסק, דברים שיש לדון בהם אם מועילה
- בדבר שבערוה ..... ג,ד ד,ג
- בדבר שיש בו נפק"מ כלפי אחרים ..... ג,ד ג,ט
- בכמה ענינים חמורים ..... ד,ג
- בפוסק שאין לנו מהוראותיו ברוב התורה ..... ג [יט] ג [כג] ה,ד
- בפוסק שאין רוב תורתו ממנו ..... ג [כג] ג [כו]
- בפוסק שאינו מפורסם ..... ז,ג
- כשרוצה לנהוג כמותו מבלי להבין את הוראותיו ..... ג [ח] ג,י ד,ט
- לבני משפחתו של המקבל ..... ג,י
- להוציא ממון על פיה ..... ד,ג
- עם הארץ שאינו מבין את טעמי הפוסק ..... ג [ח] ג [כב]
- קבלת פוסק, החיוב לנהוג כמותו אחרי שקבלו עליו
- אסור להקל כנגדו ..... ה,ב
- בדברים שדעתו אינה ידועה ..... ד,ז
- בדברים שדעתו אינה מובנת ..... ד,ג ד,ט
- בדברים שהפוסק לא הכריע בעצמו ..... ד,י
- בדברים שדעתו היא דעת יחיד ממש ..... ב,י ד,ט
- בדברים שנראה להכריע דלא כמותו ..... ד,ג ד,ח
- בדברים שרוב החכמים חולקים עליו ..... ב,י ד,ט ה [ג]
- כששומע הוראה אחרת מפוסק אחר ..... ד,ה
- שעת הדחק, אם רשאים לנטות מדעתו ..... ד,ו
- קו התאריך, דרך ההכרעה בין הראשונים ..... כא,ד
- קטן כנגד גדול בחכמה
- ראה "גדול בחכמה", "גדול בחכמה ובמנין", "רב ותלמיד", "רוב חכמה"
- אם דעת הקטן כמי שאינה ..... ע,י
- בזמן הזה ..... יג [כג]
- כיצד מותר לרופא קטן לומר דעתו כשיש גדולים ממנו ..... ע [י]
- כשדעת הגדול היא גם דעת הרבים ..... מב,ד
- כשהגדול מופלג בחכמה ..... מב,ג
- כשהקטן מונח יותר בסוגיא ..... יג [ב]
- להקל כקטן בשעת הדחק ..... ל,ט ה סימן מב מג,ה
- להקל כקטן בשעת הדחק בדאורייתא ..... מב,ב
- פעמים שמותר לקטן לנהוג כדעתו ..... סז,ו
- פעמים שמכריעים כהקטן ..... יג,ב יג,י טו,ו מב,א מג [י] מח,ג
- קים לי
- כב' פוסקים כשכל חכמי ישראל כנגדם ..... לח,ז

תקנון

נתיבות

מפתח עניינים

הוראה

- כיחיד החולק על רבים ..... ל,ג,ז-ח לב [א] לב,ב,ג,ה,ח,ז
- תובע אשכנזי ונתבע ספרדי או להיפך ..... סד [יא]
- קריאת התורה
  - אופן גלילת הספר תורה..... יו
  - להקדים זקן או גדול בחכמה ובמנין..... יב,ג,ה יח [יז]
  - להקדים סיני או עוקר הרים..... טו,טז
  - עולה שרוצה לקחת טלית מספרדי שלא יחזור ויברך על עטיפתה..... נח [ח]
  - מנהג קריאת הפטרות אחרי מות וקדושים..... י [יד]
- קריאת שמע
  - אונן, אם רשאי להחמיר על עצמו לקרוא..... נד [ט]
  - אין להכנס לספק ק"ש קודם זמנה..... נו [לז]
  - בספיקות בברכות ק"ש, אם יש להקל מדין ספד"ר לקולא..... נא,א סק"ט
  - לקרוא בבית שספק אם הזמינוהו לבית הכסא..... נד,א
  - סוף זמן ק"ש של ערבית..... מד,א
  - סיריכה נקט ואתי..... נג,ג
  - ספק אם קרא ק"ש..... נא,א סקכ"ב
  - ספק צואה בדבר שנחלקו בו הפוסקים..... נו [טו]
  - קרא בשעת הדחק בהרהור אם צריך לחזור ולקרוא..... מד [ג]

ר

- ראבי"ה, מעלה לפסוק כמותו משום שהיה בעל מעשים..... כט,ד
- רא"ש
  - ביאור הדבר שלפעמים הטור חלק עליו..... לו [ד]
  - גדלותו כנגד שאר הראשונים..... לג [כג]
  - הרא"ש והטור, אם נחשבים כשתי דעות..... לז,ג,ד
  - הרא"ש ורבינו ירוחם, אם נחשבים כשתי דעות..... לז,ג,ד
  - כיצד לנהוג כשיש סתירה בין פסקיו לתשובותיו..... כט [יג]
- ראיית החכם
  - אם כשרואה שנוהג קולא יש בזה טעם להקל כמותו..... סימן ז
  - המעלה שיש בראיה על פני שמיעה..... ז,ג,ז
- ראש השנה
  - אימתי דנים על התבואה..... סח,ו
  - ברכת שהחיינו ביום השני..... סז,ג
- ראש השנה, תקיעת שופר
  - אם אפשר לסמוך על שיטת רה"ג לגבי אופן התקיעות..... מח [לג]
  - ביאור מנהגנו באופן התקיעות..... מח,ו
  - טומטום שתקע ונמצא זכר..... נב,ד
  - להדר עד שליש אחר שופר של איל..... נד,ה
  - לצאת בתקיעות לחומרא מבעל תוקע שאינו חושש לשיטה זו..... נט [ח]
  - ספק אם שמע קול שופר ביום השני..... נו [יג]
  - שהה מחמת אונס בין התקיעות ביום השני..... נא,א סק"ט
  - ראש חודש, ברכה על ההלל..... יב
- ראש ישיבה
  - אם יש מעלה לסיני או לעוקר הרים..... טו,ג-ד טו,ח טו,י טו,יב
  - אם להתחשב בגיל כשבאים למנותו..... יח,ז
- ראשונים כנגד אחרונים
  - אם שייך הלכתא כבתראי ביניהם..... יג [ב] כ,יג
  - הטעם שאפשר להכריע כאחרונים..... יג [ב] יד,ב
  - להכריע ביניהם..... כא,ד
- רב אשי, ראה "רבינא ורב אשי"
  - רב ושמואל
- הטועה בהכרעה ביניהם, אם נחשב לטועה בדבר משנה..... מג,ו
- הלכה כרב באיסורים, אם בשעה"ד אפשר להקל כשמואל..... סימן מג
- הלכה כרב באיסורים, אם נחשב כאתמר הלכתא..... סימן מג

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקין

- הלכה כרב באיסורים, אם עדיף על הכלל שהלכה כרבים. .... מג,ג
- הלכה כרב באיסורים, גם במחלוקות שבירושלמי. .... יד,ד
- הלכה כרב באיסורים וכשמואל בדינים, טעם הכלל. .... יד,ד-ה ט,ט כו [ה]
- הלכה כרב באיסורים, כשדעתו של רב אינה ברורה ודעתו של שמואל ברורה. .... כז [ו]
- רב, היה גדול בחכמה כנגד שמואל. .... יד,ד
- רב, היה מופלג בבקיאאות. .... טו,ט
- רב, מעלתו משום שהיה בן ארץ ישראל. .... כו [ה]
- רב, מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא. .... כד,ב
- שמואל, האכיל לרב מי צתרי. .... נח [ב]
- שמואל, הורה כרב רק משום שחזר בו. .... סה [יב]
- שמואל, היה מופלג בחריפות. .... טו,ט
- שמואל, לא היה מורה לתלמידי רב דלא כנפשיה. .... סד [ב]
- שמואל, מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא. .... כד,א-ב
- רב ותלמיד, עיקרי הענין ומי נחשב לתלמיד
- ראה "קטן כנגד גדול בחכמה", "שימוש תלמידי חכמים"
- אינו דומה השומע מהרב לשומע מהתלמיד. .... ח [ז]
- אם עדיף שיהיה לאדם רב אחד או כמה רבנים. .... ד [לב]
- אם צריך לבחור דוקא את הרב הגדול ביותר. .... ד,א
- בזמנינו שיש ספרים, אעפ"כ צריך שיהיה לאדם רב. .... ד,יב
- הדרך הראויה לבחור רב. .... ד,א
- להחשב תלמיד אחר פטירת הרב. .... ג,ב
- מעלת התלמיד כשרואה את רבו ושומע דבריו מפיו. .... ו,ו
- מעלת ריבוי התלמידים להכרעת ההלכה. .... טז,ג יז,ב
- מצוי שהתלמידים טועים בהבנת דברי רבם. .... ח,ג
- פעמים שהצדק עם התלמיד. .... ד,ח
- פעמים שהרב צריך לפסוק כהתלמיד. .... כז,ד
- תלמיד שמח בדברי רבו אף כשאינו מבין אותם. .... ב,ד
- רב ותלמיד, כבוד רבו
- אין לנהוג בפני רבו שלא כדעתו. .... ד,ח ז,ב
- הרואה את רבו עובר באיסור דרבנן, אם צריך למחות. .... ז,ד
- רב ותלמיד, אין הלכה כהתלמיד כנגד הרב
- באיזו תקופה נאמר כלל זה. .... כבי
- טעם הדבר שהלכה כהרב. .... כב,ב מח,ג
- כשהתלמיד אומר את דבריו בהחלט. .... כב,ג כז,ז
- כשיש כמה תלמידים החולקים על רבם. .... כב,ג
- כנגד הכלל דהלכה כבתראי. .... כב,ה-ו
- כנגד רבו מובהק. .... כב,ה-ו
- כשהרב שמע את דברי התלמיד ולא הודה. .... כ [ו] כבו
- כשחולק על רבו אחר פטירתו. .... כב,ה-ו
- כשחולק על רבו דרבו. .... כב [ג]
- כשמסתבר טעמו של התלמיד. .... כב,ט לב [א]
- לגבי רבה ורב יוסף. .... טו [טז]
- לגבי רבי אליעזר ורבי עקיבא. .... כב,ט
- תלמיד חבר. .... כב,ח
- תלמיד שהאריך ימים ונתגדל בחכמה. .... כב,ח
- רב ותלמיד, אם נחשבים לשתי דעות
- בדיני ממונות ובאיסור והיתר. .... לז,א
- ביאור הענין. .... ל,ג סימן לז
- בעלי התוס', אם נחשבים לכמה דעות. .... לז [ח]
- הרא"ש ורבינו ירוחם. .... לז,ד
- הרמב"ם והמגיד משנה. .... לז,ג
- הרמב"ם והר"י מיגאש. .... לז [ו]
- הרמב"ם ורבותיו. .... לז [ו]
- הרא"ש והטור. .... לז,ג

תקניה

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- תלמיד הצריך לרבו בגמרא ..... לז,א
- תלמיד הצריך לרבו בכל ..... לז,א
- תלמיד הצריך לרבו בסברא ..... לז,א
- רב ותלמיד, על התלמיד לנהוג כרבו
- בחתיכות שהרב לא הורה בהן ..... ו,א ו,ד ז,ה
- בני משפחת התלמיד נוהגים כרבו ..... ב [ה] ג [כד]
- גדולי הדור שאינם רבותיו ..... ב,ט
- טעם הדבר שהתלמיד נוהג כרבו ..... סימן ב ד,ה
- כשברוב הדברים התלמיד מכריע לעצמו ..... ב,ח
- כשדעת רבו אינה ידועה ..... ד,ז
- כשדעת רבו אינה מובנת ..... ד,ט
- כשדעת רבו היא דעה יחידאה ממש ..... ד,ט לה [ד]
- כשהרב לא הכריע מעצמו ..... ד,י
- כשהרבים חולקים על רבו ..... ד,ט לה,א מט,ד
- כשהתלמיד יודע את דעת החולקים על רבו ..... ב,ד
- כשיש לאדם שני רבנים ..... ד,יא
- כשיש לתלמיד קושיות על דברי רבו ..... ד,ח-ט
- כשלא ראה את הרב נוהג בפועל ..... ז,ו
- כשלא שמע להדיא מהרב אך ראהו נוהג בפועל ..... ז,ו
- כשלתלמיד נראה לחלוק על דברי הרב ..... ד,ח כג,כב סז,ו
- להחמיר כנגד רבו כשיש לו ראיות לסתור דבריו ..... ד,ח
- רבו שאינו מובהק ..... ב,ח ד,יא
- שעת הדחק, אם התלמיד רשאי לנטות מדברי רבו ..... ד,ו
- תלמיד חייב לנהוג כרבו [אין זה רק רשות] ..... ב,ז
- רב חסדא
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא ..... כד [ב]
- מעלתו משום שהיה עוקר הרים ..... טו,ה טו,י
- רב יוסף, ראה "רבה ורב יוסף"
- רב מובהק, ביאור מעלה זו בתור סיבה להכרעה ..... כט,ה
- רב נחמן
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא ..... כד,ב
- מעלתו משום שהיה רגיל במקום הדיינים ..... יד,ד כט,ד
- רב ששת
- אם הלכה כמותו באיסורים ..... כב [א]
- אם סומכים על שמועותיו ..... ז,ו ח [ו]
- מעלתו כעוקר הרים וסיני ..... טו [א] טו,ד-ה טו,י טו [כז]
- רבא ואביי
- אביי היה סיני ורבא היה עוקר הרים ..... טו,ד טו,ח
- אם רבא נחשב לבתרא כנגד אביי ..... כז [יב]
- אם רבא נחשב לגדול בחכמה כנגד אביי ..... טו,ח
- בזמנם השתנתה דרך הלימוד ..... כג,ג
- בזמנם נחלשה ההוראה ..... כד,ד כו,ז
- הלכה כרבא כנגד אביי, אם גם כשמסתבר טעמו של אביי ..... לב [א]
- הלכה כרבא כנגד אביי, במקום שאביי פשיטא ליה ורבא מספקא ליה ..... כז,א
- הלכה כרבא כנגד אביי, טעם הדבר ..... טו,ד טו,ח
- טעם שרק מזמנם אומרים הלכתא כבתראי ..... כג,ד-ה כא,ב
- כח סברתו של רבא ..... טו,ד טו,ח כא,ב
- רבא, הורה לאחרים כשיטתם ולא כשיטתו ..... סד [ב]
- רבא, היה תלמיד של רבה ושל רב יוסף ..... טו [טז]
- רבא, מלך אחרי אביי ..... טו,ד
- רבא, מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא ..... כד,א
- רבא נזכר ברמב"ם בין מקבלי התורה, ולא אביי ..... טו,ח
- רבא ורבה, אם היו בדור אחד ..... כז,יא
- רבה בר נחמני, מעלתו בנגעים ואהלות ..... יד [א]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקוט

רבה רוב יוסף	
- ההכרעה ביניהם, אם קיי"ל כרבה בכל הש"ס	טו,ג טו,ו
- ההכרעה ביניהם, כשנחלקו בסברא	טו,ג טו,ט
- ההכרעה ביניהם, כשנחלקו בפירוש דברי ב"ש וב"ה	טו [ד]
- ההכרעה ביניהם, כשנחלקו מפי השמועה	טו,ג טו,ט
- ההכרעה ביניהם, כשרב יוסף פשיטא ליה ורבה מספקא ליה	כו,יב
- רבה, גידל את אביו ורבא	כב,ה
- רבה, נזכר ברמב"ם בין מקבלי התורה ולא רב יוסף	טו,ו סק"ג
- רבה, היה גדול בחכמה מרב יוסף	טו,ו סק"ג
- רבה, היה קשיש מרב יוסף	טו,ו סק"ג יח,ז
- רבה, היה רבו של רב יוסף	טו,ו סק"ג
- רבה, טעם הדבר שמלך תחילה	טו,ו סק"ב טו,יג טו [ל] יח,ז
- רב יוסף, אייקר תלמודו	טו,ו סק"ג
- רב יוסף, אם יש לו עדיפות במסירת שמועות	ח,ג טו [ג]
- רב יוסף, היה יושב לפני רבה	טו,ו סק"ב טו,יג
- רב יוסף, היה סיני ומ"מ נאמר עליו שחריף סכינא	טו,ב
רבו מובהק	
- ראה "גדול הדור"	
- אם שייך בזמנינו	ב,ח
- אם שייך שיהיו לאדם כמה רבנים מובהקים	ב,ח דב, ד,יא
- כיצד לנהוג כשנחלקו שני רבותיו המובהקים	ב,ט ד,י
- לענין פסיקת ההלכה	ב,ח
רבי אבא	
- מעלתו משום שהיה דיין	יד [ט]
- נטה מדעת רבי יהודה אף שהיה תלמידו	ד [כא]
רבי אליעזר	
- אם היה גדול מהחולקים עליו	לד,ב לד,ד
- אם סובר שהלכה כבת קול	לד,ה
- במכשירי מילה, אם חלקו עליו רבים	ב,י-יא לד [ב]
- במקומו, אם נהגו כמותו בכל הדברים	ד [ו]
- במקומו, הטעם שנהגו כמותו	ב,ב ב,ז ד,ט סו,ג סח,א
- הורה כדעתו ולא חשש לרוב	ז,ב לד,ו
- היה שונה משאר תלמידי ב"ש בכך שנהג תמיד כמותם	ד,ט
- הכריעו שלא כמותו כדי שלא יגררו אחריו	יג,ו מח,א סק"ה מח,ה סק"ה
- הכרעת ההלכה כשנחלק עם רבי עקיבא	כב,ט לד [ב]
- טעם שחכמי דורו לא כפו עליו לנהוג כהרוב	לד [יג]
- מעלתו כלפי שאר חכמי ישראל	טו,יב לד [יד]
- מתלמידי ב"ש או ב"ה	ד,יא לד [טו]
- שמותי הוא	ד,ט לד,ב לד,ד מח,א סק"ה
- תנורו של עכנאי, אם היה שם מושב ב"ד	לד,ד לה [ח] לט,ה
- תנורו של עכנאי, ביאור המעשה	ז,ב יג,ו לג [ב] לג,בא לג [ט] לד,ד לה [ח] לט,ה מח,א סק"ה מח,ה סק"ה סה,ז
- תנורו של עכנאי, טעם שר"א לא היה בגדר זקן ממרא	לד [יח]
- תנורו של עכנאי, טעם שלא הכריעו כהבת קול	יג,ו לג,בא מח,א סק"ה מח,ה סק"ה
רבי אליעזר בן יעקב	
- אם הלכה כמותו כנגד מי שהוא מרא דתלמודא	כד,ז
- אם הלכה כמותו כשמסתבר טעם החולקים	לב [א]
- משנתו קב ונקי, האם גם בברייתא	כד,ז
רבי אלעזר בן עזריה, טעם שהיה עליו למחות בשכנו	לד [כג]
רבי אלעזר בן ערך, מעלתו כלפי שאר חכמי ישראל	טו,יב
רבי אלעזר בן פדת, מעלתו שהיה בעל הוראות	כט,ד
רבי אמי, היה גם סיני וגם עוקר הרים	טו [א]
רבי זירא	
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא	כד,ב
- מעלתו משום שהיה בן ארץ ישראל	כו,ה

תתקב נתיבות מפתח ענינים הוראה

רבי חייא, ביאור ענין התפילין שלו.....	סח,ב
רבי חנינא	
- היה יכול להחזיר את התורה בפלפולו.....	טו,טו
- מעלתו כעוקר הרים.....	טו,טו
רבי חנינא בר חמא, לא קיבל ע"ע לשבת בראש.....	יח,ה
רבי חנינא סגן הכהנים, אם הלכה כמותו במילי דמקדש.....	יד,ה
רבי יהודה	
- החמיר לעצמו והיקל לאחרים.....	כג,יא
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא.....	כד,א כד,ז
רבי יהודה הנשיא, היה סותם משניות דלא כשיטתו כשרבים חלקו.....	לד,ו
רבי יהושע בן לוי, אם אומרים עליו תנא ופליג.....	לא,ד
רבי יוחנן	
- היה מורה לשואלים כמנהגם.....	סד,א
- היה מחמיר שלא ילמדו מהנהגותיו עד שיאמר למעשה.....	כג [יג] כג [טו]
- כשהיה מסופק היה שולח לחכמים אחרים.....	סו,ב
- לפעמים היה חוזר בו מהוראותיו.....	כג,ה
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא.....	כד,א כד,ז
- מעלתו משום שהיה בן ארץ ישראל.....	כו,ד
רבי יוסי	
- היה גדול בדורו.....	כג [כח]
- חשש לנהוג חומרא כדי שלא יקבעו כך הלכה.....	כג,יא
- פסקו כמותו במה ששייך לאומנותו.....	יד [יג]
רבי יוסי הגלילי	
- במקומו היו נוהגים כמותו.....	לד,ב סח,א
- גדולתו כנגד החולקים עליו.....	לד [ד]
- טעם שחכמי דורו לא כפו עליו לנהוג כהרוב.....	לד [יג]
- טעם שנהג כשיטתו ולא חשש לדעת החולקים.....	לד,ו
רבי יוסי בר בון, מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא.....	כד,ב
רבי מאיר	
- אם הלכה כמותו בדיני סת"ם אף כנגד ר' יוסי.....	יד,ה
- לא יכלו לירד לסוף דעתו, ביאור הענין.....	יג [יג] יג,ה יד,ה טו,ח יט,ד לג,ב לד [ד] מג [י]
- לא עבד עובדא כנפשיה כשהרבים חלקו עליו.....	לד [כז]
- מעלתו כעוקר הרים.....	טו,ד
רבי נתן, הכרעה כמותו בדיני ממונות.....	יד [ט]
רבי עקיבא	
- ראה "הלכה כר"ע מחבירו"	
- ביאור המעלה ששמו הולך מסוף העולם ועד סופו.....	כד,ה
- הורה להקל כחכמים דפליגי עליה ולא כדעתו.....	לד,ז סו [ד]
- היה מתלמידי ב"ש ונהג לפעמים כב"ה.....	ד,ט
- החמיר על עצמו והיקל לאחרים.....	כג,יא
- הנהגתו היתה קובעת את הדין.....	כג,יא
- מעלתו כעוקר הרים.....	טו,ד
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא.....	כד [ב] כד,ז
רבי שמעון בר יוחאי	
- אם עבד עובדא כנפשיה כשרבים חלקו עליו.....	לד,ב לד,ז-ח
- אם רק על שכמותו סמכו בשעת הדחק.....	מד,ה
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא.....	כד,א כד,ז
רבן גמליאל	
- אם עבד עובדא כנפשיה כשרבים חלקו עליו.....	לד,ז-ח
- ביאור המעשה שבאו בניו מבית המשתה.....	ד,ט לד,ז
- דרכו להחמיר על עצמו ולהקל על אחרים.....	כג,יא
- נוהג כבית הלל, דמבני בניו הוא.....	ד [ב]
רבן יוחנן בן זכאי	
- אם היה מתלמידי ב"ה או ב"ש.....	ד,יא לד [טו]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקבא

- אם סבר שעדיף עוקר הרים או סיני	טז,יב
- היה בסנהדרין למרות זקנותו	יח [כט]
- החמיר על עצמו והיקל לאחרים	כג,יא
רבינא ורב אשי	
- חתימת התלמוד בזמנם	כ [ב] כ,ד כו,ז
- כתבו את עיקרי השיטות	כא,ב
- מי מהם נחשב לבתרא טפי	כא,ח
- סוף הוראה, ביאור הענין	כ [יב]
- רב אשי, החמיר לעצמו והיקל לאחרים	כג,יא
- רב אשי, מעלתו משום שהוא מרא דתלמודא	כד,א כז [יז]
- רבינא, לגבי רב אשי תלמיד הוא	כב [י]
- רבינא, מעלתו משום שהיה בן א"י	כו,ד כו,ז
רבינו חננאל, דבריו דברי קבלה	כג [לד] כט [ט]
רבינו ירוחם	
- הרא"ש ורי"ו, אם נחשבים כב' דעות	לז,ג-ד
- דבריו בנויים על דברי הרא"ש	לז [ט]
רבינו תם	
- חלק על רש"י למרות גדלותו	כו, כג [כג]
- מעשה רב דר"ת	כג,י
- מעשה רב של אשתו דר"ת	כג [כד]
- נהגו לפסוק כמותו באשכנז וצרפת	ד [ז] כט [טו]
- ר"ת ותוס', אם נחשבים כב' דעות	לז [ח]
רבנות	
- למנות רב שאין לו בקיאות בכל התורה אך יש לו דעת ישרה	טו,טז
- תלויה בפלפול או בבקיאות	טו,ז
רוב	
- ראה "גדול בחכמה ובמנין", "גדול במנין", "יחיד ורבים הלכה כרבים", "רופאים, הלכה כרוב מנין"	
- אימתי צריך רוב ניכר	לח [טו]
- הרוב קובע את שם הדבר	ה [ח]
- כשאין ספק אין דין ללכת אחר הרוב	סז,ה
- רובא דאיתיה קמן ורובא דליתיה קמן	ל [ט] ל,י לו,ו מב,א ע [יט]
רוב חכמה	
- ראה "גדול בחכמה", "גדול בחכמה ובמנין", "קטן כנגד גדול", "רב ותלמיד", "רופאים"	
- אם מועיל מדין רוב	יג,ב יג,ח לג,ה לג,י-יא מב,א
- אם פועל לסלק הספק	לג,יא עז, עי
- ביאור החילוק בין חכמים לרופאים	יג,ז-ח עז, עי-יא-יד
- הכרעה כמותו בויכוח בין רופאים	עו,י-יב
- פעמים שקשה להכריע על פיו	לג,טז
רוב חכמה כנגד רוב מנין	
- ראה "גדול בחכמה ובמנין", "יחיד ורבים הלכה כרבים, מקרים בהם יש צד לנהוג כהיחיד"	
- איזה מהם עדיף	לא,ג-ד סימן לג מג,ב-ה ע,ח-י
- אם יש רשות לכל אחד להכריע מה עדיף	סט,ד
- בבית דין	לה,ה לג,א-ג לג,ו-יג לד,ד לה,א
- ביאור ההכרעה ביניהם	יב,א סימן לג סט,ד עי, עי-יג-יד
- כשהמיעוט מופלג בחכמה	לג,טו
- כשהמיעוט גדולים בחכמה אך רק מעט יותר	לג,ז
- סברת הענין	לג,טז
רוב חכמי ישראל, אם נחשבים כב"ד הגדול	לד,ב לה,ד-ה סז,ט
רובו ככולו	
- בבית דין	לגי, לד,ט לו,ה-ו עב, סק"ד
- מקור הדין	לד,ט
רופאים, גדר דבריהם ונאמנותם	
- דבריהם הם גילוי המציאות בעלמא	עב, סק"א
- ויכוח בין רופאים, אם נחשב לנידון כללי או לנידון על החולה שלפנינו	ע,ד

תקנב

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- חילוק בין אומדנת הרופאים לאומדנת סנהדרין ..... עב
- מעלה להתייעץ עם יותר מרופא אחד ..... לח [ז]
- רופאים, הכרעה כרוב חכמה
- אם יש חילוק בין אחד כנגד שנים לשנים כנגד שנים ..... עט
- אם יש נפק"מ ביחיד כנגד רבים כשהיחיד הוא מומחה או מופלג בחכמה ..... עיג
- טעם הסוברים שהולכים אחריו למרות שלא הולכים אחר רוב מנין ..... עח-י
- כיצד לקבוע מי הוא החכם הגדול יותר ..... ע [כה]
- כיצד מותר לרופא קטן לומר דעתו במקום שיש גדולים ממנו ..... ע [ז]
- כנגד רוב מנין ..... עיג,יד
- כשהרופא היחיד בקי יותר מהרוב ..... עיג,יד
- מי שאינו בקי כלל אין מתחשבים בו ..... עו
- סברא לומר שברופאים מי שחכם מחבירו נחשב למופלג בחכמה ..... יגז
- עיקר ההכרעה על פיו ..... יגז-ח עו
- עיקר ההכרעה על פיו, שיטת הרמ"א ..... יגח
- עיקר ההכרעה על פיו, שיטת הרמב"ם ..... יגז
- פעמים שהקטן צודק יותר מהגדול ..... יגח ע [כה]
- פעמים שקשה לדעת מי הוא החכם הגדול יותר ..... עי, ע [כה]
- רופאים, הכרעה כרוב מנין
- בנשים או בעכו"ם, אם אומרים תרי כמאה ..... לח [ז]
- גם כשלא דנו ביחד ..... יג [יח] סה [יא] ע,ד ע [כד]
- חילוק בין יחיד ורבים למועטים ומרובים ..... לח,ב-ה ע,ג-ה ע,יד
- חילוק בין מיעוט רופאים שאמר דעתו קודם הרוב או אחריהם ..... עב,סק"א
- טעם שבמיעוט האומרים צריך מאכילין ..... עב
- טעם שלא אומרים על דעת המיעוט דהיא כמו שאינה ..... עב
- כשטעמי הרוב שונים זה מזה ..... לו,ז לח,ג ע [כה]
- נאמנותם, גדר ספק או ודאי ..... לח,ה
- עיקר ההכרעה על פיו ..... ע,א-ה
- עיקר ההכרעה על פיו, חילוק בין רוב פוסקים לבין רוב רופאים ..... ע,ד
- רופאים, מעלות שיש להתחשב בהן
- הרמב"ם, אם יש להכריע כמותו בעניני רפואות ..... יד [יג]
- ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם, לגבי רופאים ..... ע [כה]
- כיצד לקבוע מי הוא המומחה ..... ע [כה]
- להעדיף סיני או עוקר הרים ..... טו [יא] ע [כה]
- רופא אישי של החולה ..... ע [כה]
- רופא בן המקום ..... ע [כה]
- רופא בן ירושלים ..... כו [ב]
- רופא בעל מדות טובות ..... ע [כה]
- רופא בעל נסיון ..... ע [כה]
- רופא המודה על האמת כשטעה ..... ע [כה]
- רופא מומחה בנושא המדובר ..... ע [כה]
- רופא מפורסם ..... ע [כה]
- רופאים, עיקר ההכרעה בויכוחים שביניהם
- ביאור החילוק בין ההכרעה בויכוח הרופאים להכרעה במחלוקת הפוסקים ..... יגז-ח ע,ז ע,יא-יד
- האם צריך לחשוש לדעת נוספות ..... ע,ד
- הכרעה בויכוח בין רופאים ..... לג,א-ב לח,ב-ה סימן ע
- הכרעת מחלוקתם מכח דין אין הולכין בפיקו"נ אחר הרוב ..... ע,ה
- רופא האומר שאין צריך לחלל שבת, אם רשאי לחללה כדעת החולקים ..... סה [יא]
- רופא קטן, אם עליו לומר דעתו בפני הגדול ..... יגז ע [ז]
- ר"י מגאש, אם נחשב לדעה אחת עם הרמב"ם ..... לז [ז]
- ריא"ז, מעלתו שהיה בעל הוראה ..... כט,ד
- ריבית
- ביאור מה שהובא מהגר"א אודות הסומך על היתר עיסקא ..... סח [ב]
- שבועת היסט על טענה שהיה בשטר ריבית ..... נג,ג
- ריב"ש, מעלתו כרב מובהק ..... כט [ז]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקבג

ריש לקיש

- מעלתו משום שהיה עוקר הרים ..... טו,ד סק"ד טו,ח מג [י]
- מעלתו משום שהיה מאריה דתלמודא ..... כד [ב]
- רמב"ם, ראה במפתחות לדברי הרמב"ם
- ר"ן, מעלתו כרב מובהק ..... כט [י]
- רשב"א
- כיצד לנהוג כשיש סתירה בין תשובותיו לשאר ספריו ..... כט [יג]
- מעלתו כרב מובהק ..... כג,י כט,ה
- קבלתו אצל בני ספרד ..... כט,ה
- רש"י
- ביאור הענין שטעה בחלב הנמצא קרוש בעור הקיבה ..... סח,ג
- חלקו עליו יוצאי ירכו למרות גדלותו ..... כו
- להכריע על פי מה שפסק בדרך פירוש ..... כט [יג]

ש

שאלת חכם, ראה "הוראה"

שבועה

- מחברי ספרים שהשביעו בהקדמה לספרם ..... ח,ה
- שבועת היסת על טענה שהיה בשטר ריבית ..... נג,ג
- שביעית
- אתרוגי ארץ ישראל שהובאו לחו"ל ..... נז [כא]
- בזה"ז, אם בשעה"ד אפשר לסמוך על המקילים בה ..... ל [כח] לט [טו] מ [א] מ,ח מא [ו] מז,א
- הלכתא כבתראי בעיני שביעית ..... כא [ט]
- חשבון שנות השמיטה ..... י,א יב [ב] כא [ט] כג [יא] נ [ד]
- טעם כעיקר באיסורי שביעית ..... ס [כג]
- ירקות שישית שנכנסו לשביעית, דין קדושתם ..... נו,א סק"י
- ירקות שנזרעו בשביעית, אם מותר לאכלם אחרי חנוכה ..... יד [ה]
- להשאיל כלים לחשוד על השביעית ..... ס,י
- מעלתו של החזו"א להכריע כמותו בפרט בהלכות שמיטה ..... יד [ה]
- ספיחי כרוב ..... ז,א ז,ח
- ספיקות בעניני שביעית, אם אומרים ספד"ר לקולא ..... נו,א סק"י
- שביעית, גבולות הארץ
- אם יש להקל בנידון מדין ספד"ר לקולא ..... נו,א סק"י
- להשתמש בכלי המקילים בערבה הצפונית ..... ס [יד]
- שביעית, היתר מכירה
- דברי החזו"א שההוראה יצאה כהרבים שאסרו ..... ל [כד]
- ירקות מהיתר מכירה, איסור ספיחין ..... ס,י
- ירקות מהיתר מכירה, דעת הגרשז"א ..... ס,י סה,ז
- ירקות מהיתר מכירה, לפני עור ..... נז [ז]
- ירקות מהיתר מכירה, מוקצה בשבת ..... ס,א,ח
- ירקות מהיתר מכירה, ספייה לקטנים ..... יג,י
- כלים בלועים מהיתר מכירה, אורח שהביאו לו מאכלים שהתבשלו בכלים אלו ..... ס,י
- כלים בלועים מהיתר מכירה, גזירת אינו ב"י אחר השמיטה ..... ס [כב]
- כלים בלועים מהיתר מכירה, להשתמש אחר שמיטה ..... ס,י
- כלים בלועים מהיתר מכירה, להשתמש בשעה"ד ..... מז,ב ס,י
- שביעית, פירות נכרים
- אם נאסרו למחמירים אחר שעת הביעור כשהיו אצל המקילים ..... נט [ד]
- המיקל בקדושתם ומארח את המחמיר ..... נח [לא]
- לבקש מהמיקל שיעשה עבורו דבר הפסד לפירות ..... נז [לג]
- לפני עור באיסור סחורה כשמשותף בגוף הדבר ..... נז,ז ס,א,ו
- לצאת ידי חובת קידוש אחר זמן הביעור ..... נט,ד-ז
- קנייתם מהמקילים ..... נז,א-ב נז,ז נז,יג ס,א,ו
- קנייתם מהמקילים, שיטת החזו"א ..... סא [ט]

תתקבר

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

שביעית, שמור ונעבד

- ביאור דעת החזו"א ..... מו [ז]
- הכרעת ההלכה ..... כה,ז
- איסורי מלאכות
- אכילת עוגה שיש עליה אותיות ..... סג,ז
- בורר, גדר תערובת בבירה דאורייתא ודרבנן ..... נ [ז]
- ביטול בדבר שהתבשל כמאכל בן דרוסאי ..... נז,יב סב,ה
- ביטול בדבר לח שהצטנן לגמרי ..... סב [ז]
- ביטול בדבר לח שלא הצטנן לגמרי ..... נד,ה
- בנין וסתירה בכלים ..... סב,א
- דיבור למי שיש לו מכשיר שמיעה ..... סו [ד]
- הגבהת והנמכת סטנדר ..... ו [ז] נז,יד-טו
- הטמנה בגפת ..... נו,א סקט"ו
- חזרה כשהניח קדירה על גבי הקרקע ..... נו,א סקט"ו
- חיתוך הטבור של התינוק ..... ח [ד]
- כתיבה בלעז, אם בשעה"ד אפשר לסמוך על המקילים דהוי דרבנן ..... מד [יד]
- נורה הנדלקת בפתיחת המקרר אם נחשב פסיק רישא ..... נז [כו]
- ניעור בגד מאבק ..... סבו
- פירוק אגוזים מקליפתן ..... נד,ד
- פתיחת מכסה של גביע "לבן" ..... מט [ח]
- פתיחת מקרר, כששכחו לכבות את הנורה ..... סג [יא]
- פתיחת מקרר, כשהמנוע אינו פועל ..... סג [יא]
- פתיחת פקק של בקבוק, ראה "שבת, פתיחת פקק של בקבוק"
- ציפורן שפירשה אם מותר להסירה ..... מח [ז]
- רשות הרבים בזמנינו ..... י [ח] יח, סבו
- שפשוף סודר לרככו ..... נד,ד
- שבת, איסורי שבות
- ראה "שבת, אמירה לישראל", "שבת, אמירה לעכו"ם"
- בספיקות דרבנן, אם הולכים לקולא ..... נו,א סקכ"א
- דברים הקרובים לאיסור תורה שנחלקו בהם הפוסקים ..... נו,א סקט"ו
- קריאה באגרת שלומים ..... נ [ד]
- שבת, אמירה לישראל
- אם יש חשש זלזול כשהמחמיר מבקש מהמיקל ..... נז [טו]
- אסורה כעין אמירה לגוי ..... נז,יז
- בדבר שהוא פסיק רישא ..... נז,יז
- בדבר שנחלקו בו השו"ע והרמ"א ..... נז,טו
- בדרך רמז ..... נז [כה]
- במקום מצוה או חולי או צורך הרבה ..... נז,טז
- בן חול"ל לכן א"י ביו"ט שני ..... נד [ז] נז [לו]
- דין "ודבר דבר" במי שקיבל שבת ..... נז [לה]
- כלפי מי שטרם הבדיל ..... נז,יט-כ
- כלפי מי שקיבל עליו שבת מוקדם ..... נז,יט-כ
- כשהאוסר עושה כן בתורת חומרא ..... נז [ד] נז,יח
- כשהאוסר עושה כן על פי מנהג ..... נז,טו
- להגביה או להנמיך סטנדר ..... נז,יד-טו
- לטלטל במקום שיש עירוב שאינו סומך עליו ..... נז,יח
- לעשות עבור מלאכה, בזמן היראים בכניסת שבת ..... נז,כ
- לעשות עבור מלאכה, בזמן ר"ת במוצ"ש ..... נז [כב] נז,יח
- לעשות עבור מלאכה, כשעדיין לא הוציא שבת ..... נז,יט
- לעשות עבור מלאכה, כשקיבל שבת מוקדם ..... נז,יט-כ
- לפתוח בקבוק, ראה "שבת, פתיחת פקק של בקבוק"
- ספרדי לבקש מאשכנזי לחמם מאכלים שאין היד סולדת בהם ..... נז [כ] נז,יד נז,טו
- שבת, אמירה לעכו"ם
- באיסורים דרבנן שאינם איסורי שבת ..... נז,יג סא [ט]
- בבין השמשות בכניסת שבת לצורך מצוה ..... סבו

נתיבות   מפתח עניינים   הוראה   תתקכה

- בבין השמשות במוצאי שבת.....	נז [ל]
- בדאורייתא לצורך מצוה.....	סב,ד סב,ו
- בדאורייתא ע"י שינוי.....	נז [כח]
- בדבר האסור משום גזירה.....	סג [יג]
- בדבר האסור משום פסיק רישא.....	נז,ז סב,ה סב,ז
- בדבר שהגוי עושה לעצמו כדי לקיים את השליחות.....	נז [כח]
- בדבר שיש אפשרות לעשותו בהיתר.....	נז [כח]
- בדבר שנחלקו בו הפוסקים.....	מח,י סב,א-ח
- בדבר שנחלקו בו הפוסקים ואין בו הכרעה.....	מח,י סב [ג] סב [ו]
- בדרבנן לצורך הידור מצוה.....	נד [טז]
- בספק דאורייתא שהתגלגל לדרבנן.....	סב [ב]
- טעם האיסור.....	נז,י
- כשקיבל שבת מבעוד יום.....	ס [ו]
- לבנות סוכה שנפלה ביו"ט.....	סב [ו]
- להביא מחוץ לתחום של י"ב מיל.....	סב,ו
- להדליק נר ביא"צ.....	מה,א
- להדליק נר כדי שהנשים יוכלו לטבול.....	סג,ז
- להוציא חפץ במקום שאין עירוב.....	סב,ו
- להוציא שן למי שחושש בשיניו.....	סב,ו
- להטביל כלי בשבת.....	סב,ב
- להעריך שעון.....	סב,ה
- לומר לקטן שיאמר לגוי.....	סג,ז
- לחמם תבשיל שהצטנן.....	סב,ה
- לכבד את הקרקע.....	סב,ז
- לנער בגד מאבק.....	סב,ו
- לסיים בישול של דבר שהתבשל כמאכל בן דרוסאי.....	סב,ה
- לפתוח איגרת.....	סב,ה
- לפתוח בקבוק.....	נא [ב] נז [כו] סב [ד]
- לפתוח בקבוק, בשינוי ולצורך מצוה.....	נז [כח]
- לפתוח בקבוק, ע"י שיעשה תחילה חור בפקק.....	נז [כו]
- לפתוח דלת מקרר כששכחו לכבות את הנורה.....	נז [כו]
- לצרף את שיטת העיטור שהיקל באמירה בדאורייתא לצורך מצוה.....	סב [ו]
- לקשור קשר שאינו של קיימא ושאינו מעשה אומן.....	סב [ה]
- לשבור כלי בשבת.....	סב,א סב,ד
- לתלוש אתרוג בפיו.....	נז [כח]
- לתת חיתול של תינוק במים.....	סב [יא]
- לתת מים למורסן בשבת.....	סב,ה
שבת, כללי	
- גדר פסיק רישא ומעשה בידים.....	נז,ז סג,ט
- הידור מצוה לצאת ידי שיטות שלא נפסקו משום העשה של שבתון.....	נד,ה
- המיקל בדבר מסוים אינו נחשב למומר כלפי המחמיר בו.....	נט,ז
- ערב שבת, אם נחשב כהפסד מרובה.....	מה,ב
- ספיקות בעירוב תחומין, אם יש להחמיר.....	נז,א סקט"ז
- שביתת בנו.....	סג,א סג [טו]
שבת, מוקצה	
- איסור אכילה.....	סא,א
- בגד שעטנז של גוי.....	סא [יד]
- דבר האסור כחומרא בעלמא.....	סא,ג
- דבר השנוי במחלוקת.....	סא,א-ח נט,ז
- דבר השנוי במחלוקת בני אשכנז וספרד.....	סא,ה
- דבר שמחמירים בו משום נולד.....	סא,ד
- דבר שנאסר משום נדר.....	סא,א
- דבר שנאסר ע"י הוראת חכם.....	סא,ד
- דבר ששייך למי שטרם קיבל שבת.....	סא [יד]

הוראה

מפתח ענינים

נתיבות

תקנו

- דבר ששייך למי שכבר הבדיל.....	סא [יד]
- הכשרים שאינו סומך עליהם.....	סא, ח סק"ה
- טבל וערלה של גוי.....	סא [יד]
- טבל וערלה של מומר.....	סא [יד]
- טלטול גרף של רעי על ידי נכרי או קטן.....	סג [יח]
- ירקות של היתר מכירה.....	סא, ח
- כדור משחק לבני ספרד.....	סא, ה
- כלי מיוחד להשמעת קול.....	סא, ד
- מורה הוראה שהורה על דבר שהוא אסור.....	סא, ד
- מורה הוראה שהורה על דבר שהוא חמץ בפסח.....	סא, ד
- מעות של גוי.....	סא [יד]
- מצת מכוונה.....	סא, ג, סא, ח
- משחקי הרכבה.....	סא, ח סג [יג]
- נבילות וטריפות של גוי.....	סא [יד]
- נבילות וטריפות של מומר.....	סא [יד]
- נר שכבה.....	נז, טז
- נר של גוי.....	סא [יד]
- סיגריות ביו"ט.....	סא, ג, סא, ו, סא, ח
- ספרי חכמה.....	סא, ח סק"ה
- ספרי קריאה.....	סא, ח סק"ה
- עיתונים.....	סא, ח סק"ה
- פירות מחוברים של גוי.....	סא [יד]
- פקק שנפתח בשבת.....	נז, יז, סא, ב
- פתילה שהדליקו בה בשבת.....	סא [יד]
- קטניות בפסח.....	סא, ה, סא, ח
- קטן הרוצה לטלטל מוקצה אם צריך להפרישו.....	סג [יג]
- שעת הדחק, אם אפשר לסמוך על המקילים בטלטול מוקצה.....	מד, א
- שרייה בפסח.....	סא, ב, סא, ח
- תרומת מעשר הנמצאת בבית עם הארץ.....	סא [יד]
שבת, מעשה שבת	
- בבישול אחר אפייה.....	נז [יז]
- בבישול אחר בישול בלח שנצטנן.....	נז [יז]
- בבישול דבר גוש המונח בכלי שני.....	נז [יז]
- בבישול דבר שהתבשל כמאכל בן דרוסאי.....	נז [יז]
- בבקבוק שנפתח באיסור.....	נז [כט]
- בדבר הנעשה בבין השמשות.....	נז [יז]
- בדבר הנעשה לצורך המתיר ולצורך האוסר.....	נז, יג
- בדבר שהיה אפשר לעשות באופן המותר.....	נז [כט]
- בדבר שהמיקל עשה לצורך המחמיר.....	נז, יב-יד
- בדבר שהמיקל עשה לצורך עצמו ולצורך המחמיר.....	נז, יג-יד
- בדבר שנחלקו בו הפוסקים.....	נד, ד, נז, יב
- בדבר שנחלקו בו הפוסקים בדאורייתא.....	נז [יז]
- בדין לישא בנתינת משקה.....	נז [יז]
- בהנאה צדדית.....	נז [כט]
- בכלי חדש שהטבילוהו בשבת.....	נז [יז]
- בעירוי חמין לצונן כשהצוננים מועטים.....	נז [יז]
- בעירוי מכלי ראשון.....	נז [יז]
- בפקק שנפתח באיסור.....	נז [כט]
- בקופסת שימורים שנפתחה באיסור.....	נז [כא]
- ישראל שעשה בשוגג.....	נז [יח]
- כשההנאה אינה מגוף מלאכת האיסור.....	נז [כט]
- כשהמיקל נוהג על פי רבותיו.....	נז [יט]
שבת, ספיה לקטן	
- ראה "ספיה לקטן"	
- אם אסור גם מדין איסור אמירה לישראל.....	סג [ד]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקבו

- בדבר שהגדול אינו מוזהר עליו	סג [יט]
- בדבר שהוא בגדר פסיק רישא	סג [כ]
- בדבר שיש ספק במציאות	סג [יד]
- כשמכניס לתוך פיו, האם חמור יותר	נז,ז
שבת, ספיה לקטן, באיסורים דרבנן	
- באיסור דרבנן שיסודו משום גזירה	סג [יג]
- באיסור דרבנן שמחמירים בו לא מכח הכרעה ברורה	סג,ד
- לצורך הגדול כשעושה באקראי או לצורך מצוה	סג [ח] סג,ג
- לצורך הקטן	סג,ב-ג
- לצורך הקטן והגדול ביחד	סג [ו]
שבת, ספיה לקטן, בדבר השנוי במחלוקת	
- כשמחמיר בו בתורת חומרא בעלמא	סג,ז
- כשנפסק לאיסור	סג,א
- כשנפסק לאיסור משום ספיקא דאורייתא	מח,י סג,ו
שבת, ספיה לקטן, בכמה מלאכות ואיסורים	
- באיסור עשה	סג,ד
- באמירה לעכו"ם	סג,ז
- באמירה לעכו"ם להדליק נר כדי שנשים יוכלו לטבול	סג,ז
- להלביש בפורים לקטן ספרדי בגד אשה	סג,ח
- להמרות אווזות	סג,ז
- להפריש חלה בשבת	סג,ה
- לחלוב לתוך אוכלין	סג,ז
- לטלטל במקום שיש בעיות בעירוב	סג [יב]
- לטלטל במקום שלא שכרו רשויות כדין	סג [יב]
- לטלטל גרף של רעי	סג [יח]
- לטלטל כיס בכרמלית	סג [ז]
- לטלטל מוקצה	סג [יג]
- לנער נר ששכחוהו על הטבלא	סג,ז
- לספות לקטן ספרדי, בדבר שהשו"ע אסר והרמ"א התיר	סג,ח
- לסתור תנור שטוח בטיט	סג,ז
- לפתוח בקבוק בשבת	סג,ט
- לפתוח מקרר כשהמנוע אינו פועל	סג [יא]
- לפתוח מקרר כששכחו לכבות את הנורה	סג [יא] סג [כא]
- לקרוא לאור הנר	סג [יג]
- לשחק בכדור	סג,ח
- לשחק במשחקי הרכבה	סג [יג]
- לשתות יין דקידוש בבית הכנסת	סג,ג
- עוגה שיש עליה אותיות	סג,ז
שבת, פתיחת פקק של בקבוק	
- אם יש לחוש מצד עשיית הבקבוק לכלי	נז [כז] נא [א]
- אם מותר לבקש מהמיקל שיפתח עבורו	נז,ד, נז,ז
- אם נחשב לפסיק רישא	נז,ז סג [כ]
- אמירה לגוי לפתוח	נא [ב] נז,ז סב [ד]
- אמירה לגוי לפתוח בשינוי	נז [כח]
- אמירה לגוי לפתוח ע"י עשיית חור	נז [כח]
- אמירה לקטן לפתוח	נא [ב] סג,ט
- דין הפקקים המצויים כיום	נא,ב נא [ג]
- דין מוקצה בבקבוק ובפקק	נז [כט] סא,ב
- השתמשות בפקק שנפתח באיסור	נז [כט]
- השתמשות בתכולת בקבוק שנפתח באיסור	נז [כט]
- טעם שאין להקל מצד שיש מנהג כהמקילים	י [יח] נא,ב
- טעם שאין להקל מצד שהמחמירים לא אמרו דבריהם בודאות	נז,ז נא,ב
- לעשות חור בפקק קודם פתיחתו	נז [כז] נז [כח]
- עיקר הנידון וטעמי האיסור	נא,א

תקנה

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

- קטן הפותח מעצמו בשביל אביו ..... סג [ג]
- רבים מהמחמירים חוששים לאיסור תורה ..... נא,א
- שבת, קידוש
- לצאת ידי חובה בין או מיץ ענבים המעורבים במים ..... נט [ו]
- לצאת ידי חובה בין של פירות נכרים אחר זמן הביעור ..... נט,ד-ז
- לצאת ידי חובה בין שמחמיר בו ..... נט,ז-ז
- לצאת ידי חובה בשכר של חדש ..... נז [ד]
- קידוש בבית הכנסת והטעמות היין לקטנים ..... סג,ג
- שיעור היין לקידוש ..... כא [כ] נו [ז]
- שעת הדחק, לסמוך על המקילים לענין קידוש במקום סעודה בסעודת היום ..... נד,א
- שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ..... נח,ג נח [ה]
- שחיטה וטריפות
- ראה "חלב", "שבת, מוקצה"
- אכילה על פי הוראת היתר שהיתה בטעות ..... סח,ג-ה
- בענין בדיקות לגבי נפולה ושבורה ודרוסה בזמנינו ..... נג [י]
- בהמה גלודה שניטל עורה ..... ל [טז]
- דיני טריפות, פעמים נוקטים כהיחיד משום שכך הוא המנהג ..... י,ז-ח
- ההכרעה בפולמוס הנפיחה ..... מט,ב
- ההכרעה בפלוגתא אם יש שחיטה לעוף מהתורה ..... נא,א סק"ח
- חלב שעל הקיבה אם סותם נקב לדעת המחמירים בו ..... סח
- כלים של בשר נפוחה למחמירים ..... סח
- כשהשוחט אינו מקובל עליו ..... סח
- מעלה לפסוק כהרמב"ם בעניני טריפות ..... יד [יג]
- נטילת החוטין הדקין של העוף ..... יז
- נימוק הכבד ויצא דם ..... סו [ד]
- נסרחה ריאה לדופן ..... ז,י
- סירכא העוברת ע"י מיעוך ..... סח
- ספיקות בהלכות שחיטה, אם צריך להחמיר ..... נו,א סקכ"ב
- שחיטת כותי ..... סח,א סח,ה
- שחיטת המיקל כלפי המחמיר ..... נט,ז
- שימוש תלמידי חכמים
- ביאור הענין ..... טז,ב
- מי שלא למד הרבה אין כ"כ תועלת כשמשמש ת"ח ..... כג [יג]
- מעלתו כנגד מעלת החכמה ..... טז,ב
- מעלתו כשלומד מהחכם הלכה למעשה ..... כג [לד]
- מעלתו להכרעת ההלכה ..... טז,ב כג [לד] כט [ט]
- סיבה לידיעת מלאכת ההוראה ..... טז,ב
- שיעורי המצוות
- ההכרעה בדין אמת מבוי ..... נה,ג
- טעם שלא היה מכשול לדורות הראשונים שחישבו את השיעור הקטן ..... סח,ב
- עיקר ההכרעה בהם ..... יד,ב כא [כ] מח,י
- עיקר ההכרעה בהם בדרבנן שיעקרו דאורייתא ..... מח,י נו [ז]
- שכל ישר, עדיף על בקיאות ..... טו,טז
- שמאים
- אם הולכים אחר הרוב רק כשדנו זה עם זה ..... ע,ד
- טעם שבויכוח ביניהם הולכים אחר הרוב ..... ע,ד
- שמחות, ראה "הלכה כמיקל באב"ל"
- שליח לדבר עבירה, באופן שמותר לעושה ..... נז [ג]
- שמואל, ראה "רב ושמואל"
- שמועות מחכמים
- אפילו ת"ח עלולים לטעות במה שמוסרים בשם רבותיהם ..... ח,ג סק"ב
- החסרונות שיש כשרוצה לסמוך עליהם ..... ח,ג
- שמועות המודפסות בספרים שאינם בני סמכא ..... ח,ג סק"ז
- שמועות הנמסרות מפי אנשים שאינם ת"ח ..... ח [ח]

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקבט

- שמועות מחכם שאמר דבריו בדרך אגב ..... ח,ג סק"ה
- שמועות מחכם שהורה כשלא היה מונח בעומק הענין ..... ח,ג סק"ג
- שמיעת דעת החולק, סיבה להכרעה ..... כט,א
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד
- איתמר הלכתא שאין לסמוך על היחיד, גדר הדבר ..... סימן מ מב,א מז,א-ט מד,ג מז,א מח,י
- בזמן הזה ..... לט,ח
- כשלא נמסר להדיא שאפשר לסמוך על היחיד ..... לט,ז-ח מ,א-ח מז,א
- האם ראוי להורות כך ברבים ..... מז,ה
- כשהמחלוקת מובאת בלשון יחיד ורבים ..... מ,ה
- כשנפסקה ההלכה כהרבים ..... מ,א
- כשנפסקה ההלכה כהרבים רק מדין יחיד ורבים ..... מד,מא,ה
- להמנע ככל האפשר מלעשות כן ..... לט [לב] מ [ט] מו,א
- לסמוך על רבים כנגד רבים ..... לט [ד] לט [ט] לט [כט] מד,ח-ט מו [ג] מח,א סק"ג מז,ז
- פעמים שמקילים לפי שעה אך לא לדורות ..... ח [י]
- רק בדיעבד או גם לכתחילה ..... מז,א
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד, בדאורייתא ובדרבנן
- בדאורייתא ..... י [טו] לג, לז, סימן לט מח,א סק"ג מח,ה סק"ג מז,ז
- בדאורייתא, שיטת המשנה ברורה ..... לט,ג
- בדרבנן שעיקרו דאורייתא ..... לט [טו] מז [ג]
- בתרי דרבנן ..... לט [טו]
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד, דברים שדנו להחמיר שלא לסמוך
- אם יש חילוק בין מצוות לאיסורים ..... לט [ח] מא,ד מד,ד
- באיסורי אשת איש ..... מו,ב
- באיסורי נדה ..... מו,ב
- בדבר שבערוה ..... מו,ב
- בדיני חציצה ..... מו,ב
- בהוראה הנוגעת לציבור ..... מז,ז
- בחשש איסור הנמשך זמן רב ..... מו,ב
- בחשש כרת וטומאה ..... מו,ב
- במחלוקת במציאות ..... לט [כב]
- במקואות ..... מז,ז
- במקום שייצאו קולות הסותרות ..... מו,ט
- בענינים חמורים ..... מו,ב
- כשיש הכרעה של מנהג כהרבים ..... מו-ח
- כשיש קולא לאחד וחומרא לשני ..... מו,ח
- כשעיקר המחלוקת היא בשעת הדחק ..... לט,ה מז,ז מו,ג מז,ב
- כשעלול לצאת מכשול ..... מ [ט] מו,ד
- כשפשטה ההוראה כהרבים ..... מו-ח מא,ה-ו מד,ב מג,א מז,א
- לצורך מצוה ..... מה,א
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד, מה נחשב לדחק
- אם צריך גם שעת הדחק וגם הפסד מרובה ..... לט,ט מה,ה
- במקום ביטול תורה ..... מה,א
- במקום חולי ..... מה,א
- במקום כבוד תלמיד חכם ..... ז,ד מה,א מו,א מח [ג]
- במקום צורך גדול ..... מה,א
- גדר שעת הדחק ..... מה,א
- דוחק של אדם יחיד ..... לט [יד]
- הפסד בעלמא, אם נחשב כשעת הדחק ..... לט,ה
- כשאין הפסד ממון ..... מה,א
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד, מי רשאי לסמוך
- אם רק גדולי הדור רשאים לעשות כן ..... מו [י]
- אם רק דיין בקי ומומחה לרבים רשאי לעשות כן ..... מו,ו
- אם רק מי שהוא בר הכי להכריע במחלוקת ..... לט,ח
- אם רק מי שיודע להכריע כהיחיד ..... לט,ז לט [לז] מ [ג] מג [יד] מד [ה]

תתקל

נתיבות

מפתח ענינים

הוראה

שעת הדחק, לסמוך על היחיד, על מי רשאים לסמוך

- אם רק על יחיד שמופלג בחכמה ..... מד,ה
- אם רק על יחיד שמסתבר טעמו ..... [כח] לט
- כשצריך לסמוך על שתי קולות ..... מו,י
- על דעת יחיד בראשוני הראשונים ..... לט,ח
- על דעת יחיד בתנאים ובאמוראים ..... לט,ח לט,ב מ [ח] מ,ח מד,א-ד
- על דעת יחיד הנמצאת בברייתא ..... מד [ט]
- על דעת יחיד כשההוראה פשוטה לגמרי שלא כמותו ..... מו-ח מא,ה-ו מג,א מז,א מד [ד]
- על דעת יחיד ממש ..... לח,ז לט [כ] מד,ה-ו
- על דעת יחיד קטן כנגד גדול ..... מב,א-ג לט,ה מג,ה
- על דעת יחיד קטן כנגד גדול המופלג בחכמה ..... מב,ג
- על דעת יחיד קטן כנגד רבים הגדולים בחכמה ..... מב,ד
- על הירושלמי כנגד הבבלי ..... מד,ד
- על חכם אחר כנגד פוסק שקבלו עליו ..... ד,ו
- על שיטה שאינה מובנת ..... לט,ט מד,ז מז,א
- על שיטה שהמשנ"ב דחה ..... מא,ו
- על שיטה שהשו"ע דחה ..... מא,ב-ה לגיח מג [יד] מז,א

ת

תוכחה

- באיסור דרבנן ..... [יא] ז
- בדבר שהוא מחמיר וחבירו מיקל בו ..... נט [יז]
- תוס', אם בעלי התוס' נמנים ככמה דעות ..... לג לו [ח]
- תוספתא, להכריע כתלמוד ירושלמי כנגד התוספתא ..... כ [ב]

תיקו

- אם אפשר לפשוט בעיא שנשארה בתיקו ..... כז, כזייד נג [ח] נה,ב
- אם הולכים לקולא בדרבנן ..... כז [ט]
- אם נחשב כחסרון ידיעה ..... נה,ב
- חילוק בינו לבין בעיא דלא איפשטא ..... נה,ב
- חילוק בינו לבין פלוגתא דרבוותא ..... מד,ד נג,ב-ג נג,ה

תלמוד בבלי

- ראה "כללים בגמרא ובפוסקים"
- החיוב ללכת אחר כל דבריו ..... כ [ב] כו
- חתימת התלמוד נעשתה במעמד כל חכמי הדור ..... יג,ו
- טעם שאין רשות לחלוק על התלמוד ..... כז [ח]
- טעם שאמוראים אינם חולקים על תנאים ..... כז,א
- טעם שלא שייכת טענת בתראי כנגדו ..... כו
- להכריע כמסכת סופרים כנגדו ..... כ [ב]
- להכריע מעצמנו בין האמוראים ..... יג,ו נג,א

תלמוד בבלי וירושלמי

- שעת הדחק, אם אפשר לסמוך על הירושלמי כנגד הבבלי ..... מד [יא]
- הבבלי ניתן להלמוד בפני עצמו בלי שיצטרכו לדברי הירושלמי ..... כה,ח
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, אף שקדושת הירושלמי רבה ..... כו [יז]
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, טעם הדבר ..... כב, כז, כזייד
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, טעם שהרמב"ם פוסק לפעמים כירושלמי ..... כ [ב] כה,ח כזייד
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, כשדברי הירושלמי הם סוגיא בדוכתה ..... כה,ח
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, כשהירושלמי פשיטא ליה והבבלי מספקא ליה ..... כזייד
- הלכה כהבבלי לגבי הירושלמי, משום שהוא בתראה ..... כב, כזייד
- יש למעט במחלוקות שבין הבבלי לירושלמי ..... כה [יח]
- להכריע כהירושלמי כנגד התוספתא ..... כ [ב]
- לפרש את הבבלי על פי הירושלמי ..... כה [יח]
- רב ושמואל, הלכה כרב באיסורים גם כשנחלקו בירושלמי ..... יד,ד

תלמוד ירושלמי, ראה "תלמוד בבלי וירושלמי"

נתיבות   מפתח ענינים   הוראה   תתקלא

תלמוד תורה

- ראה "דרכי הלימוד", "סברא"
- ביטול תורה הוי כהפסד מרובה..... מה,א
- החיוב ללמוד כדי להוציא הדין ולהורות..... סז,א
- לימוד תורה בעיון, מעלה להכרעת ההלכה..... טז [ג]
- עיקר הלימוד כשמביא לידי מעשה..... סז [ד]
- עיקר הלימוד לידע המצוות..... סז [ד]

תנא ופליג

- אם אומרים זאת על רבי יהושע בן לוי..... לא,ד
- בדברים שלא נזכרו בגמרא..... לא [ה]
- נאמר רק במקום הכרח..... לא [ה]
- תנורו של עכנאי, ראה "רבי אליעזר"
- תני לה גבי הלכתא דדינא..... כה,ד
- תני לה גבי הלכתא פסיקתא..... כה,ד
- תערובות, ראה "בשר בחלב ותערובות"

תפילה

- כנגד מי רגלים, הדין במקום ספק וטעמו..... נב,ב נו [יא]
- כשמסופק אם אמר הזכרה נצרכת ומסתבר לו שאמר..... נג,ג
- לפני עור כשנעמד להתפלל בד' אמות של מי שיושב..... נז [ז]
- ספק פלוגתא חוזר ומתפלל נדבה רק כשאין הכרעה..... יג [כג] נז [טז]
- צירוף לעשרה של המדברים שיחת חולין..... י [ח]

תפילין

- ראה "סת"ם"
- דרש"י ודר"ת, טעם שהוכרע כרש"י..... י [ח]
- דרש"י ודר"ת, כיצד נהגו כל אחד כשיטתו ולא חששו לשיטה השניה..... סח,א
- דרש"י ודר"ת, כתיבת תפילין דר"ת ע"י מי שאינו מקפיד בעצמו..... נט [ח]
- הנחתן בחול המועד..... י,ט
- חומרת שאלה הנוגעת לביטול מצות תפילין..... מו [ז]
- טעם שלא חוששים לשיטת ר"ת בהנחת הפרשיות בשכיבה..... ט [ז]
- כיסויין בסודרו..... ז,ז
- מי שנמצאה טעות בתפיליו, אם יש לו שכר הנחת תפילין..... סח [ג]
- רבי חייא שתפרן בכיתנא, כך נפסקה כלפיו ההלכה..... סח,ב
- תקיעת שופר, ראה "ראש השנה, תקיעת שופר"

תרומות ומעשרות

- להאכיל מי צתרי לזרים..... נח [ב]
- מוקצה בפירות טבל..... סא,א
- מוקצה בתרומה טהורה ביד ישראל..... סא,א
- נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה בדברים אלה..... נח [כה]
- ספק בזה"ז, אם יש להקל מדין ספיקא דרבנן לקולא..... נו,א סק"י
- תערובת דמאי..... סח
- תרי כמאה, ראה "יחיד ורבים הלכה כרבים"
- תרנגולתא דאגמא, בהא דהחזיקה טהורה אף שלבסוף התברר שטעו..... סח,ד

תרת דסתרי

- להחמיר חומרות סותרות, מדוע אינו ראוי..... מח,א סק"י מח,ה סק"י
- להחמיר חומרות סותרות, כשאנו יודע להכריע..... מח,א סק"י מח,ה סק"י
- להחמיר חומרות סותרות, כשיודע מה ההכרעה..... מח,ו
- תשובה, חכם שטעה בשקול הדעת אינו צריך לחזור בתשובה על הוראתו..... גא, סח,ב

מפתח להכרעות בין החכמים*

מפתח להכרעות בין חכמי הש"ס שהוזכרו בספר

הכרעות בין התנאים	הכרעות בין האמוראים
רבי ורבי יוסי ..... טזג,	אבוה דשמואל ורבה ..... כא,
רבי אליעזר ורבי עקיבא ..... כבט לד [ב]	אבוי ור' חנינא ור' אשי ..... כז [יז]
רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן ערך ..... טויב	אבוי ורבה ..... כבה
רבי אליעזר בר יעקב ורבי שמעון ..... כאז, כדא, כדד	אבימי ור' נחמן ..... כדב, כדו
רבי חנינא בנו של ריה"ג ורבי יהודה ..... כדא	ר' אבא ור' יהודה ..... ד [ט]
רבי טרפון ורבי עקיבא ..... יב [א]	ר' אבא ור' ירמיה ..... ידד
רבי יהודה ורבי יוסי ..... כגיא	ר' אבהו ור' יוחנן ..... כא
רבי יהודה ורבי יעקב ..... כדא-ב ח	ר' אבהו ור' ירמיה ..... יחד
רבי יהודה ורבי מאיר ..... כטא	ר' אבינא ור' יוחנן ..... כד [ב]
רבי יהודה ורבי נחמיה ..... כדא	ר' אדא בר אהבה ור' ..... כגח
רבי יעקב ורבי שמעון ..... יחד, כדד	ר' אדא בר ממל ור' ששת ..... כזא
רבי מאיר ורבי שמעון ..... כז [כ]	ר' אויא וריש לקיש ..... כד [ב]
רבי עקיבא ורבי שמעון בן ננס ורבי שמעון ..... כד [ב]	ר' אילעאי ור' זירא ..... כדב
	ר' אשי ומר זוטרא ..... יד [כדא]
	ר' אשי ור' ירמיה ..... כאז
	ר' אשי ור' פפא ..... כז [יז]
	ר' אשי ורבה ..... כזיא
	ר' אשי ורבינא ..... כאח, כבה, כב [יז]
	ר' בנימין בר יפת ור' חייא בר אבא ..... יגג
	ר' דימי ורבי' ..... יא [א]
	ר' דימי ושמואל ..... כדב
ר' הונא וחייא בר רב ..... יחד	
ר' הונא ור' חסדא ..... כבט	
ר' הונא ור' יהודה ..... כאז, כבט	
ר' הונא ור' נחמן ..... ידד, כטד	
ר' זירא ורבה ..... כוה	
ר' זעירא ור' יוסי בר בון ..... כדד	
ר' חייא ושמואל ..... יגו	
ר' חייא בר אבין ורבה ..... כבב, כבד, כדב	
ר' חייא בר יוסף ור' יוחנן ..... כדב	
ר' חנין ור' יהודה ..... כדא	
ר' חנינא ור' יוחנן ..... יחד	
ר' חנינא ושמואל ..... יחד	
ר' חסדא ור' נתן בר הושעיא ..... כד [ב]	
ר' חסדא ור' ששת ..... טוה, טוי	
ר' חסדא ורבה ור' נחמן ..... כגט	
ר' חסדא ושמואל ..... יחד	
ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן ..... יחד	
ר' יהושע בן לוי ושמואל ..... יחד	
ר' יוחנן ולוי ..... יחד	
ר' יוחנן ור' שישא בריה דר' אידי ..... כדא, כדז	
ר' יוחנן ורב ..... יגי, טו [כ], כוד, מג [י] סז [ח]	
ר' יוחנן וריש לקיש ..... יגי, טח-ט, כבה, מג [י] סז [ח]	
ר' יוחנן ושמואל ..... יגי, מג [י]	
ר' יוסף ורבה ..... טוג, טוה-ו, טוי, טויג, יחז, כזיב	
ר' ירמיה ור' פפא ..... כזא, כז [כד]	
ר' נחמן ורבה ..... כבה	
ר' נחמיה ורבה ..... כדא	
ר' נתן בר הושעיא וריש לקיש ..... כדא	
ר' ספרא ורבה ..... כדב	
ר' פפא ורבה ..... כאב, כבב, כבה, כזא, כזח	
ר' שימי בר אשי ורבה ..... כזח	
ר' ששת ורב ..... לטה	
רב ושמואל ..... ידד-ה, טוט, כגח-ט, כו [ה] כז [ז]	
רב ושמואל ולוי ..... יגי, יגי, כד [ג]	
רבא ורבה בר עולא ..... כד [ב]	
רבא ורבה מפרזיקא ..... כג [כב], כדא	
רבא ורבה ..... כזיא-יג	
רבא ורבה ור' יהודה ..... כזיא, כזיג, כז [כד]	

* ציינו כאן המקומות בספר בהם נזכרו דברי הראשונים והאחרונים שכתבו לגבי מחלוקות מסוימות בש"ס כמו איזה תנא או אמורא יש להכריע. כמובן שאין כאן דבר שלם ומסודר כלפי כל המחלוקות שבש"ס, כי אם כלפי מעט מהמעט מן המחלוקות, אותן שהוזכרו בספר.

מפתח להכרעות בין הראשונים והאחרונים שהוזכרו בספר

הכרעות בין הראשונים	הכרעות בין האחרונים
אגודה וטור ..... כא,ח	מהראנ"ח ומהרש"ך וריטב"א ורא"ה ..... כ [יז]
הגהות מיימוניות וראב"ה ..... כט [ו]	מהר"י בן לב ורמב"ם ..... ג [יד]
הגהות מיימוניות ורשב"א ..... כטה	מהר"י בן לב ורשב"א ..... גה, כיב
טור וראב"ה ..... כט [ו]	מהר"י וייל ורמב"ן ..... כיב
יראים ותוס' ..... כא,ה	מהר"ק ותוס' ..... כ,י כ [יח]
מגיד משנה ורא"ש ..... כה [יג]	מהר"ם רוטנבורג ורא"ש ..... גה, כיב
מהר"ם ורבינו נתנאל ..... כד,ג	רמ"ה ותרוה"ד ..... כד,ג, כדז
מהר"ם רוטנבורג ורא"ש ..... ד,א, כ,ח-ט, כא,ח כב [ז]	תרוה"ד ותשב"ץ ..... יג [כג], כא,ח
מרדכי ורא"ה ..... כד,ג	
מרדכי ושבלי הלקט ..... כד,ג	
ספר המנהיג וספר השלחן ..... יג [כג]	
ספר המנהיג ורשב"א ..... כטה	
רא"ה ורשב"א ..... כה [יד-טו]	
רא"ש וריב"ש ..... כ,ח-ט	
רא"ש וריטב"א ושאלתות ובה"ג ..... כא,ה	
רא"ש ורמב"ם ..... ג [ד] [כו] כ, כח, כג,ט	
רא"ש ורשב"א ..... כח, כא,ח	
רא"ש ור"ת ..... כג,י	
ראב"ד ורמב"ם ..... ד,ט, לב,ב סז [ג]	
רבינו ירוחם וריב"ש ..... יג [כג]	
ר"י ומהר"ם ור"ת ..... כט [ז]	
ריטב"א ור"ה וראב"ד ור"ן ..... כ [טז], כא,ד	
ריטב"א ורשב"א ..... כח	
רמב"ם ותוס' ..... לז [ח]	
רמ"ה ותשב"ץ ..... כז,ט	
רבינו יונה ורשב"א ..... כט	
רמב"ן ורשב"א ..... כ [טז]	
רשב"א ור"ת ..... כטה	
רשב"א ותשב"ץ ..... ג [יד]	

מפתח לדברי הרמב"ם

מפתח לדברי הרמב"ם שנזכרו בספר, לדרכי הכרעותיו, ולקבלת הרמב"ם

בית דין	- בי"ד אחרון רשאי לחלוק על הראשון שהוא השופט שבימיו. כה, לד, דיין יחיד שחלקו עליו רבים לא יאמר קבלו דעתי. לג, ח, הוספת דיינים כשאחד אומר איני יודע. כז, טו, טעם שלא סומכים בשעת הדחק על דעת המיעוט שבבי"ד. לט, טעם שלא צריך רוב של שנים. לח, ז, מה שצריך שלושה דיינים הוא רק מדברי סופרים. לג, ו, תנאי הבית דין האחרון הרוצה לחלוק על הראשון. טז, ד, יז, ב, ג
בית דין הגדול	- אם מסלקים זקן מופלג מהסנהדרין. יח, א, בזמנו לא היו מחלוקות. א, א, העמדת זקן מופלג בסנהדרין. יח, א, הראויים להיות בו. [כ] - התקופה שהתבטל בי"ד הגדול. כ, ד, חיוב לשמוע לדבריהם אף שלא נתנו טעם להוראתם. סז, ט, סדר ישיבת הסנהדרין. יח, ו, בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל
- בחכמי הדורות אחר חתימת הש"ס. נג, א, כשיש דעת נוטה, אם אפשר להקל לפי זה. נא, להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים כהגדול בחכמה. ג, [כ] יא, ב, ד, יג, א-יא, יז, א, [ב] כב, ד, כד, [ג] כד, ו, א, ב, לא, ד, לא, ו, לג, טו, לג, [כד] מב, א, מג, ז, מח, ג, נו, א, סק"ב	
- להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים כהגדול במנין. יז, א, ו, להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים כפוסק מפורסם. כד, ו, להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים כנגד היחיד. יז, א, לא, ו, מב, א, להקל בשל תורה ולהחמיר בשל סופרים כשרוב התלמידים אומרים כמותו. יז, ב, ג, לא, ו, לשאול חכם שאינו רבו ולהקל על פיו. ו, ח, בת קול, אימתי שומעים לה. לג, כג, גדול במנין, ביאור הענין. טז, ד, יז, ב, ג, דבר שהתבאר במופת לא יחזק האמת בו בהסכים כל החכמים עליו. לב, [ג]	
דברי אגדה, אם שייכת בהם הכרעת הלכה. סח, [יב] הלכה כהמיקל בעירוב, אם גם ביחיד כנגד רבים. מג, ו, הקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה. יא, כג, [יא] זקנה, ביאור מעלתה בכוחות הגוף והנפש. יח, [י] יח, ד, יח, ח, זקן ממרא, כשאינו מורה למעשה. לה, [יא] חומרות	
- חכם המחמיר לעצמו יעשה זאת בינו לבין עצמו. כג, א, - חכמים שהחמירו לעצמם והקלו לאחרים. כג, יא, חכם שהגיע להוראה ואינו מורה. סו, א, יום טוב, דין מתוך במלאכת בונה. סב, ו, יחיד ורבים הלכה כרבים	
- ביאור דברי עקביא לבנו שמוטב שיעשה כהרבים. לה, א, ב, - בפקוח נפש. ע, ה, - כשהיחיד הוא בתרא. כא, ו, - כשמסתבר כהיחיד. לב, א, - צירוף רוב מטעמים שונים. לו, ג, לו, ז, - רוב מנין עדיף מרוב חכמה. לג, טו, כבוד רבו, אם הוא דין תורה. ז, ד, כללי הוראה ראה "בשל תורה הלך אחר המחמיר" "דרכי הכרעותיו" "יחיד ורבים הלכה כרבים" לא תסור	
- באיסורים דרבנן. נב, א, נב, ו, - בדברים שאינם בדרך מרידה. נב, א, - בדברים שלא נאמרו בבי"ד הגדול. נב, [ג] - בדברים שלא נעשו לסייג. נד, [ד] לא תענה על רב לנטות, ביאור הענין. לג, ט, מנהג, כוחו בהכרעת ההלכה. יא, מקלקל בשבת, טעם הפטור. סב, ד, סדר מקבלי התורה	
- אחיה השילוני. יח, ד, - הזכיר את רבא ולא את אביי. טו, ח, - הזכיר את רבה ולא את רב יוסף. טו, ו, - כתב רק עד רבינא ורב אשי. טו, ז, - נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, גרר האיסור. נח, ח, סוגיין דעלמא, ביאור הענין. טא, סק"א ספיה לקטן באיסורים דרבנן. סג, [ה] ספיקא דאורייתא לחומרא	
- באיקבע איסורא. מח, ב, נב, [יט] - באיכא לברורי. מח, ב, מח, ח, - טעם שמהתורה אין צריך להחמיר. נב, [א] - ספיקא דדינא, להחמיר מהתורה או מדרבנן. מח, [טז] נב, [יט]	
- ספק פלוגתא, להחמיר מהתורה או מדרבנן. יא, ג, מח, ב, מח, ח, ט, נב, [יט] ספק דרבנן, גדר הקולא. נב, א, נב, ו, דא, ב, ספרים, להזהר מלהחשיב מידי את הכתוב בהם. ח, ג, סק"ד עדות, בפסולים לא אמרינן תרי כמאה. לח, [ג] עשה לך רב, ביאור הענין. דיב, פדיון הבן, ההכרעה כרב כיון שיש חיוב ומצוה בדבר. יד, ד, פקוח נפש, אם הולכים בו אחר הרוב. ע, ה, רב ותלמיד	
- אם מונים אותם כשנים. לב, [ב] לב, ג, -	

נתיבות מפתח לדברי הרמב"ם הוראה תתקלה

- הרמב"ם נחשב לתלמיד של הר"י מיגאש ..... ג [ז]
 - על התלמיד לראות את הרב ולשמוע דבריו ..... ז, ו, רופאים
 - הכרעה בויכוח ביניהם ..... לח, ב
 - ללכת אחר רוב חכמה ..... יג, ז, ע, ו, ע, יא
 - ללכת אחר רוב מנין ..... ע, א, ע, ד
 - מעלתו של רופא בן המקום ..... ע [כה]
 - רבים כנגד יחיד מומחה ..... ע, יג
 - שאלת חכם, הדרך הראויה לשאול ..... ח, ג, סק"ד
 - שוגג, טעם שצריך כפרה ..... נח, ח
 - שמיטה, מנין השנים ..... כא [ט] כג [יא]
 - תורת ארץ ישראל, מעלתה בימי רבה ורב יוסף ואביו ורבא ..... כ, ד, כו, ז
 - תלמוד בבלי, החיוב לפסוק כמותו ..... כ [ב]

דרכי הכרעותיו של הרמב"ם

דרכו להכריע כבתראי ..... כ [ב] כ [יג]
 דרכו להכריע כבתראי, אפילו ביחיד כנגד רבים ..... כא, ו
 דרכו להכריע כהמורא שנוצר באחרונה ..... ח [ח]
 דרכו להכריע כהגדול בחכמה בין המוראים ..... יג, ו
 דרכו להכריע כהירושלמי בכמה אופנים .. כ [ב] כה, כז, יד
 דרכו להכריע כהירושלמי, כשבירו' יש פשיטות ובבבלי ספק ..... כז, יד
 דרכו להכריע כהירושלמי כשמפרש בפשיטות טפי מהבבלי ..... כ [ב]
 דרכו להכריע כמאן דפשיטא ליה כנגד מאן דמספקא ליה ..... כז, א
 דרכו להכריע כמאריה דתלמודא ..... יג, ו, כד, א, כד, ד
 דרכו להכריע כמי שמסתבר טעמו ..... יג, ד

קבלת הרמב"ם והכרעה כמותו

אם לפסוק כמותו כשדעתו לא מובנת ... ד, ט, לב [ד] סז [ג]
 אם נחשב למרא דאתרא בארץ ישראל ..... ג, ב, מז [ג]
 במקומות רבים נהגו לפסוק כמותו ..... ג, א, ג [ז] ד, ג, ה, א
 הרמב"ם והמגיד משנה, אם נחשבים כשתי שיטות .... לז, ג
 הרמב"ם והר"י מגאש, אם נחשבים כשתי שיטות ..... לז [ז]
 הרמב"ם ורבותיו, אם נחשבים כשתי שיטות ..... לז [ז]
 כשיש סתירה בדבריו יש להכריע כסוגיא בדוכתא ... כה, ב
 מעלה לפסוק כמותו בעניני רפואה וטריפות ..... יד [יג]
 מעלתו כפוסק מפורסם ..... ז, ג
 מעלתו כרב מובהק ..... כט [ז]
 מקומות שנהגו לפסוק כהרא"ש פרט לדיני ממונות שפוסקים כהרמב"ם ..... יד [ט]

מפתח לדברי השו"ע

מפתח לדברי השו"ע שזכרו בספר, לדרך הכרעותיו, ולקבלת השו"ע

- אורח הנוהג חומרא ובעל הבית אומר לו להקל ... ס [יח]
 אין דרך הפוסקים לפרש שמועות שאינן להלכה ... ט [ד]
 איסור והיתר
 - דין החלב הדבוק לכרס ... ס,א,ג
 - האיסור לומר לעכו"ם בשל לי בקדירתך ... ס,ב,ז
 - מאכל שנתבשל בכלי שבלוע בו איסור ... ס [ג]
 בית דין, דין האומר אני יודע ... כז,טו
 הוראה
 - אין לסמוך על המראה פנים בתורה שלא כהלכה ... נג [ט]
 - הדרך הראויה לשאול חכם ... ח,ג
 - חכם שהגיע להוראה ואינו מורה בדיני ממונות ... ס,א
 - חכם שהגיע להוראה ואינו מורה בדיני ממונות ... ס,ד
 המקדש על מנת שאני חכם ... טו [י]
 הפסד מרובה דומה לשעת הדחק ... מה,א
 חלה, אם בזה"ז יש להקל בספיקות ... נ,א,ס"י
 טלית, לברך עטיפתה כשלקחו אותה ומחזירים ... נח [ח]
 ירא חטא, מעלתו לגבי כמה דברים ... כח,ב
 מה שהאדם כותב בספר יותר מדקדק בו ממה שכותב
 בכתביו ... ח [יב]
 מחלוקת
 - להחמיר כשני הצדדים אף בתרתי דסתרי ... מח,א
 - נכון להחמיר בדבר שאין בו טורח ... נד,ד
 מנהג, כוחו בהכרעת ההלכה ... י [ג]
 סוגיין דעלמא, ביאור הענין ... ט,א
 ספיה לקטן
 - באיסורים דרבנן ... ס,ג
 - דבר שנחלקו בו הפוסקים ... ס,ג,ה
 - במי שהחשיך לו הדרך ... סג [ח-ז]
 - בשתיית יין בבית הכנסת ... ס,ג
 ספיקא דרבנן
 - דבר שיש לו מתירים ... נד,א
 - גדר הקולא ... נב,ב
 - לכתחילה אין להקל ... נד,א
 - ספק דרבנן שבא עם דאורייתא ... נ,א,ס"ט
 עדות, בפסולים לא אמרינן תרי כמאה ... ג [א]
 עירובין, בדין תיקון עקמימות המבוי ... מא,ד
 פורים
 - מגילה שפרשיותיה פתוחות ... מא,ד
 - קריאת המגילה קודם זמנה ... מד [יא]
 קבלת פוסק
 - בדברים שדעת הפוסק אינה מובנת לנו ... ד,ט
 - בני מקום הרוצים לקבל על עצמם פוסק ... ג,ב,סימן ה,ט,ג
 - נהגו לפסוק כהרמב"ם זולת מקומות שלא ירדו לסוף
 דעתו ... ד,ט
 - רק כשנהוג כמותו בקולותיו ובחומרותיו ... ד,ב
 קריאת שמע, סוף זמנה בלילה ... מא,ד
 רב ותלמיד
 - מופלג בחכמה, נחשב כרבו מובהק ... ב,ט
 - רב ותלמידו, אימתי מונים אותם כשנים ... לז,ב
 רופאים
- אין דבריו של אחד במקום שנים ... לח,ב
 - גדר נאמנותם ... לח,ה
 - דרך ההכרעה בויכוחים ביניהם ... ע,א
 שבת
 - אמירה לחבירו שטרם קיבל שיעשה עבורו מלאכה ... נז,יט
 - בישול בדבר לח שלא נצטנן לגמרי ... נד,ה
 - בישול בדבר שהתבשל כמאכל בן דרוסאי ... ס,ב
 - בנין וסתירה בכלים ובאמירה לעכו"ם ... ס,א
 - הנאה ממלאכת גוי ... נז,יב-יג
 - דבר דבר, באמירה לחבירו שטרם קיבל שבת ... נז [לה]
 - לשחק בכדור ... ס,א,סג
 - מוקצה בכדור משחק ... ס,א
 - מוקצה בפירות מחוברים של גוי ... סא [יד]
 - מוקצה בפחילה שהדליקו בה נרות שבת ... סא [יד]
 - ניעור בגד מאבק ... ס,ב
 - רשות הרבים בזמנינו ... סב [ט]
 שוגג, אם צריך להפרישו ... מח,א,ס"ד
 תלמוד בבלי וירושלמי, אם בשעת הדחק אפשר להכריע
 כהירושלמי ... מד,ד
 תקיעת שופר, ההכרעה באופן קיום המצוה ... מח,ו
- דרכי הכרעותיו של השו"ע
 דרכו להכריע כבתראי ... כט
 דרכו להכריע כג' עמודי הוראה, טעם הדבר ... לג,יח
 דרכו להכריע כהרבים ... לב,לו
 דרכו להכריע כהרשב"א מטעם שהוא רב מובהק ... כט,ה
 דרכו להכריע כמאן דפשיטא ליה ... כז,ג
 דרכו להכריע כמאריה דתלמודא ... כד,ג
 הכרעותיו לקולא לא נאמרו כלפי אותם שנהגו איסור
 בדבר ... נז,טו
 עיקר דרך הכרעתו ... כא,ט,לב,לו,לי,לג,יח
 פעמים חושש בדבר איסור להחמיר כיחיד כנגד
 רבים ... ליד
 פעמים מכריע מגוף הסוגיות כנגד הכללים ... מא,ה,סז [ג]
- קבלת השו"ע וההכרעה כמותו
 אין בכח אנושי לדעת ד' חלקי שו"ע על בורין ... יד [יט]
 אם אפשר לחלוק על השו"ע ... ל [כח]
 דעות שלא הובאו בשו"ע, אם אפשר לסמוך
 בשעה"ד ... מא,ה-מג [יד]
 דעות שלא הובאו בשו"ע, לצרפן לספק ספיקא ... מא [ג]
 המורה שלא כמותו לבני ספרד, אם נחשב כטעות בדבר
 משנה ... סד,ג
 כשיש סתירה בדבריו, יש להכריע כסוגיא בדוכתא ... כה,ב
 מקומות בהם השו"ע הסתפק ושאר הפוסקים
 הכריעו ... כז,ב
 קבלת השו"ע
 - אם היא עדיפה משאר קבלת פוסק ... ג,ג
 - אם היא קבלה מוחלטת ... סד,ג
 - ביאור ענינה ... כא,ט,כח [טז]
 מא,ד,מד [ד] סד,ג

מפתח לדברי הרמ"א

מפתח לדברי הרמ"א שנזכרו בספר, לדרכי הכרעותיו, ולקבלת הרמ"א

אורח, להקל בדברים שמחמיר בהם בביתו ..... נח [לב]	- כוחו בהכרעת ההלכה ..... יא, י-ו
איסור והיתר	- מעלתו דוקא כשהונהג על פי חכם ..... יו
- דין החלב הדבוק לכרס ..... ס, א, ס, ג	- נידוי, התרתו על ידי חכמים גדולים מהראשונים ..... יח [יז]
- השתמשות בכלי המתירים עבור המחמירים ..... ס, א, ס, ג	כח, ב
- ארבעת המינים, דין אתרוג שנטלה השושנתא ..... נד [יב]	ספיה לקטן
גדול הדור, נחשב כרבו המובהק ..... ב, ט	- בדרבנן באקראי ולצורך מצוה ..... סג, ב
הלכתא כביתא	- להלביש לקטן בגד אשה בפורים ..... סג, ח
- במחלוקות הפוסקים ..... כ, ט-י	- תנור שטוח בטיט, לומר לקטן לסותרו ..... סג, ז
- רק כשהאחרון ראה את דברי הראשון ..... כא, ה	ספיקא דאורייתא שהתגלגל לדרבנן, אם מקילים
- רק מאביי ורבא ..... כג	בספיקותיו ..... נו, א, סק"י
הפסד מרובה, מקילים בו רק בדברים שמעיקר הדין הם	ספרים, להזהר מלהחשיב יותר מידי את הכתוב בהם .. ח, ג
היתר גמור ..... לט, ט	פורים, קריאת המגילה קודם זמנה ..... מד, ד
חמאת עכו"ם	פסח, קטניות שנפלו לתוך התבשיל ..... טז [טז]
- אינה אוסרת בתערובת ובכלים ..... ס, ח	פת עכו"ם, המחמיר ומתארח אצל המקילים ..... נח [לב]
- ההולך ממקום שאין אוכלים למקום שאוכלים ..... ס [יח]	רב ותלמיד
יום הכיפורים, נגיעה באוכלין ומשקין ..... סא, א	- אימתי מונים אותם כשנים ..... לז, ב
יחיד ורבים הלכה כרבים	- אימתי מותר לתלמיד לחלוק על רבו ..... ד, ח, כב, טז, ו
- אימתי מונים רב ותלמיד כשנים ..... לז, ב	רבנות, במי נוהגת בימינו ..... טז, ז
- בדרבנן הולכים אחר הרבים ולא אחר המיקל ..... לא, ז	רופאים
- הרא"ש ורבינו ירוחם, אם נחשבים כב' דעות ..... לז, ד	- אין לאדם להתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקי .... ע [י]
- לגבי רופאים ..... יג, ח, ע, יד	- נאמנותם בגדר ספק או ודאי ..... לח, ה
- צירוף רוב כשהפוסקים אמרו דבריהם מטעמים	- רוב חכמה, אם מכריעים על פיו ..... יג, ח, ע, ו
שונים	- רוב חכמה, חילוק בין חכמים לרופאים ..... יג, ח
- רוב מנין עדיף מרוב חכמה ..... לדיד, לדיח	- רוב חכמה, כשהמועטים בקיאים יותר מהמרובים ..... ע, יד
כבוד תלמיד חכם, למחות ברבו כשרואהו עובר על	שבת
דרבנן ..... ז, ד	- אמירה לחבירו שטרם הוציא שבת שיעשה מלאכה
כללי ההכרעות	עבורו ..... נז, יט
- ראה "יחיד ורבים הלכה כרבים"	- אמירה לעכו"ם אחרי שקיבל שבת ..... ס [י]
- אין להקל בדבר שהחמירו בו החיבורים שהתפשטו בכלל	- בישול בלח שלא נצטנן לגמרי ..... נד, ה
ישראל ..... כד [ו]	- בישול בלח שנצטנן לגמרי ..... סב [ז]
- להחמיר בדאורייתא במחלוקת הפוסקים ..... מט, א	- ניעור בגד מאבק ..... סב, ו
- להחמיר בדרבנן כשאין בזה קושי ..... נד, ד	- שביתת בנו ..... סג [טו]
- להכריע כביתא גמ במחלוקת הפוסקים ..... כ, ט-י	- תנור שטוח בטיט, לומר לקטן לסותרו ..... סג, ז
- להכריע כהגדול בחכמה ובמנין להקל בשל תורה ולהחמיר	שעת הדחק, לסמוך על היחיד
בשל סופרים ..... יא, ג, יג, יז, א	- אם מי שאינו יודע להכריע רשאי לסמוך ..... לט, ח
- להקל בדרבנן גם במחלוקת הפוסקים ..... נג, א	- אם רק במקום הפסד מרובה ..... מה, א
- להקל בדרבנן גם כשהמחלוקת היא מה אמרו	- בדאורייתא ..... לט, ב, לט, מח, א, סק"ג, מח, ה
הקדמונים	- בקטן כנגד גדול ..... מב, א
- נאמרו למי שאינו יכול להכריע בעצמו ..... סז, א	- לכתחילה קודם שנעשה מעשה ..... מו, א
מופלג בחכמה, נחשב כרבו המובהק ..... ב, ט	
מחלוקת	
- אם המחמיר רשאי לאכול אצל המיקל ולהשתמש	
בכליו ..... נח, ד, נח, י, ס, א-י	
- אם מועילה הכרעת חכם שאינו רבו ..... ו, ח	
- ביאור החילוק בין מחלוקת הפוסקים לבין ספק	
במצאות ..... מח, ד	
מנהג	

דרכי הכרעותיו של הרמ"א

אם להכריע כרב מפורסם או כביתא ..... כד, ז
 דרך הכרעתו בספר תורת חטאת ..... לט, ט
 דרכו להכריע כהרבים כנגד המעטים ..... לב, לו, לי
 טעם שלא נקט בכל מקום כג' עמודי ההוראה ..... ג, ג
 פעמים חושש בדבר איסור להחמיר כיחיד כנגד
 רבים ..... ל, יד

תתקלח

נתיבות

מפתח לדברי הרמ"א

הוראה

פעמים שבדרכי משה מביא שיטות שבהגותיו לשו"ע לא פסק כמותן .....לט [ל]

קבלת הרמ"א וההכרעה כמותו

אם היא קבלה מוחלטת.....סד,ג
המהרש"ל נחשב לבתרא כלפיו.....כא,ח

המורה שלא כמותו לבני אשכנז, אם נחשב כטעות בדבר מושנה .....סד,ג
זכה שיתקבל משום שלא זו מהמנהג .....כט [ה]
נחשב לבתרא כלפי הבי"י .....כא,ח
שעת הדחק, אם אפשר להקל כנגד הרמ"א ....מא,א-ה מג
[יד] מז,א

נתיבות מפתח לדברי המשנ"ב הוראה תתקלט

מפתח לדברי המשנ"ב

מפתח לדברי המשנ"ב שנזכרו בספר, לקבלת המשנ"ב, וכללים בדבריו

אורח	- הנוהג חומרא ובעה"ב אומר לו להקל ..... ס [יח]
- הנוהג חומרא ומתארח אצל המקל, אם צריך התרה. ס [יח]	
אסמכתא, אם יש להחמיר בספיקות בדרבנן. נו [כה]	
בין השמשות	
- אמירה לעכו"ם לעשות בו מלאכה. סב [יא]	
- גדר הספק. נה [ה] נו [יז]	
- מעשה שבת. נו [יז]	
ברכות	
- ברכת בורא נפשות למסופק אם אכל כזית בכא"פ. מא [ג]	
- ספק אכל כדי שביעה אם לברך ג' ברכות. לד [כט]	
בשל סופרים הלך אחר המיקל	
- ראה "ספק דרבנן"	
- דבר שיש לו מתירין. נד, נז, יב	
- במחלוקת בדברי הפוסקים האחרונים. נג, א	
- כשיש ספק מה אמרו הקדמונים. נה, ג	
בשל תורה הלך אחר המחמיר, גם בדברי הפוסקים האחרונים	
דעת נוטה, לסמוך להקל בדרבנן ולא בדאורייתא. נ [ו]	
הוראת חכם, גילוי מילתא או חלות. נו, ג	
הידור מצוה, להדר עד שליש כדי לצאת ידי כל השיטות. נד, ה	
חדש בחו"ל	
- אם להחמיר בכלים עם בליעות של חדש. ס, ח	
- דין חדש בחו"ל. נט, ב, ס, ח, טא, ב-ג	
- לצאת ידי חובה בהבדלה על שכר של חדש. נט, ב-ו, טא, ב-ג	
- עירוב ושיתוף במאכל של חדש. נט, ב-ו	
חול המועד, סופר שאינו מניח בו תפילין, לכתוב עבור המניח. נז [כד]	
חומרות	
- אורח הנוהג חומרא ובעל הבית אומר לו להקל. ס [יח]	
- אמירה לעכו"ם בדבר שהוא חומרא. סב, ח	
- ההבדל בין חומרות בעלמא לחומרות מעיקר הדין. נט, ה	
- לא בגלל שקשה להזהר בכל החומרות נבוא להקל לגמרי. ס, ח	
- ספיה לקטן בדבר שהוא חומרא. סג, ז	
חסרון ידיעה	
- אם מצטרף לספק ספיקא. נה [ה]	
- חסרון ידיעה לכל העולם. נג [ב]	
- ספק מה אמרו קמאי אם נחשב חסרון ידיעה. נה, ג	
חינוך, מצות חינוך קטנים. סג [ד]	
יום הכיפורים	
- אם יש להחמיר שלא ללכת עם נעליים כלל. נד, ה	
- הנוהג שני ימים בחו"ל אם רשאי לבקש מהמיקל שיבשל עבורו. נז, ט	
- ספיקות בשאר עניינים. נו [כה]	
יום טוב, אם הוראה להתיר נחשבת תיקון. נו, ג	
יחיד ורבים הלכה כרבים, גם כשלא עמדו למנין. לב, מחלוקת	
- אמירה לעכו"ם בדבר שנחלקו בו הפוסקים. סב, א, סב, ה	
- כשיש הכרעה של רבים או של גדול אינו בגדר מחלוקת. יג	
[כג] נו [טז]	
- להקל במקום חשש איבה ומחלוקת. ס [יח]	
- מעשה שבת בדבר שנחלקו בו הפוסקים. נז, יב	
מנהג	
- אמירה לעכו"ם בדבר שהוא מנהג. סב, ח	
- פעמים שיש להחמיר כנגדו. יח, נטילת ידיים, דין הספיקות בנטילה. נו [כה]	
סוכות	
- אמירה לעכו"ם לבנות סוכה שנפלה ביו"ט. סב [י]	
- ארבעת המינים לקטן יהיו כשרים כמו לגדול. סג [ד]	
- ישיבת סוכה באבל המצטער על מתו. ו [יג]	
- לברך בשעת הדחק על ד' מינים יבשים. לט [ז]	
- להעדיף אתרוג מובחר אף שניטלה השושנתא. נד [יב]	
- לולב שנחלק משהו. נד [יב]	
- סוכה שנחלקו הפוסקים בדינה. נד, ד	
ספיה לקטן	
- ראה "שבת, ספיה לקטן"	
- בשאר איסורים. סג, א	
ספק וספק ספיקא	
- אין לצרף לס"ס דעה שלא הוזכרה בשו"ע. מא [ג]	
- חסרון ידיעה, אם מצטרף לספק ספיקא. נה [ה]	
- ספק מה אמרו קמאי, אם נחשב חסרון ידיעה. נה, ג	
ספק דרבנן	
- להחמיר בדברים הקרובים לידי איסור תורה. נו, א, סקט"ו	
- להחמיר בדברים שיש בהם אסמכתא. נו [כה]	
- בבעיא דלא איפשטא בגמרא. נה [ב]	
- גדר הקולא. נב, ב	
- דרבנן שעיקרו דאורייתא. מחי, נו [טז]	
- כשהרבנן מגיע עם הדאורייתא. נו, א, סק"ט	
- כשיש חזקת איסור. נו [יא]	
- לברך על מצוה שעושים מספק. נב, נב, ד	
- פעמים שראו חכמים להחמיר בו. נו, א	
עירובין, דין תיקון עקמימות המבוי. מא, ד	
פורים, מגילה שפרשיותיה פתוחות. מא, ד	
פסח	
- חמץ של גוי ברשות ישראל אין להשהותו. סא [ח]	
- להשתמש אחר פסח בכלים שבישלו בהם חמץ. ס [כב]	
- מורה הוראה שהורה על חמץ, אם מותר לטלטלו. סא, ד	
- מצה שנאפתה קודם ל' יום לשם מצת מצוה. נד, ה	
- קטניות שנפלו לתוך התבשיל. ס [טז]	
קריאת התורה, גדול בחכמה קודם לגדול בשנים. יח [יז]	

הוראה

[illegible]

נתיות מפתח לדברי המשנ"ב הוראה תקמא

<p>טעם שלא היקל בהרבה מחלוקות מדין בשל סופרים הלך אחר המיקל ..... סימן נו כוונתו כשכתב קולא והוסיף "בפרט" ..... סב,ו כיצד לנהוג בדברים שהביא בהם מחלוקת ולא הכריע .. יג [כג] נג [א]</p> <p>כשיש סתירה בדבריו, יש לפסוק כסוגיא בדוכתא .... כה,ב פעמים רבות הכריע כהאחרונים שחלקו על השו"ע .. מא,ד פעמים רבות הכריע כפי מה שנראה לו מהסוגיות וכתב בשם האחרונים ..... מא [ט] פעמים שלא סמך על המנהג להקל ..... יח</p>	<p>כשאחד מהראשונים חידש דין שלא נמצא בשאר הראשונים ..... ו [יג] כשהרמ"א לא הגיה בשו"ע משמע שחזר בו ממה שכתב בדרכי משה ..... לט [ל]</p> <p>כללים במשנ"ב</p> <p>אם סמך בשעת הדחק להקל דלא כהשו"ע ..... מא,ד דרכו להכריע כהגר"א ..... יג [כג] דרכו להכריע מהסוגיות ולא רק על פי כללי ההוראה .. יח מא,ו נו,א סק"א</p>
--	--

מפתח לדברי החזו"א

מפתח לדברי החזו"א שנזכרו בספר

- אין מבטלין איסור לכתחילה, המבשל עבור חבריו .. ס [ג]
בית דין
- אינם צריכים לכתוב טעמי הוראות שמא יבוא ב"ד אחר
- ויסתור .. סח,ב
- בי"ד של העיר קובע את ההלכה לבני העיר .. לד,ב
- גדר הכרעתו בדיני ממונות .. סד,ה
- כשסוגיין דעלמא אינה כמותם ואינם חוזרים בהם ... ט [ח]
- שני בתי דינים שנחלקו נוהגים כשיטתם גם אם אחד מהם
גדול בחכמה .. לד,ב סז,ו
בית דין הגדול
- כשמכריעים במחלוקות צריכים כולם לנהוג
כדבריהם .. סז,ט
- נידונים השייכים לכלל ישראל מסורים רק להם .. יח,ב
- רוב חכמי ישראל, אין דינם כבי"ד הגדול .. לד,ב
ב"ש וב"ה
- אם היו שני בתי דין בעיר אחת .. וד,ו
- ביאור המחלוקת אם עשו כדבריהם .. ד,ט לד,ג
- הוצעה לעשות כדברי ב"ש עושה וכו' .. סימן ה
בשל סופרים הלך אחר המיקל, מ"מ ראוי להתרחק
מהספיקות .. נו [לז]
בשל תורה הלך אחר המחמיר
- כשיש קולא וחומרא בכל צד א"צ להחמיר כדברי
שניהם .. ד,יא סט,א-ב
- להקל על פי חכם שאינו רבו .. וד,ו
הוראת חכם
- אם מועילה כלפי מי שאינו תלמידו .. וד,ו
- ביאור שיטת הריטב"א בהוראה בחתיכה .. וז,ו
- ההוראה חלה גם אם היתה טעות בהוראה .. נז,א סח,ב-ה
- חכם שטעה בשיקול הדעת אין צריך לחזור בתשובה על
הוראתו .. נא,א סח,ב
- כיצד להורות כשאין פנאי לעיין .. ח [י]
- לכל חכם נפסקת ההלכה כשיטתו .. סח,ב סח,ה
- מצוה על חכם שהגיע להוראה לומר דעתו .. סז [ד]
- על החכם ותלמידיו לנהוג כדעתם גם כשהחולק גדול
בחכמה .. ד,ב דט,סז,ו
הכסיל בחושן הולך .. סט,א-ב
הכרעת ההלכה
- ראה "בשל סופרים הלך אחר המיקל", "בשל תורה הלך אחר
המחמיר", "הלכתא כבתרא", "יחיד ורבים הלכה כרבים",
"מחלוקת בפוסקים", "מנהג", "סוגיא בדוכתא", "סיני ועוקר
הרים", "קבלת פוסק", "רב ותלמיד", "שעת הדחק, לסמוך על
היחיד"
- אם להכריע כראשונים שכתבו להלכה יותר מאשר על מפרשי
הסוגיות .. כט [יג]
- בירור ההלכה מהגמ' הוא מצוה .. סז [ד]
- להכריע כדברי הראשונים בדוכתייהו .. כה,ז
- להכריע כהחכם הגדול יותר בכל התורה .. יד [ה]
- להכריע כהפוסקים שתורתם הגיע לידנו בכל מקצועות
התורה .. יד,ב כ [א] כד,ה
- להכריע כהראשונים שספריהם בידינו ותורתם בפנינו .. כד,ה
- להכריע כמי שדבריו מובנים יותר .. ד,ט לב [ד] סז [ג]
- להכריע כמי שהוא ירא שמים יותר .. כח,א
- להכריע כמי שיש אחרים הסוברים כמותו שאינם
מתלמידיו .. לז [יב]
- להכריע כמי ששמעתא כוותיה רהיטא .. ט [ד]
- להשתמש בהיקש השכלי .. סז [ג]
- מי הוא הראוי להכריע במחלוקות .. סז,ב
- עדיף להכריע על פי הסוגיות מאשר על פי הכללים .. א,ג
סק"א סז [ג]
הלכה כדברי המיקל בעירוב, גדר הענין .. לא,ג לא,ז
הלכתא כבתרא
- ביחיד כנגד רבים .. כא,ו
- בהכרעה בין הקדמונים .. כא,ד
- בחזו"א כלפי הגר"ח .. כא,ג
- בחזו"א כלפי המשנ"ב .. כא,ט
- בפלוגת הפוסקים .. כ [טז] כיד
- רק כשהאחרון ראה את דברי הראשון .. כא,ה
- רק כשלאחרון יש ראיות מכריעות .. גה,א כא,א
זקן ממורא, כשמורה לאחרים לנהוג כב"ד הגדול ... לה [יא]
חכם שאסר וכו', כשהראשון הורה בעל כרחו של בעל
החתיכה .. וד,ו
טעות בדבר משנה, אם הדיין אינו חוזר בו לא מקרי
טעות .. טה,ה לד,ב
טעות בשיקול הדעת
- אינה נחשבת טעות למפרע .. סח,ב
- הטועה בה אינו צריך לחזור בתשובה .. נא,א סח,ב
יחיד ורבים הלכה כרבים
- ביאור המעלה להכריע כהרבים .. יא,ד לב, לט-י, מה
- בעלי התוס', אם נחשבים לכמה שיטות .. לז [ח]
- בדרכן הולכים אחר הרבים ולא אחר המיקל .. לא,ג לא,ז
החזו"א הסתייע בספר דרכי תשובה למנות דעות
הפוסקים .. לט
- יחיד המחמיר, אם רשאי להקל כהרבים החולקים .. לז [יב]
- יחיד רשאי לנהוג כדעתו כל זמן שלא עמדו למנין .. לד,ב
סז,ו
- פעמים שמכריעים כהיחיד כיון שמסתבר טעמו .. לב,ב
יראת שמים
- מי שאין לו יראת שמים אין מסקנותיו אמת .. כח,א
- מסתבר שמי שיותר ירא שמים יודע יותר .. כח,א
- נצרכת להכרעת ההלכה .. כח,א
כללים בגמרא ובראשונים
- ראה "תלמוד בבלי וירושלמי"
- אי אפשר לעמוד על סוגיא אחת בלי ידיעת כל הש"ס. יד,ב
- אין דרך הרמב"ם לכתוב חידושים וחילוקים שלא נזכרו

נתיבות

מפתח לדברי החזו"א

הוראה

תתקמו

- בגמרא ..... ב [ב]
- ביאור הטעם שסוגיא בדוכתא עדיפא ..... כה [ד]
- הסמיכות מלשונות דרך אגב שאינן נצרכות לעיקר הענין אינן מכריעות ..... כה,ג
- טביעות עינא בדרך הגמ' הוא היסוד היותר חזק בלימוד ההלכה ..... יד,ב
- טעם שאין אנו רשאים לפשוט בעיא שנשארה בגמ' בתיקו ..... כז [ט]
- טעם שאסור לחלוק על הגמרא ..... כז [ח]
- טעם שהאמוראים אינם חולקים על התנאים ..... כז,א
- לא מצאנו סוגיא בלשון סתמא בגמ' וכו' שתהא דלא כהלכתא ..... ט [ד]
- מחתימי התלמוד לקחו בחשבון דברים שנאמרו כאילו אגב גררא ..... כה,ג, ח
- לא תתגודדו, פעמים שעל החכם לנהוג כהחולקים עליו ..... ד,ט, טז
- לפני עור
- גדר האיסור ..... נח,ו
- כשהנכשל אנוס ..... נז [ב]
- כשהנכשל מזיד ..... נח [טז]
- כשהנכשל מיקל בדבר שהמכשיל מחמיר ..... סא,ב, סא,ו
- מחלוקת בפוסקים
- ראה "הוראה", "הכרעת ההלכה"
- אין אדם רשאי לומר קבלו דעתי ..... סז [ג]
- לאכול מכלי המיקל ..... ס,ו
- דרך ההכרעה בין שני חכמים ששניהם רבותיו ..... ד,יא
- דרך ההכרעה כשיש קולא וחומרא בכל צד ..... ד [כט]
- סט,א-ב
- החילוק בינה לבין ספק במציאות ..... מח [כד] מח [לז]
- מנהג
- החיוב להתנהג כמנהג אבותיו ואף לאסור הכלים ..... ס,ו
- הנהגת דלת העם אינה קובעת מנהג ..... י,ו
- הנהגת הציבור על פי חכם מבטחת את האמת ..... יד-ו
- כוחו דוקא כשהונהג על פי חכמים ..... י,ו
- מעלת ארץ פולין שהשיבוט קבועות בה והחפץ חיים שוכן בה ..... כו [ח]
- מעשה רב
- אין לקבוע הלכות על פי מעשים ..... כג [לד]
- בספרי התולדות נצברו הרבה שקרים ..... כג [לד]
- לימוד למעשה מהנהגות החזו"א ..... ח [ח] כג [יד] כג [לד]
- מי שהוא עשיר בעובדות הראשונים יש בו קדושה יתירה ..... כג [לד]
- מעלתו כשהחולק עצמו הוא בעל המעשה ..... כג,ט
- סוגיא בדוכתא
- ביאור הדבר שאין ללמוד מלשונות שנכתבו בדרך אגב ..... כה,ג
- הראשונים בדוכתייהו מכרעי טפי ..... כה,ז
- טעם הדבר שיש להעדיפה ..... כה [ד]
- סיני ועוקר הרים, הכרעת ההלכה ביניהם ..... טו [כג]
- ספק דרבנן
- גדר הקולא ..... נב,ב
- דאורייתא שהתגלגל לרבנן ..... נו,א, סק"י
- כשאתחזק איסורא ..... נו,א, סק"ח
- לברך על מצוה כשהיא בספק דרבנן ..... נב,ב, נב,ד
- ספק ערלה, אימתי מקילים אף שיש רוב ..... כז [כו]
- ספרים
- טבע בני אדם לקרוא הכתוב בספר בשטחיות ..... ח,ד, סק"ב
- לסמוך עליהם כשאין פנאי לברר את ההלכה ..... ח,ב
- לסמוך עליהם כשהם של רבותינו המובהקים ..... ח,ב
- סת"ם, הנוהגים בכתיבת האות צ' בהפיכת יו"ד כקבלתם ..... סח,ב
- עדים, היודע על חתיכה שהיא מותרת ועדים העידו להיפך ..... סז [ו]
- קבלת פוסק
- איזה פוסק אפשר לקבל ..... גי,ג
- אימתי היא מועילה ..... ב,ח, גי,יב, ד,ח, סימן ה, סט,ג
- אם מועילה רק כשנעשה לתלמידיו ..... גי,ג
- בארץ ישראל, אם צריך לנהוג כפסקי החזו"א ..... יג [כ]
- כשיש שני חכמים קרובים אליו ..... ד,יא, לה,א
- מועילה אף כשרבים חולקים עליו ..... ה [ג]
- רב ותלמיד
- אם שייך להחשב כתלמיד אחר פטירת הרב ..... טז,ג
- התלמיד הולך אחר רבו, גם בחתיכות אחרות ..... ו,ד
- התלמיד הולך אחר רבו, גם כשהרבים חולקים עליו ..... ג,א
- התלמיד הולך אחר רבו, גם להקל בשל תורה ..... ב,א
- התלמיד חייב לעשות כדברי רבו ..... ב,ז
- כיצד לנהוג כשיש לתלמיד שני רבנים ..... ד,יא
- רבה ורבה יוסף
- טעם שההלכה כרבה ..... טו,ו, טו [כג]
- כשרב יוסף פשיטא ליה ורבה מספקא ליה ..... כז,יב
- רבינו חננאל, דבריו דברי קבלה ..... כג [לד] כט,ד
- רופאים
- טעם שהולכים אחר הרוב אף שלא עמדו למנין ..... ע [ז]
- מעלת רופא המתגורר בירושלים ..... כו [ב]
- שביעית
- אם מקילים בספיקותיה מדין ספק דרבנן לקולא ..... נו,א, סק"י
- היתר מכירה, ההוראה יצאה כהרבים האוסרים ..... כד [כ]
- היתר מכירה, אכילה מכלים שבישלו בהם כאלה ירקות ..... ס,י
- טעם שאין לסמוך בשעת הדחק על המקילים בזה"ז ..... לט
- [טו] מ [א] מא [ו] מז,א
- שמור ונעבד ..... כה,ז, מז [ז]
- קניה מהמיקל בקדושת שביעית בפירות נכרים ..... סא [ט]
- שבת
- אמירה לעכו"ם במחלוקות שלא הוכרעו ..... סב [א]
- אמירה לעכו"ם לחמם תבשיל שנצטנן לגמרי ..... סב [ז]
- מוקצה במצה שרויה באחרון של פסח ..... סא,ב, סא,ח
- מוקצה למחמיר כשזה בדרך חומרא בעלמא ..... סא,ג
- מוקצה למחמיר כשיש אחרים המקילים ..... סא,ב, סא,ו
- מלאכה בשינוי אם חמורה או קלה משאר שבותין ..... נז [כח]
- ספיה לקטן במקום שיש עירוב שלא סומכים עליו ..... סג [ב]
- שו"ע
- אין בכח אנושי לדעת ד' חלקי שו"ע על בורין ..... יד [יט]
- אם מותר לחלוק עליו ..... מא,א
- הרבה פעמים מכריע שלא על פי הכללים אלא כהדעה המחוררת יותר ..... סז [ג]
- נחשב כאתמר הלכתא ..... מא,ג-ה

תתקמד

נתיבות

מפתח לדברי החזו"א

הוראה

שיעורי המצוות

- דורות הראשונים שחישבו שיעור קטן של כזית לא היה להם מכשול ..... סח,ב
- יש להכריע על פי החכם הגדול יותר בכל התורה ... יד [ה]
- שעת הדחק, לסמוך על היחיד
- אם בעיני עגונה אפשר לסמוך על היחיד .... לט,ג מא [ד]
- אם להקל כשהמחמירים החמירו גם בשעת הדחק ..... מו,ג
- אם רק כשנמסר להדיא שאפשר לסמוך על היחיד ... מ,ג-ח מח,י
- בדאורייתא אין לסמוך ..... לט,ג מד [יז]
- דברי השו"ע הם בגדר אתמר הלכתא שאין לסמוך על החולקים ..... מא,ג-ה

- כללי הש"ס בהלכה הם בגדר אתמר הלכתא שאין לסמוך על החולקים..... מג,ח
- תוס', אם בעלי התוס' נחשבים לכמה שיטות ..... לז [ח]
- תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי
- אימתי הרמב"ם סומך על הירושלמי כנגד הבבלי ..... כ [ב]
- הבבלי הוא בתרא כלפי הירושלמי ואנו תלמידיו ..... כ [ב]
- לא יתכן שחז"ל יסתמו בבבלי באופן שנצטרך לבאר על פי הירושלמי..... כה,ח
- תלמוד תורה, עיקר העליה בתורה להבין דעת הניגוד ואחר כך לשקול בפלס איזו דעה מכוונת טפי ..... כט,א
- תרומות ומעשרות, אם מקילים בספיקות מדין ספד"ר לקולא ..... נו,א סק"י

מפתחות על סדר הש"ס והירושלמי והמדרשים

משנה

כלאים פ"ה מ"א כרם שהוא נטוע עירוביאי. יד [יג]
 עדיות פ"א מ"ה ולמה מזכירין דברי היחיד וכו' לב,א-ד
 עדיות פ"א מ"ה הואיל ואין הלכה אלא כדברי
 המרובין
 עדיות פ"א מ"ה שאם יראה בי"ד את דברי היחיד לט
 עדיות פ"א מ"ה שאין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו
 וכו'
 עדיות פ"א מ"ה עד שיהיה גדול ממנו וכו' טז,א-ג יח,ב
 עדיות פ"א מ"ה היה גדול ממנו בחכמה וכו' יג,ט
 עדיות פ"ג מ"י שהיו מחמירין על עצמן וכו' כג,א
 עדיות פ"ה מ"ו-ז בשעת מיתתו אמר לבנו וכו' לב,ה-ו
 סימן לה
 עדיות פ"ה מ"ו מוטב להניח דברי היחיד דט,מח,ו
 אבות פ"א מ"ד הוי שותה בצמא את דבריהם ב,ד
 אבות פ"א מ"ד והוי מתאבק בעפר רגליהם דח
 אבות פ"א מ"ו עשה לך רב ד,יב
 אבות פ"א מ"ו עשה תורתך קבע כג [כה]
 אבות פ"א מ"ו עשה לך רב והסתלק מן הספק ד,יב
 כז,א כז,ד

אבות פ"ב מ"ח אם יהיו כל חכמי ישראל בכף

מאזנים
 אבות פ"ג מ"ז כל שיראת חטאו קודמת וכו' כח,א
 אבות פ"ג מ"ז אם אין יראה אין חכמה כח,א
 אבות פ"ד מ"ו כל המכבד את התורה וכו' כח,ב
 אבות פ"ד מ"ח אל תהי דן יחידי לגח
 אבות פ"ד מ"ח ואל תאמר קבלו דעתי לגיד
 אבות פ"ד מ"כ הלומד מן הזקנים יח,א
 אבות פ"ה מ"ז חכם אינו מדבר בפני שהוא גדול ממנו
 בחכמה ובמנין טז,ג יח,א
 אבות פ"ה מכ"א בן מאה כאילו מת וכו' יח,ט
 קינים פ"ג מ"ו כשהם מזקינים דעתם מתיישבת וכו'
 פרה פ"ז מ"ו זה הלך ליבנה ג' מועדות הקדמה
 מכשירין פ"ה מ"ו החובט על השלח יד [יג]
 עוקצין פ"ג מ"ב אמר רבי יהושע בן לוי וכו' לא,ד

גמרא

ברכות

ב. מעשה ובאו בניו לד,ח
 ד. לא חסיד אני סו,א
 ו. אגרא דשמעתתא סברא טו,ד
 ז. גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה טז,ב כג [לד]
 ח. ההוא זוגא דרבנן לט [ח]
 ט. יחיד ורבים הלכה כרבים לא
 ט. הכי קאמרי ליה וכו' דט
 יא. וזקף רבי ישמעאל כג,ב כג,יב
 יא. עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום ה [ג]
 יא. מעשה שהלכו זקני ב"ש כג,ב כג [יז]

יא. זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב וכו' ... כג,ב כג,ה
 טז. סרכיה נקט ואתי
 טז. ומעשה בר"ג שנשא אשה כג,יא
 יז. נשים במאי זכיין וכו' הקדמה
 יז. מרגלא בפומיה דרבא וכו' יח [ב]
 יח. מעשה בחסיד אחד סח,ב
 יט. ונמנו עליו וברכוהו לג [ב] לד,ד לד [יח]
 כ. מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא כ [ד]
 כב. מחמיר אני על עצמי כג,יא
 כד. רבי אבא הוה קא משתמיט ד [כא]
 כה. אבל בספיקן לא גזור
 כז. בצד עמוד זה התפלל כג,ב כג,יב
 כח. ההוא יומא אתווספו כמה ספסלי טז,ג
 ל. אני ראיתי את רבי ינאי כג,ב-ג
 ל. א"ל חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה כג,ג
 לו. ולעביד מר כבית שמאי דמקילי טפי וכו' כז,טז
 לו. ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ה [א] כז,טז לג [כז]
 לז. למדתנו רבינו יחיד ורבים
 לח. וכי מה ענין ר' בנימין בר יפת וכו' יג,ג
 לט. אם חכמה אין כאן וכו' יח,ה
 מז. רמי בר חמא לא אומין עליה טו [ז]
 סב. פעם אחת נכנסתי אחר ר"ע כג,ב
 סב. עד כאן העזת פניך טז [ג] כג [לד]
 סג. מושם שנאמר כי מציון וגו' כו [ב]
 סג. כי היכי דלא נגררו בתריה מח,א סק"ה מח,ה סק"ה
 סג. הס ואח"כ כתת טו [ז]
 סד. איצטריכא להו שעתא טו,ג
 סד. סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם סימן טו יח
 סד. מלך רב יוסף תרתיין שנין ופלגא יח,ז

שבת

ג. כי קאי רבי בהא מסכתא וכו' ח,ג
 י. כל דיין שדן דין אמת לאמיתו סז [א]
 יג. ושימש תלמידי חכמים הרבה ד [לב] טז,ב
 כא. מעשה רב כג,ב כג,א
 כט. פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה כג,ב
 לא. פלפלת בחכמה טו,ד טו,ח
 לד. ספיקא דרבנן לקולא נב,א
 לז. אתון דמקרביתו לרב ושמואל ב [יד]
 מ. פעם אחת נכנסתי אחר רבי כג,ב
 מה. מקמי חברי בשבתא מה,א
 מה. כדי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק לט,א מד,א
 מה,א
 מה: ר' אבא ור' אסי וכו' בא
 מט: אבא שלחא הוה יד [יג] כג,ב
 נד: ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו לד [כג]
 נה. אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה סח [ב]
 נט: נח נפשיה דרב אפס יח,ה
 ס. א"ל איפה וכו' בא,א

תקנו

נתיבות

מפתחות על סדר הש"ס

הוראה

מו. לאחר שנזכר אמר ..... מה, סק"ד
 מו. אלא דלא איתמר הלכתא ..... סימן מ
 מו. דלא יחיד פליג עליה ..... לא, לא, א
 מו. הלכה כדברי המיקל באבל ..... מח, א סק"ז מוה, סק"ז
 מו: ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה .. ג [כ] מג, א, מנה
 מו: ורבי יוסי בר חנינא אמר נראין ..... מחו
 מו: אבל יחיד במקום רבים אימא לא ..... לא
 נג. ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא ..... טו, ד טו [ח]
 נג. אמר רבא ואנן כי אצבעתא וכו' ..... טו [ח] כא, ב
 נז. רב הונא אמר נותנין קרפף ..... יח, ד
 סג. כל מקום שיש חילול השם וכו' ..... ד, יח [יד]
 סג. רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי וכו' ..... ז [יא]
 סז. רב חסדא מרחשין שיפוטתיה ..... טוה
 פז: רב אשי אמר אפילו תימא ..... כז [יז]
 צ: הילכתא כוותך או הילכתא כרב ..... סה [יב]
 צא. אין שעת הסכנה ראייה ..... מה, א
 צד. אתריה דשמואל הוה ..... ד, ד
 קא: מעשה בכנסת שבטבריא ..... מח [כג]

פסחים

ד: שבעת ימים שאור לא ימצא ..... מח, סק"ב
 מ. נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ..... מח, ח
 נ: דברים המותרים ואחרים נהגו בהו איסור ..... נז [ו]
 נא. דאנן כיפינן להו ..... כו, א
 נא. כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאייתרא ..... ב, ב
 נא. א"ל רבה בב"ח לבניה וכו' ..... סימן ז
 נב: קרי עליה רב יוסף וכו' ..... ד, א
 נו. עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו ..... סה, ה
 סו. אלא הנח להן לישראל וכו' ..... י, א
 עו: ההיא ביניתא ..... כג, א
 עט: אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה ..... יח [א]
 ק. הגם לכבוש את המלכה ..... ז [ד]
 ק. שמא יראו התלמידים ויקבעו וכו' ..... כג, א
 קח. אידי ואידי בעו הסיבה ..... נד, א, א

ר"ה

יד: הרוצה לעשות כדברי ב"ש .. ג, ה, א-ד ו, א-ד לג, ד, מח, א
 מח, ה סימן סט
 יד: ר"ע גמריה אסתפק ליה ..... מח, ה סק"א נה, א
 טו: במקום איסורא כי נהגו שבקינן ליה ..... יו-ז
 טז. בפסח על התבואה ..... סח, ו
 כח: אמר ליה ר' זירא לשמעיה איכוון ותקע לי ..... כוה
 לג: שיעור תקיעה כשלש תרועות ..... מח, ו

סוכה

י: נויי המופלגין ממנה ד' ..... כג, ט
 י: אגנינהו רב נחמן בסוכה ..... סימן נח
 טו: והא אפשר לצמצם ..... נג
 יח. רבי פריש כך פירש אבא ..... כג [כח]
 כו: במתני' מעשה והביאו לו לרבן יוחנן וכו' ..... כג, א
 כח. הויות דאבבי ורבא ..... כג
 כח. לא כך היה מעשה שהלכו ..... כג, ב [יז]
 לא. אין שעת הדחק ראייה ..... לט [ח]
 לב: רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד וכו' ..... ז [ה]
 לג. בעי רבי ירמיה וכו' ..... כז [ג]
 נב. אבבי שמעיה לההוא גברא וכו' ..... נח [כד]

סג. ליגמר והדר ליסבר ..... טו [י] טו [ל] כה [י]
 סד: רבי ענני בר ששון ..... לא [י]
 פז. שלושה דברים עשה משה מדעתו וכו' ..... סח, א
 פח. ההוא צדוקי דחזייה לרבא ..... טו [ח]
 קח. מאי אם יבא אליהו ..... לג [כו]
 קיב. מדקמתרץ רי"ח אליבא דר"י ש"מ הלכה ..... כר"י ט, א
 קיט. אמר רבא תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן ..... כה [ז]
 לה [יג]

קכד: לכו"ע שרי לדידך אסיר ..... סד [ב]
 קכו: מעשה רב ..... כג, ב
 קכז: דחזיא לכהן ..... סא, א
 קל. במקומו של ר' אליעזר ..... ב, ב, ב, ג, א, ד, ט, ה, א, לג, ב, לד, ב
 נז, א סז [יב] סח, א

קל. עיר אחת וכו' ..... ב, ה, ג [ה] ג, ח
 קל: והיה הדבר קשה לחכמים וכו' ..... לד [ב]
 קל: דר"א שמותי הוא ..... לד, ד
 קלד. מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי ..... כז [כז]
 קלד. הוא ניהו דמחמיר אנפשיה ..... כג, א
 קלח: שלא ימצאו הלכה ברורה ... הקדמה א, א מח [ל] מט
 [ט]

קלט. ולישלח להו כדרי טרפון ..... סה [א]
 קלט. אתי למיסרך ..... סג, ב
 קנב. תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין ..... יח, א, יח, ט
 קנג. מי שהחשיך בדרך נותן כיסו וכו' ..... סג [ח-י]

עירובין

ג: אמת מבוי באמה בת חמישה ..... נה, ג
 ה: ספיקא דרבנן לקולא ..... נב, א
 ו: הרוצה לעשות כדברי ב"ש ..... ג, ה, א-ד ו, א-ד לג, ד, מח, א
 מח, ה סימן סט

ו: אמר רב שיזבי וכו' ..... ה, ב
 ו: כאן לאחר בת קול ..... ב, א, א סק"ה מח, ה
 סק"ה

ז. אין משגיחין בבית קול ..... לב [יד]
 ז. ר"ע גמריה אסתפק ליה ..... מח, ה סק"א נה, א
 יג: דחזייה לרבי מאיר מאחוריה ..... ז [יד]
 יג: הללו אומרים הלכה כמותנו ..... הד
 יג: יצאה בת קול ואמרה וכו' ..... לג, טז, לג, כא-כג
 יג: אלו ואלו דברי אלוקים ..... ו, ב, יג, ו מח [יג]
 יג: מפני שנחמין ועלובין היו ..... יג [יא] יד [י] כז [כז] כט, א-ב
 לג, יט

יג: לא היה בדורו של רבי מאיר כמותו ..... יג [יג] יג, יד [יז]
 יט, ד, לג, ב

טז: שבקת רבנן ..... לב [ח]
 לו. שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר וכו' ..... נז, א סק"י
 לט: ההוא בר טביא ..... טו, ה-ו
 מ: אתי למיסרך ..... סג, ב
 מא. מבני סנאב בן בנימין ..... ס [יח]
 מא. אלא להראות לתלמידים הלכה ..... כג, ב
 מו. סלקא דעתך אמינא הני מילי יחיד במקום יחיד
 וכו' ..... לא, א-ד מג [ה] מח, א סק"ה מח, ה סק"ה
 מו. אמר ליה רבא לאבבי ..... מג [ה]
 מו. כדי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק ..... סימן
 לט מה, א, מו, א

נתיבות

מפתחות על סדר הש"ס

הוראה

תתקמו

יומא

כח: אנן מאברהם ניקום וניגמר ..... כג,א
מג: לא מיבעיא לתנא דלא ציית ..... ד,ח
מז: בין הביניים ספק נינהו ..... כז,ה כז,ט
נז: משום דדיירי בארעא חשוכא ..... כ,ד
סא: ב"ש ור"א אמרו דבר אחד ..... לד [טו]
עט: אלא שרצו להחמיר על עצמן ..... כג,א
פ: שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורין ..... סח,ב
פג: לא צריכא דאיכא תרי אחריני ..... לח,א ע,א
פד: אין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב ..... ע,ב ע,ה
פו: קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ..... טז,ב

ביצה

ג: ספיקא דרבנן לקולא ..... נב,א
ד: כל דבר שיש לו מתירים ..... נד,א
יא: אין מולחין את החלבים ..... ט [ג]
יא: יחיד ורבים הלכה כרבים ..... לא,ב,א
יא: מהו דתימא מסתבר טעמיה ..... מד
יא: ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ..... לג,כג הערה כט
יד: איכא בינייהו דידע מאי קדרה ..... מח [א] מח [כה]
כ: והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן ..... ד,ט
כא: שהיו מחמירין על עצמן ..... כג,א
כד: אין הלכה כר"ג ..... כג,ח
כט: ואי לאו דחזיא מבי נשא לא הוה עבדא ..... כד [כ]

מגילה

ב: זו דברי ר"ע סתימתאה ..... מד,ד
ה: הוה עובדא וחש ליה רב ..... כג [כח]
כב: שמואל נמי מיכף הוה כייף ליה לרב ..... יד,ד
כה: מעשה באדם אחד שהיה קורא ..... ב,ב
כז: ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשם חצר ..... מד,א
כח: הי צאנא דמלי ספרי דחסר ..... טז,ב

מועד קטן

יב: הוה ליה אבא בשליינא ..... סח [ב]
כ: כל מקום שאתה מוצא יחיד מיקל ..... לא,א לב,א לב,ד
כד: אזל גברא דמסתפינא מיניה ..... לד [ג]
כח: רבה חיה ארבעין ..... יח,ז

תענית

ז: ומתלמידי יותר מכולן ..... טז,ג
טז: שיצאה ממנו הוראה לישראל ..... כו [ג]
כד: ואנן קא מתנינן בעוקצין ..... כג,ג
כה: לא מפני שזה גדול מזה וכו' ..... סח,א
כו: אורויי לא מורינן ..... יב,כ כה [ז]
כח: חזינהו דקא קראו הלל בראש חודש ..... יב,ב

חגיגה

ג: עשה אונן כאפרכסת ..... סז [א]
ג: מה חידוש היה בבית המדרש היום ..... לד [ה]

יבמות

ט: ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ..... לג [כט]
יג: ב"ש מתירין הצרות לאחים וב"ה אוסרים ..... ו,א
יד: אין משגיחין בבת קול ..... לב [יד]
יד: כגון שני בתי דינים וכו' ..... ו,א מח,א לג,ב
יד: עשו ב"ש כדבריהם ..... א,ו מח,א
יד: ב"ש מחדדי טפי ..... יג,ה
יד: מי סברת עשו ב"ש וכו' ..... לג,ט-כ

יד: דמודעי להו ופרשי ..... כג [כו] נח,ג
טו: מפני מה אתם מכניסין ראשי ..... ה,ד
טו: שהם בני צרות ומהם כהנים גדולים ..... סח,ה
טז: כשיצאו יצאו בשלושה פתחים ..... כה [ז]
טז: ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו ..... כד,ה
כד: וספק חלוצה לא גזרו בהו רבנן ..... נב,ב
לז: כיון דלא אפשר עבדינן כרבנן ..... מד,ז
מב: מכלל דיחידאה פליג עליה ..... לב,ד
מז: פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ..... מד
סד: אבין דסמכא ..... ח,ג כג,ה
פ: אלא הא דאמר להו ..... לב,ד
צו: שנקרע ס"ת בחמתן ..... מח [כג] סח,ה
צז: הוא אסר ואנא שרינא ..... סה,א
קא: הואיל וסתם לן תנא כוותיה ..... לב,א
קב: שכבר נהגו העם בסנדל וכו' ..... יא,ב-ב
קט: אמר עיפה ר' אלעזר לא ידענא מאי טעמא ..... כז,ה
קטז: אמרי תעביד הכי כי היכי דלישריה ..... סה [ז]
קז: בפסולי עדות וכדר' נחמיה ..... לח [ג]
קכב: דרב יוסף חריף סכיניה ..... טז,ב

כתובות

ב: שאם היה לו טענת בתולים ..... נו,א סקי"א
ט: ספק תחתיו ספק אין תחתיו ..... ג,ג
כב: כגון שנשאת לאחד מעדיה ..... סז,ג
כח: בית הפרס דרבנן ..... נו,א סקי"א
לח: מילתא דפשיטא ליה לאביי ..... כז,א כז [יב]
נ: שמא יראו התלמידים ..... כג,ב
נז: ולא פליגי תרי אמוראי אליבא דחד ..... מח [כג] נה,א
עה: חד מינייהו כתרי מינן ..... כז,ב
פד: הלכה כר"ע מחבירו ..... מג [יב]
קג: שמעון בני חכם ..... יד,ו
קג: לא קיבל רבי חנינא ..... יח,ה
קו: רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי וכו' ..... טז [ד]
קיא: כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות ..... כז,ז

נדרים

ה: לימא קסבר שמואל ..... כז [יד]
כג: איבעיא להו פליגי רבנן עליה ..... לב [א]
כה: הדין אמר שבועתא דהכי אמר רב ..... ח,ג נה,א
צ: האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ..... נז,א

נזיר

כג: ומה מי שנתכוון לעלות בידו וכו' ..... נח [ז] נח,ח
נב: וחזר בו רבי עקיבא ..... לד [כה]

סוטה

ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם ..... כט [ד]

גיטין

ו: בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי ..... טז,ב
ו: אלו ואלו דברי אלוקים חיים ..... יג,ו
יט: כדי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק .. לט,א מה,א
יט: מקרי להו לשני כותים ..... לח [ו]
מג: אין אדם עומד על דברי תורה וכו' ..... סח [ה]
מה: ואמרי לה קורין בו ..... ג,ג
ס: ההוא שפורא דהוה בי רבה ..... טז,ב סק"ג יח [כ]
סז: מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי ..... לב,א
עה: ודלמא כי אצטריך ליה ..... כז,ח

תקומה

נתיבות

מפתחות על סדר הש"ס

הוראה

פט: והא נהרדעא אתריה דשמואל הוא ..... סד [ב]

קידושין

ל: בראתי יצר הרע בראתי לו וכו' ..... הקדמה
לב: דמחיל ליה ליקריה ..... נח [ז] נח [כד]
לג: הוי קאי מקמי סבי דארמאי ..... יח,א
לח: ומה חדש וכו' נוהג בין בארץ בין בחו"ל ..... לט,ב מד,א
לח: בחוץ לארץ יורד ולוקח ..... כז,טז
מד: כמין ימא לטיגנא הוא ..... ח,ג
מט: כל ששואלין אותו דבר חכמה ..... טו,ד
מט: עשרה קבים חכמה ירדו לעולם ..... ב,ג

ב"ק

ג: לרבא מבטיא ליה לרב פפא פשיטא ליה ..... כז,א
יז: לרבה פשיטא ליה לרבא מבטיא ליה ..... כז,א כז,א
ל: קנסו גופן משום שבחן ..... כג,ח
פא: א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה וכו' ..... ז,ב
קב: משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא ..... כה [ח]
קג: כל היכא דאמר מעשה בחסיד אחד ..... סח,ו
קטז: אין הכרעה שלישית מכרעת ..... לו,ג
קיו: רבי יוחנן גברא סבא הוה ..... ז [יד]
קוט: הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו ..... מה,ב

ב"מ

י: כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה .. נחו,
לז: ואמר ר"ע מודה אני בזו ..... ד,ט
נט: שכבר כתבת בתורה אחרי רבים להטות ..... לט,ה מג,ג
נט: ונמנו עליו וברכוהו ... לג [ב] לד,ד [יח] מח,א סק"ה
סז: לא אכלי בנכייטא ..... כג,א
עד: אלא שרצה להחמיר על עצמו ..... כג,א
פה: אי משתכחא תורה וכו' ..... טו,ט
פו: אני יחיד בנגעים ..... יד,א
פז: אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ..... נז [ד]
צ: לפום חורפא שבשנתא ..... יג,ח
קט: כי מטית לשחיתת קדשים ..... יד,ב טו,יג
קיו: נקוט דר' נתן בידך ..... יד [ט]

ב"ב

ח: אלו ת"ח שמכתתין רגליהן ..... ד,יב
יג: אית דינא דגוד או אגוד ..... לב [י]
כב: אדמגרמיתו גרמי בי אביי ..... טו,ח
כא: התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות וכו' ..... כו [ב]
נא: שביק מר רברבי ועביד כזוטרי ..... יג,א
סה: הלכתא כוותיכו דמקרביתו וכו' ..... יד,ד כט,ד
קז: שלושה שירדו לשום שדה ..... לח [ד] ע,ד
קכ: ובמסיבה הלך אחר הזיקנה ..... יח [יז]
קכ: והוא דמפליג בזקנה ..... יח [ה]
קל: ת"ר אין למדין וכו' ולא מפי מעשה ..... כג,א-ג
קל: שאל ואמרו לו הלכה למעשה ..... כג,ה-ו
קל: כי אתיפסקא דדינא ..... ד,ח-ט מד,ז סו,א סז,ו
קל: וחזיתו ביה פירכא ..... כא,ב
קלא: ילדות היתה בי והעזתי פני ..... יח [ג]
קלד: הוית דאביי ורבא ..... כג,ג
קמב: פשיטא דהלכתא כוותן דקשישנא מייניכו ..... יח,ד
קמב: והלכתא המזכה לעובר לא קנה ..... לב,א
קמה: עתיר נכסין וכו' ..... טו,ז
קנה: איריא דא"י מחכים ..... כו,ב כו,ה

סנהדרין

ג: ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר
רובא ..... לח,ז
ה: דהכא שבט והתם מחוקק ..... כו,א
ו: וסוגיין דעלמא אזלי כאידך ..... סימן ט
ז: אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ..... סז,ו
ז: לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת וכו' ..... כח,א
ז: אם ברור לך הדבר כאחותך ..... לד [יג] נ [יב] סו,ב
ז: רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה ..... יד [ב]
יא: ור' חייא מהיכא גמר לה ..... כ [י]
יז: אין מושיבין בסנהדרי ..... יח,א
יח: והא הנך ג' רועי בקר ..... לו,א לו,ד
כד: אמר עולא הרואה את ריש לקיש ..... טו,ד
לג: וסוגיין דעלמא אזלי כאידך ..... סימן ט
לג: ואי איתא לימא ליה טועה בדבר משנה אתה ..... נו,ו
לד: אמרו שנים טעם אחד משני מקראות ..... לו,ד
לד: משום דקתני לה גבי הלכתא דדינא ..... כה,ד
לו: הטהרות והטמאות האב ובנו ..... לז,א-ב
לו: אין מושיבין בסנהדרין ..... יח,א
מא: כל שנותניו של ריב"ז ..... יח [כט]
מב: במי אתה מוצא ..... טו,א
פח: תדע שהרי לא הרגו את עקביא ..... לה,ד-ה
פח: אינו חייב עד שיעשה כהוראתו ..... לה,ד
צו: הזהירו בזקן ששכח תלמודו ..... יח,ט

מכות

י: כל האוהב ללמוד בהמון ..... טז,ג לד [ג]
יא: חזינו להו לתפילין דבי חביבי ..... סח,ב

שבועות

מז: רבוותינו שבארץ ישראל ..... יד,ד

ע"ז

ז: משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא ..... כה,ד
ז: הנשאל לחכם ..... סימן א סימן ב סימן ג לא,א-ד לג,ה
לג,ד לט,ז מב,א סימן טט
ז: בשל תורה הלך אחר המחמיר ..... ד,ב ה,א ו,א ט,ב י,א יא,א
יב,א לג [כז] סי' מח-נא סי' סט
ז: בשל סופרים הלך אחר המיקל ..... סימן נב-נו
יז: כל העוסק בתורה בלבד ..... סז [ד]
יט: כל הלומד תורה מרב אחד ..... ד [לב]
מ: נפקי שיפורי ..... ו,א סה,ב
נט: אמר רב פפא כל דלהדי ברזא ..... לב,א
עב: ממאי דהני קים להו טפי ..... ע [כב]
עב: נצוק וכו' חיבור לענין יין נסך ..... נה,א
עג: רואין את ההיתר כאילו אינו ..... לא [ט]

הוריות

ב: הורו בית דין ..... יח,יב
ב: מותרין אתם לעשות ..... כג,ג
ב: תלמיד וראוי להוראה ..... יט
ג: מאה שישבו להורות ..... ע [ד]
ז: אילימא דהוא מופלא והן אינן מופלאין ..... יח,א לג,ז
יד: סיני ועוקר הרים ..... סימן טו יח,ז

זבחים

צו: שבקיה ואזיל לרב ששת ..... טו [כז]

נתיבות

מפתחות על סדר הש"ס

הוראה

תקומת

מנחות

לב. שכבר נהגו העם בסנדל. .... י,א
מא. שאני חסידים דמחמרי אנפשיהו. .... כג,א
מא: כמה חוטין הוא נותן. .... מ [ח] מג, מד,א
מב. חד מינייהו כתרי מינן. .... כז, כו,ה
צה: הקשה אדם קשה שהוא קשה כברזל וכו'. .... טו,י

חולין

ה: מסתברא דשמיע להו ולא קבלוה. .... סח,א סח,ה
ו. ולא חייש מר לתערובת דמאי. .... סח
ו: העיד רבי יהושע בן זרוז. .... י [כא] כג, כג [כב]
ז. השתא בהמותן של צדיקים. .... סח,ג
ז: אמר ליה מזבנינא להו. .... נז [ד]
יח: מכולי עלמא גמיר. .... ח,ג טו [ה]
יח: נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. .... סד [ב]
כ: אבל למ"ד יש שחיטה לעוף מהתורה. .... נו,א סק"ח
לו. א"ר אושעיא מאחר שרבי אומר הוכשר. .... כז, לו,א לוד
לט: לא אמרו בה איסור משום כבודן דרבנן. .... מח,א סק"ד
מג: הרוצה לעשות כדברי ב"ש. .... ג,ה-א,ד ו-א,ד לג, מח,א
מח,ה סימן סט

מד: שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה. .... סו [ו]
מח: דכי אתו לקמיה דריו"ח משדר להו. .... סו,ב-ג
מט: רב ואיסורא דאורייתא וכו'. .... לט,ה מב,א מד,ו
מט: אינהו מיכל אכלי ולדידן מסתם נמי לא סתים. .... סח
נ. בבלאה את גוס שדי. .... נז [ו]
נה: שאילתינהו לכולהו טרופאי דמעברא. .... יד,ו
נה: הגלודה רבי מאיר מכשיר. .... ל [טז]
נב: חזיוה דדרסה ואכלה. .... סח,ד
עז. ר"ש בן לקיש ואיסורא דאורייתא ואת אמרת. .... לט,ה
עז. זיל קמיה דרבא. .... טו [ח]
צ: איבעיא להו מיפשט פשיטא ליה לרבי יהודה. .... גב
צז: ואת לא תיכול משום ואל תטוש תורת אמך. .... סד,א
צט: דכי אתו לקמיה דרבי אמי משדר להו. .... סו,ג
קד: עוף עולה עם הגבינה. .... לד [ד]
קיא: חס ליה לזרעיה וכו' וכו'. .... נח,ב נח [יב]
קלו: האידינא נהוג עלמא. .... י,א

בכורות

כג: משנת רבי אליעזר בן יעקב. .... לב [א]

ערכין

טז: חזי מר דקא מצער לי. .... יח,ד

תמורה

טו: כל היכא דאמר מעשה בחסיד אחד. .... סח,ו
טז. והרבית גבולי בתלמידים. .... טז,ג
טז. אלף ושבע מאות קלין וחמורין. .... טו,טו טז,ז
כט: בהא מכאן ומכאן. .... כו [א]

כריתות

יב: לא אמרה אלא בינו לבין עצמו וכו'. .... נח [כז] סז [ו]

מעילה

ג. איתביה רב יוסף לרבה. .... טו [כג]

נדה

ו. כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. .... סימן
לט מה,א מו,א
ו: דלאו יחיד פליג עליה. .... ל,א לא,א

ו: כדאי הוא לסמוך עליו. .... לח,ז
ז: כל ימיו של ר"א היו עושין כר' יהושע. .... מח,א סק"ה
מח,ה סק"ה
ז: כרבי אליעזר בחייו מאי טעמא לא. .... יג [יא]
ז: שאין למדין הלכה מפי תלמיד. .... כה,ה
ח. משום דקאי ר' אלעזר כוותיה. .... לו [יב]
ט. כדי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. .... סימן
לט מה,א מו,א
ט: אלא דלא איתמר הלכתא. .... סימן מ
ט: דלא יחיד פליג עליה. .... ל,א לא,א
ט: טהרות אפישי לעבידא. .... מה,א
יב: דילמא אינהו קא מחמרי אנפשיהו. .... כג,א
יד. ולעת זקנותו טיהר. .... יח [ג]
יד: דאמר רבי ישמעאל היאך מניחין דברי הרב. .... כב,א
יד: ושכיחי רבנן קמיה. .... טז,ג כב,ט
יט. דם הירוק. .... כז,טו
כ. כמה נפיש גברא (דלביה כשמעתיה) [דעביד
כשמעתיה]. .... לד,ו
כה. מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא. .... כג [יח] כג,ט
לד. הכתוב עשאן כולן חברים. .... ס [יח]
לו. הילכתא כוותיה דרב לחומרא. .... מח,א סק"י מח,ה סק"י
מז: כדברי כולן להחמיר. .... מח,א סק"י מח,ה סק"י
נ. משום דקתני לה גבי הלכתא דדיני. .... כה,ד

תוספתא

דמאי פ"ה הכ"ו תדע לך שקבעת הלכה בישראל. .... כג,א
כלאים פ"ג ה"ו שהוא בר ובקי בהלכות הכרם. .... יד [ג]
ביצה פ"ב ה"ח עקיבא מה לך שאתה מכניס ראשך בין
המחלוקת. .... לד,ח
סנהדרין פ"ז ה"ה שכל התורה ענין אחד. .... יד [ג]

ירושלמי

ברכות פ"א ה"א ורבן גמליאל פליג על רבנן ועבד
עובדא. .... לד,ז סו [ד]
ברכות פ"א ה"א חמא חד מלקט. .... זח,לז
ברכות פ"א ה"ד אלו ואלו דברי אלוקים חיים. .... יג,ו
ברכות פ"ח ה"א ר' אבהו כד אזיל. .... גב
פאה פ"ב ה"ד אין למדין מן ההוריי'. .... כג,ג כג,א
שביעית פ"ט ה"א יצאת שפחה וכו'. .... יח [ז] יח [יז]
שביעית פ"ט ה"ו ר"א דהוא שמותי. .... לד,ד
תרומות פ"י ה"ב אייכיל שמואל לרב מי צתרי. .... נח [ב]
ביכורים פ"ג ה"ג אין ישיבה לפני סיני. .... טו [ט]
שבת פ"א ה"ב כל האומר שמועה מפי אומרה וכו'. .... ז,ו
שבת פ"א ה"ב לית אנן צריכין חששין לשמועתיה וכו'. .... ו [ו]
שבת פ"א ה"ד והיו הורגין בתלמידי ב"ה. .... סח,ה
שקלים פ"ב ה"ה על האומר שמועה בשם אומרה יראה בעל
השמועה כאילו עומד לנגדו. .... ז,ו
שקלים פ"ה ה"ה ליתנן צריכין חששין לשמועתיה דרב ששת
דהוא גברא מפתחא. .... ח [ו]
מגילה פ"ב ה"ב יצאת שפחה וכו'. .... יח [ז] יח [יז]
ביצה פ"ה ה"ב מי הוא זה שבא לרדותינו וכו'. .... ז [ד]
מו"ק פ"ג ה"א לא הקפיד אלא ששרפו טהרותיו בפניו. .... ז,ב
לד [יח]
מו"ק פ"ג ה"ה לא ילפון עובדא מן בר נש זעיר. .... כג [יב]
חגיגה פ"א ה"ח אין למדין מן ההוריי'. .... כג,ג כג,א

הוראה

מפתחות על סדר הש"ס

נתיבות

תתקנ

דתאינין וכו'.....סח [ז]
 בראשית רבה ע,ח בית השואבה שמשם היו שואבים רוח
 הקודש.....כו [ג]
 שמות רבה מ,א כל מי שהוא יודע ואין בידו יראת חטא אין
 בידו כלום.....כח,א
 ויקרא רבה כב,א מלך לשדה נעבד.....טו,א
 במדבר רבה יט,כח כל דברי תורה צריכין זה לזה...יד [ג]
 אסתר רבה א,טז עשרה חלקים של תורה בעולם.....כז,ב
 איכה רבה א,ד בכל מקום שהיה אחד מבני ירושלים הולך
 למדינה וכו'.....כו [ב]
 איכה רבה כב,יג אם תאמר אין תורה בגויים
 תאמין.....הקדמה
 מדרש תהילים קה אתה מבקש לראות את השכינה בעוה"ז
 עסוק בתורה בארץ ישראל.....כו [ט]
 מכילתא בשלח ד,ה הקב"ה נגלה בסיני כזקן מלא
 רחמים.....יח [לא]

יבמות פ"ז ה"ג צא וראה איך הציבור נוהג.....י,א
 סוטה פ"ג ה"ד גדול בתורה שלא בפרקן.....יח [ג]
 ע"ז פ"ב ה"ח אמר רבי אני זקן והוא זקן וכו'.....סז,ו
 סנהדרין פ"ד ה"ב אחרי רבים להטות וכו'.....ל,א
 הוריות פ"ג ה"ה הסודרן קודם לפילפלן.....טו,א טו [ט]
 נדה פ"ב ה"ז והך עובדא לא אתי קומי רבי אלא תרין
 זימני.....ח,ג כג,ה

אבות דרבי נתן

פ"ג ה"ו אם למדת מרב אחד אל תאמר דיי.....ד [לב]
 פ"ח ה"א מלמד שיעשה לו את רבו קבע.....די,ב
 פל"ז ה"ב חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה
 ובמנין.....יח [ב]

מדרשים

בראשית רבה טז,ד אין תורה כתורת ארץ ישראל.....כז,ב
 בראשית רבה ס,ח ר' ירמיה שלח לר' זעירא חד קרטיל